# DE BELLO RHODIO

# LIBRI TRES

CLEMENTI VII. PONT. MAX.

DEDICATI

Authore Iacobo Fontano Brugẽsi iuriscõsul
to, iudice appellationũ Sacræ nobiliſq; mi
litiæ Hierofolymitanæ & populi Rhodii.

ROMA

# CLEMENTI VII. PONT. MAX. IACOBVS FONTANVS FELICITATEM

QVI IN DECRETIS CANONICIS summum pont. soli compararunt, uidentur mihi Beatissime pater admodum diligenter considerasse æqualem utriusq; humanis in rebus potētiam. Vt enim hoc recedente nox, oriente fit dies, ita illo mortuo ubiq; atra quædam mœsta, incompositaq; rerum facies occurrit. Nihil undiq; nisi mœror, nisi luctus. Verum cum in demortui locum quispiam suffectus populo renuntiatur, repente nouam quandam lucem exoriri uidemus, & omnia illa quæ prius inter se pessime cohærebant, in mutuam uelut gratiam atq; ordinem decentissimum conuenire. Ad ecclesiasticā inprimis dignitatem redit sua autoritas, ad magistratum debitus honor, ad populum utilis & necessaria obedientia, Sontibus supplicia, Virtuti præmia parata sunt. Verum me dicere, & nihil ad gratiam aut adulationis causa, testis est pater Beatissime (ut sileam interim reliquam omnem Italiam, immo orbem Christianum uniuersum) alma Vrbs tua Roma, Quæ nunc nuper obitu Adriani. vi. pont. max. tam ingens uulnus concepit, ut ruitura & supremam Lucem haurire ab omnibus putaretur. modo autem te prius Iulio Medicoq; renuntiato nunc Maximo Pont. & Clemente, apparet exhilarata, & quasi ex fati faucibus orciq; tenebris ad uitalē lucem retracta Spondetq; sibi de hostibus suis Turcis atq; hæreticis insignem quandam & quam nulla unquam poterit silere posteritas uictoriam. Clamat malis suis cōtigisse eum medicū qui præsens non temporariam aliquam sanitatem præstabit, quam iam intra ima præcordia sua sentit, testibus tā multis effusæ lætitiæ signis, tot faustis acclamationibus, sed perpetuā eandemq; talem qualem habuit florente maximo imperio & nomine Cæsarum. Sperat etiam ꝙ clementia tua Italiam suam tumultu, factionibus, impiisq; armis liberabit. Confidit quod autoritas summi pontificatus tui Aeternā per sæcula pacem inter principes christianos componet. Nec immerito hanc confidentiam & meliorum temporum spem Roma latini imperii caput ac domicilium concepit, quandoquidem & ipsa hodierna umbra græci imperii captiua Constantinopolis idem sperat, anxie multis cum uotis manumissionem & libertatem a. T. S. expectans,

nec frustrabitur illa diu, aio, dum ingenium, felicitatem, eximiamque in rebus gerendis prudentiam. S. T. confidero. quam deus optimus max. neque temere neque inconsulto in Beatissimi apostoli & uicarii sui locum elegit. Atque utinam ille hanc diem me uiuere sinat, qua. S. T. uidere possim lupo interno & domestico interempto, de externo hoste Solymano triumphantem. quãquam non satis fortasse recte dixi externum hostem, qui ui ferroque ouile. T. S. non uno loco ingressus, oues pasturae tuae commissas a Christo & te Christi uicario ad suum Mahumetem alienat. Vere potiar omnino & breui uoto meo, nec inuidebit (spero) mors, si Sanctitas Tua expeditionem in illum suscipiat. quod ut faciat, non debeo ego miser homuntio illam nec tardam nec immemorem adhortari. Satis illam monet, si non multorum aliorum summorum Pontificum conatus, certe urgentissima ipsa necessitas. Aderit illi sacrum piumque & necessarium bellum molienti in christiani nominis hostes Christus ipse. Sequentur signa tua maximi & strenui quique duces. inprimis Sanctitatis tuae obedientissimus filius princeps meus perillustris, Philippus Vilerius Liladamus, magnus sacrae nobilisque Hierosolymitanae militiae magister. de quo uiro & equitum crucigerorum ordine, Cum audirem aliquos Romae ubi etiam marmora loquuntur, & linguae hominum sunt liberrimae, Non solum libere pronuntiare sed etiam inique atque iniustissime, quod necessarium est his accidere qui nec partem audiunt, nec rem intelligunt. Volui seruus quoquo possem modo domini causam tueri, & non tantum deditionem Rhodiam, quae sola utranque paginam facit alpha & o maledicorum, Sed etiam ipsam oppugnationem, immo omnium quae tota semestri obsidione, & ante & post eam utrinque tam ab obsessis quam obsidentibus & fortiter & impigre acta gestaque sunt, narrationem uerissimam omnium oculis & lectioni exponere. Quam dicent multi (sat scio) uacare eloquentia, at ego non eloquentiam sed fidem mihi proposui in historia, quam tuo Sanctissimo nomini Beatissime pater Do, Dedo, & addico. Est (non eo inficias) opus pontificia dignitate multo inferius, Sed nemini magis inscriptum oportuit quam ei cuius cum autoritate tum gratia & tutius & commendatius in lucem ac manus omnium uenire posset. futurum enim hac uia spero ut desinant quidam ueritatem & per se potentem & tuo numine adiutam calumniari. Si autem sint ingenio prorsus tam immedicabili ac lingua adeo uirulenta, ut melius carbonem ignitum quam uerbum maledicum intra fauces retinerent, His quandoquidem Christianus sum, nihil grauius imprecari, nec debeo nec pos/

ſum , quam quod Chriſtus ipſe in
cruce pendens, Pater igno
ſce illis quia neſci/
unt quid fa/
ciunt.

Vale.

P

RAEFARI MIHI LICET quod professi plerique sunt rerum scriptores, bellum maxime memorabile, omnium quæ unquã gesta sunt, me scripturũ (Sic Liuius, sic ego, & forte uerius) quod magnus Turcarum Tyrannus Solymanus terra, & mari gessit cum Equitibus diuo Ioanni consecratis & Imperii Christiani limites ad Orienté defensantibus. Nũquã enim præliũ tam crudele, & atrox, mars æque dubius fuit. norunt qui mecum in parte laboris & periculi fuere. Credet facile quisquis sacræ & nobilis militiæ (nullius enim nomen recipitur nisi ad aram, & exhibito indice natalium) olim institutum & hactenus obseruatum pugnandi cum Turcis morem animaduerterit, Tum horum opes & potentiam, qui uilibus & incertis primordiis (nam originem suam, nec ipsi quidem satis tenent) ab antris Caucasi debellata initio Asia, deinde Thracia, postremo reliqua Græcia, Duobus florentissimis imperiis Trapezuntio & Constantinopolitano euersis, omni prope Illyrico perdomito, in Italiam usque Hydrunte capta que in Italiæ & Calabriæ finibus est, penetrauerunt. Et recenti adhuc memoria, quasi hesternæ diei, Sultano uno post alterum uita & imperio priuato, totam Syriam cũ omni Aegypto, Arabiaque opibus suis adiecerunt, Quod bellum sic ex sententia confectum, Rhodiano Initium dedit. Est enim filio Solymano uisum, quod Selymo patri, qui anno abhinc quinto maxima classe ad Rhodum obsidendam parata, uita defunctus est, difficilé sibi ex Lesbo, Chio, Peloponneso, Euboea, Propontide, ipsoq; Byzantio, nauigationem futuram in Syriam atque Aegyptum, stãte incolumi Rhodo arce militum, utpote ex qua illi maritimis suis excursionibus totum littoreum tractum deuastent, nonnunquam iusta classe congredi audentes, Præterea ducere dedecus Imperii sui ferre gentem inimicam in ipsis regni penetralibus. Adhæc ambitioso Iuueni magnos spiritus ministrare Alba anno supiore ad confluentem Saui & Danubii uicta, Tum quæ nequaquam multa molienti negligéda est occasio temporis, quo Principes occidentis maximis cladibus sese inuicem afficiebant. Verumtamen priusquam belli gesti, Rhodianæque obsidionis initiũ aggrediar, quo ad cognoscendũ omnia ut magis magisque in aperto sint, quædã altius repetere necessarium est. Nam ut experior istud bellum multorum fide maius, ita eius quoque historiam inuenio magis laboriosam mihi, quã putaram. Sed istud quoque malum post tot acerbos casus, hostiũ iniurias, bonorũ direptiones, cædes, exilia, pericula uasti maris, febres, morbos, pestem, oculorum opthalmiam, mihi deuorandum est, Et si laboribus meis nulla certa merces, quam nõ tam specto, quã laudem defensionemque ueritatis, & sacrorum nobiliumque Hierosolymitanorũ equitum gloriam, Tametsi nemo dicendo, aut scribendo tantam illis gloriam parare potest, quantam ipsi sibi pugnando pepererunt. Quod igitur sacræ

B

militiæ & mihi uertat bene, sic exordior. Fabritio Carettano ingenti luctu desiderioque plebis nouendium uita functo (fuerat enim ad populi fauorem aucupandū, affabre factus, doctus litteras latinas, callidus, acer ingenio, cui consilium nec inceptum ullum frustra fuit, magnificus, siquidem magnā Vrbis partem nouo, ualidoque murorum ambitu cinxit, arma, tela, machinas, commeatum affatim importari fecit, denique omnia quæ in bello uario, & multarum rerum egenti, usui esse solent. Culpant aliqui, q̧ ærarium immodestius tractauerit, quibus ego nec assentior, nec repugno. ubi luce orta, æs campanum sonuit, uniuersa militaris concio in classes suas distributa ad phanum diui Ioannis conuenit, peracto solenni sacro, quæque testata crucem Intermagistro pridem ab antesignanis constituto, spondet allaturam sese de corpore suo militem quem habeat optimum & prudentissimum. Constituitur hac ratione ex singulis militum decuriis octumuiratus quidam, cui ius, fas que est, præfectum comitiorum nominare, & tres mox suffragia daturos dicere, Equitem qui summus suffragantium uocatur, Sacrificum, optionēque militarem. Hi triumuiri frequenti ordine præfecto comitiorum ante aram (neque enim iam octūuiratus amplius, aut Intermagister, cuius potestatem uoluerunt maiores momentaneā esse, ne qua fraus suffragiis fieret, sacramēto restipulantur quæsituros se ex toto ordine militari Quattuor & decem integros ac spectatæ fidei uiros, quibus sociis tribum suffragantem perficiant. quæ simul atque exit Christiano ritu expiata per adorandam crucem quattuor Didascalicos libros uolumen sacrificiorum omni priuato affectu abiurato, non alium sacræ nobilissimæque militiæ præfecturam se uouet, nisi claris legitimisque natalibus & maximis in rempublicam meritis commendatum. quo uoto, sacramentoque a Præside comitiorum stipulato, suffragatores secedunt, qui post graues de multorum uitiis ac uirtutibus censuras, duorū potissimum rationem habendam esse duxerunt, Philippi Vilerii Liladami, & Thomæ Docrai præfecti equitum Anglorum. Hunc siquidem plurimum commendabant magnæ opes, Ingenium, magna experientia, consuetudo Regum & Principum ad quos arduis sæpe legationibus functus est. illum negotia militiæ bene prudenterque in Galliis & Hispaniis administrata. usus rerū Rhodiēsium, fortitudo animi & corporis, uirtus omnibus spectatissima, nec ut quorundam esse solet supremum Magistratum ambientium, simulata atque efficta ad tempus. factum hoc modo est, ut sors utrinque par exierit. Sed Liladami prærogatiua fuit suffragio equitis summi primique iter suffragatores, Qui appellatis more maiorum Decuriis, uellent ne suffragatrici tribui intercedere, aut obnuntiare quippiā, simul ut responderunt nolle, Quod ergo inquit, Deus, & numen tutelare prophetes Baptista sacræ nobilissimæque militiæ nostræ bene & feliciter uortat, Renuntio uobis magnum magistrum nobilissimum equitem. F. Philippum Vilerium Liladamum, Statimque re-

clamatum est ab uniuersa concione, Nobilissimo Equiti. F. Philippo Vilerio Liladamo Magno Magistro nostro Vita, Victoria, & decus æternum. Qui quamprimum litteris nuntiisque a Rhodo missis, fortunæ suæ certior factus esset, celerrime ad iter se accinxit. Mouens e Lutetia Parhisiorum maximo splendidoque comitatu, Franciscum Christianissimum Regem Galliarũ burgundionum fines ab incursibus Cæsarianorum tuentem adiit, benigne acceptus & dimissus Rhodano flumine, in quo nauigium armamentis bellicis honustum negligẽtia Gubernatoris ad pontem ciuitatis Viennæ periit. Massiliam nauigat urbem, quod sciunt omnes uetustissimam. In qua ob uetustatem nimiam, nulla uetustatis extant monumenta. Paucos hic dies commoratus, classem conscendit, leui inde uento Niceam in finibus Allobrogum delati maximam nauium nostrarum puero coquinario negligentius ignem seruante, incendio prope amisimus. Actumque iam erat nisi magnus magister graui edicto facto, ne quis nauim relinqueret, suos uoce & exemplo confirmans ardorem flammæ enascentis restinxisset. Liberati ancipiti periculo hanc quoq; deserimus sedem, uastumque caua trabe currimus æquor. Corsicam & Sardiniam prætervecti in fœdam, maximamque tempestatem incidimus. Coelum strepere ingenti sono, & inter horrẽdos fragores crebri micare ignes. capti omnes auribus, oculisque uota nuncupabant. Miserrimus ego insolita rerum facie præ cæteris magis perterritus, flamma micanti exanimatus, uexatione fractus, nausea ac uomitu sordens, interque undæ furentis procellas obrutus Deum hominum que fidem implorabam. Affuit uotis præsens numen. Syracusis antiquitate & fortibus gestis illustri urbi applicamus, nouẽ hominibus fulmine enectis, pluribus pcussis, animaliũ brutorũ, boum, ouium maior lues fuit. hic ad curam, quietemque corporis, & nauiũ refectionem aliquantisper commorati, Nactiq; auram secũdam uela & anchoras tollimus. Prosequitur a puppi uentus euntes. Sed ecce mox aliud malum. Nuntiatur Cortugolum Archipiratam cui duos uterinos fratres præter tertium quẽ in uinculis tenebãt Rhodiani occidere, classe ex triremibus, nauigiisque rostratis collecta, expectare in statione ad Maleæ promontorium aduentum magni magistri. Diu disceptatum, esset ne utile quattuor tantum nauibus merces opulentas multorum negotiatorum, Materiam incendiariam copiosissimam, ac commeatum omnis generis, præterea ipsum principem uehentibus, occurrere maritimo latroni, nihil præter tela & hostes afferenti. Sed consilia nostra fors immutauit, Adiuti enim aura & secundo uento satis uehementi, portum Rhodium intramus summa nostra & oppidanorum lætitia, atque alacritate. Processere obuiã armatæ Triremes sacræ militiæ cum signis, sono, concentuque tubarum. Arx Nicolea, & turres quæ utrinque portum muniunt, omniaque urbis propugnacula, multa crebraque bombarda intonuere. Equites antesignani Magnum Magistrum obuiis exceptum ulnis festo

apparatu, per medias turbas hominum undique sese effundentium & precantium fausta lætaque, in urbem ad phanum diui Ioannis induxerunt. Hinc peracto solenni sacro, cum plausibus & clamoribus, aliisque, quibus effusa lætitia uulgo significatur, in Prætorium. paucis inde diebus interiectis, Cortugolus nauigatione nostra elusus, fremens, frendensque subito secundo exorto uento, obscuræ, quietæque noctis auxilio speculatoré fallens in fretum Rhodium erupit, ex insula forte post deuastationem agrorum, prædam abacturus. & inciderant in eum nisi sese cómodum uentus mutasset, Duæ naues Venetæ ab Hierosolymis reduces, quæ eadé nocte a portu Rhodio soluerant. cognito aduentu hostili & discrimine sociorum, classe quæ in anchoris stabat, quam celerrime expedita, Equites Rhodii in piratam tendunt. Quod ille uidens effuse fugere cœpit. Rhodii qui in spe erant classis potiundæ, satis pertinaciter secuti sunt. Verum postquam celeritate nauium utpote leuium, suas grauiores eludi uiderunt, abstiterunt incepto, naues sociorum in pacatū ducentes. Tempore haud multo post uenit Rhodum e castris iuxta Taurinū Pannoniæ positis orator missus a Tyranno Turcarū cum huiusmodi litteris.

SOLYMANVS TSACCVS DEI gratia Rex regum, Dominus dominantium, Maximus Imperator Byzantii & Trapezundarum, Rex præpotētissimus Persidis, Arabiæ, Syriæ ac Aegypti, Dn̄s Asiæ & Europæ, Priceps Mechæ, Alepi, Hierosolymoꝝ Dn̄ator, possessorq; MARIS VNIVERSI,

Reuerendo patri. F. Philippo Vilerio Liladamo Magno Magistro Rhodi, & Asiæ legato Salutem.

GRATVLOR tibi aduentum & nouum principatum, quem ut habeas diu faustum & felicem cupio. Spes est enim mihi ꝙ uirtute & fide superaturus sis omnes qui retro in insula Rhodiensi imperarunt, A quibus maiores mei semper uim suam abstinuerunt. Quorum exemplo ineo tecum amicitiam & gratiam. Gaude igitur amice & gratulare mihi uictoriam & triumphum, siquidé æstate superiori Danubio traiecto Regem Vngarorum quem occursuꝝ credebam in acie, sub signis expectaui inauso prælio decertare. Taurinum totius regionis urbem munitissimam, & uicinas aliquot arces ui abstuli. Multis mortalibus ferro, & flāma trucidatis, plerisque in seruitutem redactis, Victor & triumphator dimisso exercitu in hybema regressus sum ad Regiam meam almam Vrbem Constantinopolim. Vale. ex Castris.

Recitata hac epistola in sacro, augustoque concilio procerum antesignanorũ, intellexit illico prudens magister uerbis sibi nuntiari pacem, re autem uim, quam ꝙ paratus esset alia ui repellere, non dissimili artificio litteris sic compositis significauit.

Philippus Vilerius Liladamus Magnus Magister Rhodi, Turcæ.

Epistolã quam ad me attulit orator tuus, recte intellexi. De amicitia quod scribis, tã gratũ est mihi, quam ingratũ Cortugolo. Conatus est siqdem, dũ huc uenirem a Galliis, me ex improuiso opprimere. Quod ubi non successit, obscura nocte fretum Rhodium inuectus naues onerarias, quæ ab Hierosolymis Venetias nauigabant deprædari tentabat. Sed classe e portu meo mox deducta, uim prohibui, Coegique piratam fugere, & prædam Cretensibus negotiatoribus ereptam relinquere. Vale. ex Rhodo.

Remissus est legatus cum summa fide & muneribus, adiuncto ei comite qui litteras magistri perferebat, homine quodã priuato (raro enim dignata est Rhodus Turcam legatiõe publici equitis) Tyrannus præcoci ingenio adulescens, cui rerum prudentia uelox ante pilos uenit, contemplatus ingeniosam taliονem litterarum redditarum, sensit secum agi suis artibus, & Rhodios paratos esse uim contraria ui repellere, neque tam leuiter quã Taurini defensores deditionem & imperata facturos. Veniebat præterea in mentẽ quæ proauo Mahumeti acciderunt, accidere sibi posse, Fortunam & Martem fallacia esse numina, quæ fidem in paruis sibi præstruunt, ut cum operæpretium sit, cum magna mercede fallant. Hoc modo animum celerem nunc huc, nunc diuidens illuc, in partesque rapiens uarias libidine aduersum nos metu pro nobis suadente, Cortugolum accersiri iubet. Vocatus accedit præeuntibus duobus Augustalibus Mustapho & Farao, Cui ut mihi narrant, Tyrãnus sororem collocauit. Hi que omnia in Rhodios acerbe atq; ad gratiã principis sunt locuti, ut facere solent quos regiæ opes alunt. Sed acerbissime Cortugolus uir natura ferox, belli haud ignarus probe intelligens litteris de se querentibus gratiæ suæ apud regẽ non modo decreuisse quippiã, sed etiã permagnã esse accessionem factã, quem in hunc modũ locutũ fuisse accepi.

Ingentia tua erga me merita Optime, Maximeq; Imperator, faciũt, ut quæ aestimẽ tibi & Imperio gloriæ decorique futura, libere loquar. Voces quotidie ad me miserabilium hominũ ex Insulis Mithylene, Euboea, Peloponneso, Achaia, & continenti, Caria, Lycia, atq; omni littoreo tractu Syriæ ac Aegypti perferuntur, exponentium agrorum suorum depopulationes, direptiones Vrbium, prædas hominum & armentorum, multaque infinita alia & incredibilia mala quæ in dies patiuntur, nemine uim prohibente a cruciferis illis & piratis Rhodiensibus. Tendunt mihi miseri supplices manus, opem meam orant. instant, urgent, ut illis auxilium ab imperiali maiestate tua implorem, ut illos ab iniuria, cæde, rapinis istorum Cruciferorum defendas.

Oro te igitur per adorandũ nomen Mahumetis, per genium imperialem, ut populum tuum ab his crudelissimis hostibus liberes, ut ex ferro, flamma, & ex graui seruitute quæ morte durior est, aliquando eripias, Atque illud tecũ etiam cogites non tam populo & priuatæ plebeculæ hanc iniuriam, quam publico honori & nomini tuo inferri. Quam si Regum, si Principum aliquis christianorum inferret, non patereris, scio, inultam, & nunc finis latrones, Sicarios, colluuiem hominum agros tuos uastare, Vrbes diripere, populum trucidare, mare totum unicuique nostrum infestum reddere. Quis enim nauigat Damascum, Alexandriam, Memphim, Chalcidem, Lesbum, Chium, regiam tuam Constantinopolim, qui non maximis ac certis quidem ab istis cruciferis imminentibus periculis se exponat? Quid p tot annos statim post Vernum æquinoctium audimus aliud, quam cruciferos Rhodios portum aliquem turcarum occupasse? Turcas in seruitutem miserrimam redegisse? prædam hominum ac rerum prætiosissimarum ex Vrbibus atque agris direptam, Rhodum aduexisse? Et quod turpissimum est, te inspectãte, in medio & penetralibus regnorum tuorũ hæc omnia fecisse. Ignosce mihi obsecro Imperator si aperte nimium dico, quod sentio, quicquid enim a me dicit, nulla alia de causa dicitur, nisi ut tu aliquando facias, quod iam multos ante annos factum esse oportuit. Quod ad religionem nostram mahumeticam ampliandam, ad Imperii & nominis tui protelationem pertineat, Pro quo quidem propagando nostras fortunas in quodlibet discrimen afferre, corpus telis armisque obiicere, nihil laboris, nihil periculi subterfugere debemus. Quod si laudum & pugnæ amore flagras, & ad perpetuam immortalitatem mirũ in modum tendis, quo eam bello facilius cõsequi poteris, quã si Rhodũ, quæ quoddam christianoꝝ propugnaculum est, & dicitur, quæque sola nos ab illorum regionibus prohibet, expugnes & in deditionem cogas? Dices fortasse hic, Maiores mei toties Vrbem illam frustra tentarunt. Tentarunt & Taurinum Pannoniæ Vrbem, Tu tamen multo magis munitam nunc quam priscis illis sæculis in potestatem tuam redegisti, & de Rhodo desperas? Depone uanum istum timorem, audendo, agendoque res turcica creuit. properemus ad illam obsidendam terra & mari. Si populus tuus seruitute gemens manibus suis eam cõstruxerit, num libertate cupidine atque occasione tot illatas iniurias uindicandi gaudens eisdem manibus destruere poterit? Quod si cognoscas imperator, est tibi procurante summo propheta Mahumete diuinitus oblata occasio, Dum Christianus occasus intestinis cladibus laborat. Num in gerendis negotiis ignoras sequendas esse temporum opportunitates, & in occasione rerũ desidiam, ac tarditatem omnem quam diligentissime fugiendam? Mutabilissimæ quidem sunt temporum uices, & fortunam cum abire permiseris, frustra postmodum discedentem ac fugientem sis imploraturus.

Hac oratione animus iuuenilis inuidia Christiani nominis æger, honorum & imperii appetentissimus facile ad bellum decernendum impulsus est. Sed primum rem ad proceres detulit, Vbi sic locutus fuisse traditur. Et si non dubito uiri fortissimi eandem uobis nunc mentem esse, quæ in aliis aggrediendis gentibus semper fuit, de cõmuni tamen gloria atque commodo, commune indicere consilium uolui. Ex eo tempore quo pater meus uita defunctus est, cum diuersis populis ac nationibus bellum gessimus. Syros ut sunt natura instabiles, & ad res nouas moliendas proni, rebellionem tentantes ui in officio continuimus. Sophum Magni Vsuncassani ex filia Nepotem que Iacupi Regis soror fuit, ꝓpotẽtẽ in Assyria illũ regẽ semp nobis corde & opere mala machinantẽ, necdũ Media, Armenia maiore, Perside, Mesopotamia cõtentum armis nostris intra septa sua conclusimus. Anno superiore oẽm Pannoniam ultra citraque Danubium peruagati, Taurinum totius regionis locum munitissimum cœpimus. quæcunque tentauimus, subegimus. Tamen ut de mẽ ingenue dicam, animus supra imperium & sanguinem Othomanicũ ingens in his uictoriis conquiescere non potest. Nam quæcunque hactenus egistis, & si magna sunt, minora tamen uirtute uestra æstimo. Huc me rapit cupido, hoc semper exarsi, Rhodum illam petere, omnesque Rhodianæ militiæ uires & castra radicitus euertere. Nõne uos idẽ haud sane minus quã ego semper optauistis? Quoties enim uoces audiui Rhodum, Rhodũ conclamantiũ, tẽpus a me expectatũ est, ut expediti aliarum gentiũ bellis, huc omnes neruos, animosque in unum intenderemus. Quod tamdiu cupiuistis, in manibus uestris est. Nulla maior unquam facultas data bene gerendæ rei. murorum urbis Rhodiæ permagna pars solo æquata iacet, quæ haud paruo tempore restitui poterit ærario expilato. Ad hæc arcis præsidium parua manu militum constat. auxilia a Gallis longinqua post Rhodum expugnatam futura sunt, aut quod mihi uerisimilius est, nunquam. neque enim Rex francorum cum Imperatore Germaniæ & Italiæ domino ad internitionem depugnans patietur naualia sua dearmari, portus suos nudari præsidio nauium. Nec credatis etiam hispani generis homines domi fame, bello, intestinis odiis implicitos, foris huc ex Sicilia & Campania tam facile militem & commeatum portaturos. Sed maior instat ut putatis, a Classe Veneta, ab auxiliis Cretæ insulæ timor, Immo nullus. Scio, neque debeo omnibus palam facere, quomodo huic malo occurrerim. ergo magnanimi uiri nati ad subigendum uniuersam Christianorum ditionem, nedum Rhodum, sequamini alacres me crudelissimis & perfidis hostibus bellum inferentem. Quousque patiemini quæso familiæ othomanicæ & in uniuersum Turcis omnibus maculam eam adhærere, quã Rhodii nobis asperserũt uictoria supiori obsidione parta? quã non tã uirtus illoꝝ fecit, q̃ Proaui Mahumetis consilium infelix Myfachũ palleologũ militiæ ducẽ una infeliciter cõmissa pugna reuocãtis. Sed fecerit sane illoꝝ uir

tus uictoriam, Tolerabitis ne ideo semper toto mari piraticas istas excursiones continenti & insulis, Vrbium atque agrorum deuastationes, prædas animalium, & quarumcunque rerum optimarum incendia suppliciaque, raptus coniugum, cædes liberorum, seruitutem affinium cognatorum uestrorum: non, si uos noui, si me Mahumetes meus adiuuerit, cuius ope atque auxilio, inuitis Christo & Ioanne Cruciferorũ magnis diis, spondeo me breui lunata signa medio urbis Rhodiæ foro defixurũ. Nec quicquã mihi nisi gloriam quæro, utilitatem do uobis cõmilitones. Auri & argenti cælata uasa, mundum muliebrem qui pretiosissimus esse dicitur, omnem pecuniam, splendidamque supellectilem, ad uxores, ad liberos uestros, domũ honustis nauigiis deportate. Nũc ergo ad Rhodum oppugnandam totis uiribus, bonoque animo transeamus. Cumque hoc faciendum omnes una uoce succlamarent, assurgens Pyrrhus natus (ut mihi relatum est) patre Bulgaro desertore fidei, cui longa uita & odiũ orthodoxæ fidei, mille artes, & noĩa mille nocẽdi pepererũt, Non possum (inquit) non plurimum admirari præcocem, maximamque prudentiã & uirtutes, atque ingenium Imperatoris nostri, adeo prudenter & diserte omnia maximi, clarissimique ducis in bello suscipiendo consilia exposuit. Felix Mahumetis ter quaterque hoc imperium, beata hæc res pub. fortunati nos tali principe, qui non tantum uiros & arma, sed prudentiam atque consilium in prælia ducit. Quem optimũ & laudatissimũ pugnãdi morem si semp ad manum, semper ante oculos habeamus, non modo Rhodũ, sed breui omnẽ Christianorũ ditionẽ in potestatẽ nostram redigemus. Verũ ætas & experiẽtia mea præter ea quæ Iuuenis Princeps sedulo & diligenter inuestigauit, suadet ex equitum ciuiumque Rhodiensium ordine, maximos si fieri potest, uiros corrũpendos esse, & præmio pollicitatiõe, mercede, gratia, denique modis omnibus, ad proditionem secretorum consiliorum solicitandos, Quod quomodo fieri possit, accipite. Ego quasi pacis quietisque cupidissimus arbiter inducam nuntiis litterisque magnum magistrum, ut ad principem nostrum legatos mittat, qui ubi in nostra erunt manu, finite agere Pyrrhũ. Placuit omnibus & in primis ipsi Tyranno Senis uiri consilium, mandatũque ut rem illico summa cura, fideque expediret, Cæteris ducibus, ut pararent terrestres naualesque copias, quã maximas possent, neque diu cõtinuit se bellici apparatus rumor. Mense Intercalari pridie nonas, Rhodi nuntiatum est Turcam nauium longarum carinis positis contracta ad effectum eius operis ex Chio & reliquis portubus multitudine fabrorum, omnique alia nauali materia, ferro, linteis, sparto maximam Classem Constantinopoli fabricare. Quæ fama dum in dies crebrior, constantiorque circos, conuentusque hominum permearet, misit equestris ordo omnia exploratum quendã Epidaurẽsem turcaicæ linguæ peritũ. Renuntiat is e Byzãtio, epistola inter liquamina pisciũ abscondita classem maximam parari, militem scribi, numerum præterea &

rea &

rea & formam tormentorum. Cæterum hostem impetẽdum uulgo incertũ esse, multos, non tam de Rhodo quam Italia dubitare, plerosque de Cypro aut Corcyra. nuntium istud multorum animos omen a se alienantium securiores fecit. sed dum homines in quosuis potius quam semetipsos bellum apparari credunt, affertur socionim, amicorũque litteris finitimos hostium portus diligentissima custodia obseruari. Inter has belli imminentis curas, minime idoneo tempore, quidam ex equitibus Italicis missionem & præmia flagitarunt acerbe in Romanam Curiam loquuti. cui stipendiorum suorum defraudationem acceptam referebant. Verum magister prudentia ac consilio suo tantum effecit ut responderent omnes nõ consueuisse equites Italos rem pub. in ancipiti discrimine constitutam relinquere, nec nunc quidem relicturos, Verum quo plura bene atque strenue fecissent, eo minus iniuriam tolerare, Cupere igitur se, ut primo quoque pacatiori tempore legionis optime meritæ ratio habeatur. Deinde ceptum est de Vrbis Rhodiæ cura & præsidio cogitari. Equites, nautæque lignatum missi sunt in desertum continentis Latonæ lucum Phisco antiquo Lyciæ oppido uicinum. Arma, tormenta, telaque recognita sunt. lapides molares quibus molas manuales, asinariasque quisque sibi fabricare iussus erat, ex Nysiro insula importati. Vrbana multitudo in eptacurias suas partita est. Muri & propugnaculũ Auernorum a Basilio Cæsaris Caroli quinti architecto, magistratu Fabricii modulatum maiori cum diligentia perficiebantur, Captiuis ad uoluntarios labores præmio liberalitateque magni magistri inuitatis. Dum hæc tanto studio atque ardore aguntur, uenit Byzantio nuntius a Pyrrho quem diximus supra, missus, homo festiuus atque ingeniosus munus suum uerbis mire adornans, prædicando Dominum, Indolem præterea ac facile ingenium Imperatoris sui. attulitque ab eo & Pyrrho ad magnum magistrum binas litteras, quarum exemplar tale est.

Solymanus Tsaccus Dei gratia Rex regum, dominus dominantium. Reuerendo patri Philippo Vilerio Liladamo Magno Magistro Rhodi, legatoque Asiæ Salutem.

Certior factus sum epistolam meam tibi redditam esse quam ꝙ recte intellexisti (mirum dictu) quam placuit. confide ꝙ uictoria Taurini minime sum contentus, alteram spero immo mihi polliceor, quam tibi cuius semper sum memor, nequaquam occultam esse sinam. Vale ex constantinopoli.

Pyrrhi Epistola hac fere sententia erat.

Pyrrhus apocletus Philippo Vilerio Liladamo magno Magistro Rhodi legato Asiæ. S. Epistolam tuam sensu maiorem quam litteris exhibui maximo Imperatori nostro. tabellarium autem non sum passus admitti, ne plebeo nimium nuntio offenderetur. ad quem mittes deinceps uiros illustres ætate ac prudentia cõmendatos, quibuscum si in animo habeat, possit de re commu

ni transfigere. Quod si facias, nec te facti, neque me consilii pœnitebit. Quē mitto, affert ad te litteras etiā a nostro Impatore, Cuius diuino numini quo modo sit respondendum, monitus es. Vale, ex Constantinopoli.

Hæ litteræ trahebant in uarias partes multorum animos qui a quietis consilis non abhorrebant, metientes alios ex fide, probitateque propria commen dabant Pyrrhi consilium, dicentes Virum senem & prudētem, non tam nostræ q̄ patriæ & Imperatoris sui quieti studere, cupere eum cōsilio cōponere, quæ Iuuenis princeps ferro, metuentem incerta casuum humanorū, communem belli martem, uim fortūæ quæ maximos sæpe reges & exercitus parua manu hostium, paruoque negotio pessundedit. Tantum ualuerunt horū consilia ut deligerentur oratores frater Raymundus Marchetus Eques natus In hispania citeriore, nunc Euboicæ præfecturæ titulo insignis, uir magnanimus, catus, facundus, & Castrophylaca ciuis Rhodiensis Turcaice calens. Multis dispar sententia fuit qui fraudem, dolumque sentientes ab hosti li consilio cauendum prædicabant. Quorsum enim ista legatio? Bellum ne indicendum Tyranno potentissimo? Nondum ex professo hosti, pacē enim scribit, an deprecandum nondum indictum? Vt timeri scilicet se intelligat is qui iam timet? Qua securitate, qua fronte etiam ibunt oratores non uocati a domino sine diplomate per alienum agrum, quem nos indies exurimus & uastamus. Sed Pyrrhi litteras proferent. huius scilicet commiseratio, huius fides, & autoritas eos ab iniuria proteget quasi seruus domino leges imponat, Domino simillimus (hoc est) crudelis, perfidus, osor omnium Christianorū maxime Rhodiensium, quos tyrannus si reperiat iam parata classe & delectu militum habito, uario cruciatu afficiet ut uires nostras, nostros cōmeatus, secreta Vrbis & militiæ nostræ sibi prodant. Magnam accessionem fecit huic sententiæ hominum uere prudentum, diligens studium missi oratoris multa & uaria inuestigandi de statu, situque Vrbis, nūero & fortitudine equitū, qua propter remissus est cum uno tantum comite homine priuato magistri epistolam ad Tyrannum afferente, cuius sententia talis erat. Quod memor sis mei, haud molestum est, ego uicissim tui memor sum. Repetis uictoriam pānoniam qua non contentus alteram speras, immo uel ante bellum tibi pro mitis & canis, uide ne te fallas, nusquam minus quam in bello euentus respōdet. Epistola autem ad Pyrrhum missa talis erat.

Frater Philippus Vilerius Liladamus Magnus Magister Rhodi Pyrrho Apocleto. S.

Litteras tuas, simul & nuntii mores, atque ingenium diligenter perpendi. Cōsilium tuum non contemno, nec obseruo quidē, dum miles meus agros portusque Domini tui deprædatur. quod ut tolerarem, fecere iniuriæ quas a piratis turcis acceperunt. Verum reuocabo excurrentes, missurus ad imperatorem tuum oratores ad quos fidem publicam eundi & redeundi eius diplo-

mate testatam præmittas. Vale.ex Rhodo.

Verum animaduertendum hic magistri litteras ad Tyrannum nõ allatas esse, Nam Turca ubi transfretasset equum ascendens, qui in reditum paratus steterat, adactis calcaribus cursu quam uelocissimo effugit, socium Christianum relinquens, qui reditu suo in Vrbem magnam pacis desperationem afferebat. Quapropter missi sunt in Cretam coemptores qui ex Insula uinum & Sagittarios importarent, nam arcubus & sagittis plurimum utitur Creta a Septentrione Aegeum, occasu Ionium Europæ maria habens, ab ortu Carpathium atque Aegyptiũ quæ Asiatica sunt, meridie Africum. Litteræ interea a Naxo missæ dicebant naues instructas, armatasque in aquam deduci, Barbaros moturos inchoante luna, Nam hoc signum rebus gerendis auspicatissimum habent. Idem nuntiabant frumentatores insulæ Pathmus celebris ossibus Ioannis Theologi, qui nauigio quodam capaciore optimũ frumentum Euboicum inferebant, cuius uenundandi specie ac prætextu multa quæ in Vrbe obsidenda agebantur, iussu Turcarũ quibus sunt uectigales, explorauere. Nec segnius Magnus Magister nauiculas ad omnia exploranda circa insulas mittebat. F. Ioannes Lupus quem bellouacum appellant, strennuus eques, qui postea in defensiõe propugnaculi Britannici grauiter læsus fuit, rem sibi mandatam diligenter peregit, nauimq; unã Rostratã honustam frumento Rhodum secum adduxit. fuit infœlicior unius Celocis præfectus eques Alphonsus. hic cum in statione quadam uentum expectans remiges longius diuagari pateretur, a piratica quadam naue fortuito interceptus, ob nixus diu ne uiuus in potestatem hostium ueniret, grauiter sauciatus captus est. Biremis præter paucos, quos sors & fuga saluauerãt, cum nautis capta est. Ignominia magis quam damnum Rhodios commouit, nam multis annis retro nulla nauis Rhodia hosti in prædã cesserat. Armatæ extemplo Triremes omnem oram uicinam circum nauigare iubentur, sicubi forte latentem piratam reperiant. Per idem tempus crebris ignibus, una nocte post aliam in hostico sublatis signum factum est, esse ibi mortalem colloquendi cum Rhodiis cupidum. Quare. F. Menetonus eques Gallus prudens contra pericula & insidias, naui, uiris, armisque satis instructa ad continentem iussu procerum mittebatur, comite Iacobo Xaico triremium rationale, ut a loci incolis atque amicis omnia de futuro bello industrie diligenterque inquireret. Erat enim Xaicus præter maris ac Regionum notitiam, ciuilium quoque rerum gnarus, & Turcis negotiatoribus quorũ didicerat idioma, unice carus atque acceptus. Quos ubi ad fontem inter calices ac libamina Reperisset, circunseptos tapetis, bombace & aliis talibus quæ Barbari mutare cum Rhodianis mercatoribus panno laneo solebant, salutem ac fidem inuicem dat & accipit. Rogatus descendere ad comessandum, donec ueniret e proximo tugurio quidam cum quo multum familiariterque uixerat, respondit non posse,

nisi obside prius in nauim recepto. Perfidi dictum cachinnis excipientes ul tro merces & obsidem imponunt. Egressus tum & obuios amplexans dato statim signo, undique ex insidiis inuaditur, ac raptim pernici impositus equo protrahitur Byzantium, Vbi acerbis quæstionibus omnibusque affectus suppliciis quæ corpus ullum pati potest, ad facietatem inimicorum dicere facta, atque infecta cogitur. Postquam isto dolo amissus est Xaycus Tum magis ac magis uulgo celebrari cœpit illorum prouidentia qui militaribus comitiis reuocandæ nuper decretæ legationis ad Turcam autores extiterant. Itaque ne mora diuturnior damnum afferret, iustitium indictum est, uigiliæ uicatim exactæ, in procestris militaribus acute lanceæ dispositæ sunt, tormenta per muros locata, singula loca firmata custodibus. Publicum armamentarium instructum omnium bellicarum rerum incredibili apparatu reseratum est. Armorum atque telorum portationibus tota ciuitas feruere, a Proceribus antesignanis lustrum conditum, recensa liberorum hominum, qui arma ferre possent plus minus quinque milia, Inter quos strenue pugnarunt sexcenti fere equites, quingenti cretenses, cæteri qui pugnæ diligenter fideliterque uacarunt, fuere nautæ, remiges, classiarii quorum uirtutem plurimum iuuerunt duces ipsi maritimique excursores Michael Vitalis Gallus prælio nauali semper acerrimus, & felicissimus Seringus Vandalus, ac Siculus quidam & unus Rhodius Nicolaus Mego. rustici qui ex agris insulaque conuenerant, non tam pugnando, quam fodiendo, ferendoque terram, Obsidioni utiles fuere. reliqua Vrbana multitudo, aliquot tamen uere strenuis uiris exceptis, imbellis, iners, neque laboris neque periculi satis patiens ægre minis, & imperio sub signis & stationibus suis retenta, lingua quam manu promptior, enses, clypeosque gestando plus omnino ostentationis quam fortitudinis habuit. Dum fama futuri belli & animorum nostrorum per cycladas, insulasque alias ægei maris late effunditur. Ioannes Antonius Bouladius Venetus faber fortunæ suæ a Creta Rhodum uenit, Nam cum esset loco haud illustri natus concordante suffragio, contra omnia uetustatis exempla ob bene diligenterque nauatam rei publicæ operam, inter equites receptus est, donatusque iure aureorum calcarium. Importauit uina, commeatum omnis generis cum delecta iuuenum manu. Paulo post Dominicus Fornarius Ligur uir catus, impiger, strenuus prælio, bonus consilio, cum ab Alexandria nauigaret in Siciliam ingenti oneraria naui pretiosissimis honusta mercibus, secundo ab urbe lapide in Insulam descendit, Inde consilio & prudentia nostrorum in urbem ductus est, exceptusque obuiis Triremibus. Nam tantæ nauis aduentu, quæ arma uirosque afferebat, Rhodi ingens gaudium merito exortum est, Animis omnium nihilominus curam defensionemque Remittenti-

bus. quos flexamina & uehementi sua eloquentia haud dissimili illi quam in Cynea, Pericleque fuisse scribunt, Ad omne egregium audendum & faciendum inflammauerat Leonardus Balestrinus ligur Archiepiscopus Latinorum, Vir summa doctrina sacrarum litterarum, & memoria prope monstrosa, qua Cirum, ac Mithridatem uel æquat uel superat, in dicendo sententiis acutus, & creber, uerbis ornatus atque efficax, Cuius luculentissimam orationē, quam in Phano diui Ioannis ad equites habuit, subiicio.

Vt hodierna die quam maiores nostri deo Trino, & Vni sacrum esse uoluerunt, ad celsitudinem tuam Magne Magister, uosque o nobilissimi equites, de fide, & de religione uerba faciam, monet officii mei ratio. Sed dum reipub. faciem, statumque intueor, Quod numinis uenia mihi liceat, orationem tempori accommodabo. quo non tam prædicanda est fides, quam defendenda ab hoste immanissimo, maximis huc terra, marique copiis ad nostram euersionem properanti. Cui nihil dubito, resistetis, ut uiros fortes & equites Rhodios decet, utque hactenus facere consueuistis. Neque estis, aut mea aut cuiuspiam oratione monendi. Tamen quo mihi faciam satis, quem etiam pectoralis ista Crux ad omnem Turcici nominis internitionem laborare admonet, & ne qua mentibus hæsitatio, scrupulus ue restare possit, proposui Equites facere uobis fidem uictoriæ argumentis minime inanibus. Quare attendite quæso, ut cepistis, diligenter, utar enim oratione qualem tempus locusque expostulat fideli, facili, & compendiaria. Primum igitur oro ac obtestor, ne aures, multo minus animos quorundam ominosis uocibus præstitis omnia in peiorem partem rapientium, quasi diuina maiestas durius aliquid de nobis statuerit, Ego enim hunc timorem uos mittere iubeo, non ꝙ inficias ire uelim extrema omnia exempla nos promeritos si lege talionis & summo strictoque iure agere libeat, sed nihil tale Deo pientissimo in mentem uenisse credendum est, quippe qui semel familiæ suæ spopondit omnem sese malæ administratæ rei noxam seruis remissurum quoties frugi diligentioresque fieri cœperint, ut uos nūc fecistis sacri equites, quod ut semper faciatis, uelim. Ne formidetis ergo immanem istum apparatum, quem facile concesserim, uolente & procurante rerum omnium opifice Deo in capita uestra excitatum, Sed non ideo ut confringantur illa, aut euertatur hic florentissimus uester militaris status diuum Baptistam præsidem habens, qui secundum Deum primus & selectus in cœlo esse creditur. Nunquam enim ille sinet diro sui nominis hosti tantum licere. Sed ut seueri patres chariores filios per duriora agunt, Sic uult Deus optimus maximus hac potissimum ætate, qua ducem Magistrumque elegistis, quo, bello maior & armis, nec pietate fuit, per durum & difficile bellum mi-

litiam uestram clariorem, celebrioremque efficere, ne semper a machero- phoris istis in occidente otium & ignauia uobis obiiciatur, Cum ipsi iidem sint ignauissimi. Quare magnas agite gratias deo trino eidem & uni, cui hoc die litamus. Nec cogitetis illum omnia fatis & casuum temeritati permitte re, sed res suas sibi curæ esse, fouere fidē, stabilire religionem, cupere exalta tionem cultus & nominis sui, Explorare humana omnia consilia etiam altis sima, scire quid immanissimo & crudelissimo hosti suo in mentem uenerit iam iam ferenti uirus Mahumeticum gladio, quo semine primum enatum est. Cui oportebat Duces, Reges, principes occidentis primo quoq; conatu obuiam ire, ne uis mali latius serperet, et depositis priuatis simultatibus in- solescenti Tyranno duobus acerrimis stimulis ad alienas opes inuadendum instigato, ambitione nempe & cupiditate. hanc si quidem natura sanguinis scythici, illam ætas. xxviii. annorum suppetit concordibus armis, animisque ostendere, quam stulta, quamque periculosa res sit inconsulto iuuenilique feruore belli artibus gloriam quærere, & gentem Christo deuotam impete re, ac suas copias, suas classes, suos exercitus, eosq; gladios quibus usi sunt ha- ctenus, in semetipsos contra commuuem cuiusque nostrum hostem conuer tere, ut quas ille nobis cogitat inferre calamitates, aliquādo ipse experiatur. Verum ista frustra occinuntur surdis auribus. tendunt supplices manus Ca- ptæ urbes, & Christianorum Regum auxilium implorant. confidit sese bre- ui ex crudelissima seruitute in libertatem pristinam restitutum iri Taurunum nuper captum. Constantinopolis Trhaciæ nobilissima ciuitas, tot annos in- ter compedes ac pedicas immanissimæ seruitutis Turcicæ computrescēs ad huc liberationem a nobis expectat. Euboea Cretam respicit ad diui Marci si gna ægre aspirans. Verum illi infelicium calamitates & miserabiles querelas aspernantur intestinis seditionibus intenti, nihil aliud secum animo uersan tes nisi alter in alterum exercitus ducere, signa inferre, manus cōserere. Quot enim nunc annos Imperia occidētis inter se commissa cernimus, & reges bel lum uicissim propulsantes, & inferentes, dum interim populus agro & urbe uastatus cædium, rapinarum, proscriptionum pertæsus ad delubra pacis & concordiæ infulas ac propiciatoria fercula circunferens, frustra bellum in Turcas clamat. O dira portentosaque præstigia, quibus humanæ acies sic fa scinantur. Hispanis atque confœderatis gentibus speciosissimum uidetur Italiam bustis Gallicis insignire, Gallis denuo palmarium per cæsorum ca- dauera ultra citraque alpes commeare, Heluetiis interim ambobus magno auro pugnam uel pacem suam cauponantibus. Heu fatalis furor utrarun- que partium. O incredibilem nostrorum temporum ignominiam, O insi gnē nostræ huius tempestatis maculam, quæ nullo unquam tempore dele ri poterit. Heu pietas, heu prisca fides maiorum nostrorum, qui priuata animorum studia defendendæ Christianæ reipub. causa deponentes copi-

as,classes,exercitus instruxerunt, & reliqua ad diutumum bellum necessaria collegerunt,quibus longinquas istas Asiæ regiones inuaderent. Nunc cedo ex Pontificum,ex Imperatorum,ex regum ordine aliquem de Imperii Christiani finibus ampliandis solicitum, & Alcyoné uidisse me gloriabor.Olim Vrbanus.ii.Pont. Max.habito ad Clarum montem concilio,ita Christianorum animos ad mouendum cõtra crudelissimos Turcas istos bellum inflammauit,ut trecenta fortissimorum hominum milia in Sarrhacéos qui eisdem auspiciis cum Turcis bellum gerebãt,Hierosolymæ recuperandæ causa proficisci non dubitarint.Et maximis Itineribus terra marique celeriter superatis,Niceam expugnarunt,Antiochiam cœperunt,Hierosolymam,Heracleam,Tarsum,plurimaque alia oppida in Christianorum potestatem redegerunt.Carolus a rerum gestarum magnitudine magnus,non contentus Hispanos,Saxones bellicosissimos & duræ repugnantisque ceruicis populos,Christi Iesu iugo subdidisse,quũ audiret Hierosolymam graui barbarorũ dominatu oppressã,celerrime illuc se cõtulit & barbaros profligauit, Christianosque in Vrbem restituit omni metu liberatam, ac firmis munitam præsidiis. Huc etiam cum morinis suis extremis hominum Balduinus Flandrus Constantinopoleosque Imperator uenit. Venit Germaniæ Imperator Fredericus barbarusus, Quod si nunc contingat digito cœlum contingam.O cœlum,o terra,o maria Neptuni. erumpunt crebrius uel inuito mihi Demeane istæ exclamationes. Nam cogor alta silentia rumpere, & obductum uerbis uulgare dolorem.Neque cõtinere me possum in tam publica morũ & fidei calamitate cernẽs ipsos ordinum ductores Oestrouindictæ percitos frameam quam illis credidit deus opt. max. ad Salutarem tutelam Innocentum, plebeculæ suæ dearmatæ custodiam, fidei præsidia Vibrandam in sontes, in noxios,in contemptores religionis,in hostes diuinæ maiestatis,stringere, ac fodere in cognata fratrum uiscera (sumus siquidem fratres cũ habeamus cõmunem omnes in cœlo patrem Christum Iesum) Sed ut uere & libere aliquando dicam quod sentio, nos ueri germanique Christianissimi effigiem nullam tenemus, umbra tantum & imaginibus utimur. Hactenus Hercules & Liber pater (ut est in prouerbio) ulterius fortasse Christiãæ libertati aqua fluere non uidetur. In uiam institutam ergo reuertor,& uos equites bene sperare iubeo,quibus Christus Iesus dum cæteri eam prouinciam negligunt,Crudelissimum hostem nominis sui debellandum & triumphandum tradidit.Eia ergo spe bona & animo pleni, duce deo arma capite ac retundite mihi nobili illo mucrone uestro præ ferocientes illos spiritus in Turcarũ uultibus eminẽtes,& quemadmodũ Dauid Goliadẽ occidit,sic uos infame Tyrãni corpus cultu indumẽtoque barbarico tectum,quod ritu patrio post largas epulas & amplissimam ingurgitationem, muliebria quæque agere & pati solet,gladiis uestris cõfodite,confossum Cassianis Brutiisq; uulneribus,

ultricibus flammis exurite, Quod si tu fortissime magister Equitum cum ista nobili sacraque militari cohorte tua effeceris, egregiam certe laudem & ampla spolia referes, Si enim Scipio clarus est qui Hannibalem ex Italia decedere coegit, Si ornatur eximia laude Aphricanus qui duas Vrbes Romano Imperio infestissimas deleuit, Si est æterna gloria Mario, q̃ bis Italiã obsidiõe seruitutisque formidine liberauit, quanta te gloria putas, mãet? si Turcas christianis finibus quibus imminẽt, excedere cogas, & legem mahumeticam deleas, ac reliquam Catholicam Græciam, Cyprum, Cretam immo & ipsam Italiã seruitutis formidine liberes? Si enim hic uicerit hostis (quod deus nolit) continuo istas prouincias permagno ex diuersis gentibus comparato exercitu inuadet, uastabit, exuret & miserrima seruitute opprimet, Accingere igitur gladio tuo super femur tuum potentissime magister, & uos sacri equites estote fortes in bello & pugnate cum serpente isto antiquo, Neque moueant uos ingẽtes hostium exercitus, sed reputate animo quod res est, uitam & interitum hominum esse in manu dei, qui non tam multitudini fauet, quã pietati. Quoties quæso populo Israelitico locorum angustiis circunuẽto, & parua manu cum innumeris gentibus Amorreis, Aegyptiis, Moabitis, Philistinis, Madianis, Cananeis depugnanti, præclarissimas uictorias concessit, hoste ad internitionem usque cæso, Recenserem nunc (nisi breuitatem essem pollicitus) copiarum Xerxis, Darii, cæteraque Græcæ & latinæ historiæ ꝓphana exempla ex Iulii Frontini stratagematicon libro. iiii. nota, q̃bus aperte instruimur uirtute & audacia ad uictoriam non numero opus esse. Rudis enim & indocta multitudo, ut inquit ille rei bellicæ scriptor ad fugam & cædem semper exposita est. Quare Alexander magnus cum præter macedonas suos uniuerso Illyrico innumerum delectum posset indicere, nũquam maiores quadraginta milium copias duxit, inhabile regenti ratus quicquid excederet, Quapropter moneo uos equites ut in ista obsidione geratis spiritus dignos nobilitate uestra, hoc est egregios, audaces in prælio, siquidem maximũ semper his periculum. qui maxime timent, audacia pro muro habetur, Quam omnia ad bellum prospere feliciterque gerendum necessaria quæ abunde adsunt, uobis addere & augere debent, Siquidem, ut omittam necessitatem pugnandi, quæ sola uel timidos fortes facit, armis ac militari peritia hostem superatis. tenere enim licet uos loricis semper tectos, uerticẽ tegit galea minaci crista emicans, pectore æneus splendet Thorax, manus armant ense et clypeo, pedes innodantur duro solidoque ferro, neque ideo minus ad saltum & luctam habiles, nam arma & ferri graue pondus leue facit usus ac quottidiana exercitatio, quæ uos belli strategemata artesque edocuit, Iaculum recte emittere, Tormentum excutere, hastam ualide uibrare, gladio cæsim & punctim ferire, mari classem dirigere & inter duo maxima ineuitabiliaque mala, quæ animus meminisse horret, ignem & aquam inuictos esse. Et timebitis quæso

nunc

nunc septi uallo, fossa, moenibus, muro centumpedali in præsidio uestro, in arce uestra, incredibili tormentorum machinarumque apparatu instructam, quam annis ab hinc quadraginta contra tot barbaros nudam & inermem defendistis, eam nũc relinquetis? nec pugnabitis duce hoc magistro uestro Philippo Vilerio liladamo? Cui bellicæ omnes artes a fortissimorum liladamorum patrio auitoq; sanguine hereditariæ ac gentiliciæ sunt. Cuius solum nomen uictoriam & triumphum se contemplantibus pollicetur. Siquidẽ Philippos ab equorum studio Græcis dicta uox perinde sonat latinis quasi dicas bellacem ac uictorem. Nonne si colligamus gerenda gestis, huius tam felix tamq; Incruenta Sultanicæ classis expugnatio, abunde id temporis uictoriam pollicetur? Eya ergo fortissimo & constanti animo obsidionem tolerate. aderunt ab occasu Regum ac ordinis uestri parata subitaq; auxilia, & pugnam alacriter capescite, Nec timete hostes tantum angusto scuto & ense nudis femoribus dependenti contentos, Nam galea & lorica omnino nõ utuntur, & prudenter. Huiusmodi enim arma non decent stolidos & fugaces, si res primo conatu non successerit, uiros decent in acie stantes, paratos uincere, uel pulchram per uulnera mortem oppetere, quorum alterum optabile, alterum (si necessitas cogat) uiris Christum simul & militiam professis non pertimescendum.

Hac oratione accensi equites sunt, Et magnus Magister, dataq; ei noticia est omnium quæ nuper allatus obses manifestauerat. quem ut inueni urbane uestitum ita moribus rusticum (Siquidẽ gens Turcica a pueris nulli officio aut disciplinæ sed tantum pascendo pecori assuefit, & ad omnia libere minimeq; fucate respondentem Turcam classem parare in finitimis Cariæ, Lyciæ regionibus, delectum militum habere mittendorum in longinquas Hismaelis Sophi prouincias, nec fefellit. Siquidem Tyrannus ut a nobis quos omnia explorare non dubitabat, belli suspitionem auerteret, Gentem uicinam duramq; & bello natam procul ad angustias Amani montis tuẽdas misit, ne inde Sophus in nuper acceptum Sultani regnum erumperet, mittebat Sed parum profuit dolus, Nam magister stipatus armato satellicio Centum delectissimorum iuuenum quibus præerat. F. Ioannes Bonaualles, pollens uiribus & decora facie Eques auernus, ut obsidendis animum adderet, Muros, stationes, locaq; singula obequitauit, Impigre suorum & hostium res pariter explorans, quid boni utrisq; aut contra esset inquirit, Molẽ molendinariam munire iubet qua parte occasum spectat, mariq; haud alto abluitur. Franciscus fresnayus Romangius eques Gallus, morum facilitate, liberalitateq; omnibus acceptissimus qui postea ad stationem Italicam pugnans occubuit, loci & magnæ onerariæ nauis scaræ militiæ præfectus mandatã pro uinciam summa cura atq; industria exequebaẽ, Nam ante molem quam aggere contabulatisq; turribns ac uasis luto & terra madefacta impletis munie

rat,tormentisq; uariæ magnitudinis ut cuiq; aptum uisum est, loco dispositis firmauerat. Naues magnæ minorisq; formæ saburra saxoq; grauatas paululum a muro altiore mari depressit, quarum obiectu impedimentoq; triremes hostium a loco prius machinamentis audaciaq; militum expugnabili remotius arcebantur. Portus septus est ualida ferreaq; cathena immanis ponderis transuersum ante fauces proiecta, Trabibus etiam quæ supra undas natabant, ualidis anchorariis funibus inter se connexis, quæ a turri molendinaria ad arcem Nicoleam obliquo tractu protendebantur. quo opere usus maris hostibus ademptus est, elusaq; maritima oppugnatio postulata & cōmissa cum cæteris piratis Turcensibus Cortugolo, cuius frater in robore, carcereq; Rhodiano cum diu squalluisset admotus obsidione hostili, inter mille & amplius Turcas, publicis operibus insolens, auræ & lucis diem extremum obiit cum aliis multis, quos tam hostium foris immissa tormenta, quam domesticæ ærumnæ uigilando, agedo, festinando, portando omnia debilitatos orco tradiderunt. Plures præterea in tumultu quodam populari temere exorto, miserabiliter occisi sunt. Nec canū melior q̄ Turcarum fortuna fuit. Hi enim ꝙ in culina pascan̄t & cibatu qui homini proprior est, a pueris tota Vrbe supplicio affecti sunt. Magister equitum ne quid imparatum inexpertum ue sineret, paratis omnibus ad bellum necessariis, Ciues ad se in prætorium uocatos, in hanc sententiam alloquutus est. Magnanimi uiri, Ciuesq; optimi, audimus hostem Turcam permagno ex diuersis gentibus collecto exercitu ad nos properare, a cuius innata crudelitate, solitaq; perfidia, nisi nos ferro uindicemus, mihi equitibusq; meis ac uobis etiam unum & cōmune periculum est. Siquidem unanimi conspiratione & opera res eius grauiter terra mariq; afflíximus, præda ex agris eius ui abacta, estis locupletati. Gentem suam hodierno etiā die graui seruitute opprimimus iniuria, ille nos Iure optimo dicimus. Siquidem maiores sui specus subterraneos & tenebrosa antra Caucasæ rupis amplius nō ferentes nullo Iure, nullo titulo, nulla causa, sola auaritia & dominandi cupiditate, odioq; sanctissimæ religionis nostræ irritati Christianos Syria primum expulerunt, Deinde Græcos sua græcia non una morte gentis contenti, sed ut semper fera & immanis est barbaries, animam uariis exquisitisq; tormentis eripuerunt. Quos iste supra ætatē malus & arrogās puer omnibus grauis accola Arabiæ, Syriæ, Aegypti, regni Persarum magna parte totius Asiæ dominatur, tot præterea locorum ac populorum imperio non contentus, Tyrannide, cæde, bello, rapinis, perfidia, odio, impietate erga Christum & homines, superare conatur, & nostras insulas, terrasq; Christianorū uniuersas occupare mirabiliter laborat. Vt tandem rerum omnium & mundi Dominus diruat Christianas urbes, Christianos obtruncet, Christianum nomen sibi tantopere inuisum penitus deleat. Quam non ferendam iniuriam ut propulsaremus, sedem potissimum in hac

Rhodiensi insula delegimus, q̃ hic locus ad bellum barbaris inferendum uisus sit cæteris opportunior. Fecimus quantum in nobis fuit, adiuti sumus a uobis, experiméto cognouimus quanta sit uirtus, fides uestra, quam ne nũc mutetis, nulla suspicio. Qua propter nõ agam multis, ut in fide & officio per maneatis, nec longa ambage ad Virtutem uos hortabor, quam fortibus uerba nec addunt, nec demunt. De me ac equitibus meis Diuo Ioanni deuotis parce quædam loquar. Sum cum his quibus (ut spero) aderit principũ Christianorum & aliorum equitum meorũ qui in occasu sunt, peropportunũ auxilium, paratissimus defendere uos, liberos uestros, coniuges, fortunas, phana, monumenta maiorum uestrorum, & cœlestium deorum delubra. Quam opinionem, ut fixam immotamq́ uestris métibus retineatis, efficere possunt, nequid dicam aliud, fidele ingenium meum in bello, nec segne omnino, nec rude, Corpus sana & perpetua ualitudine ferendis laboribus, & excubiis aptissimum, equitum meorum nobilitas & amor erga uos, inimicitia in hostes. Vrbis præterea fortitudo quam hic sacer & nobilis ordo ingenti pecunia aduersus omnem tormentorum uim atque Impetum sic egregie muniuit fossa, uallo, muro, mœnibus, turribus, propugnaculis, ut nulla sit ciuitas quæ huic nedum præferri, sed nec æquari possit. Ad hæc armorum telorũ q́ incredibilis copia, uinum, caro, frumentum sub terris conditum, ne humor, aer, curgulio ue corrumpere possit mirè abundat, Hominum ad bellum aptorum haud paruus numerus. Lignorum magna undiq́ strues. Aquæ salu berrimæ quæ inclusis obsessisq́ plurimũ ad uarias necessitates utilis esse solet, larga & indeficiens ubertas, Quæ omnia certam uictoriam, certissimum & optatum belli euentum nobis spõdent, Addo q̃ ex nostra parte pugnabit necessitas, pugnabit fides, pietas, constantia, pugnabit amor patriæ, amor libertatis, amor parentum, coniugum, liberorum. Illic uoluntas magis ducum q̃ militũ perfidia, impietas, inconstantia, desideriũ uestræ seruitutis, odium parentum, coniugum liberorum uestrorum. Procul dubio Charissimi ciues nõ sinet Deus Optimus tot tantasq́ uirtutes ab istis uiciis superari. Estote ergo animo pacato & securo, nihil hostile, nihil ominosum metuentes. Tantũ in fide, quam tot annos difficillimis bellorum & fortunæ casibus impliciti, sacro militari ordini illæsam seruastis, Permanete. & si necessitas postulet armis dextrisq́ uirtutem uestram hostibus ostendite, fidem facite Hispanis, Gallis, Pannoniis, Italiæ, Britaniæ, Rhodios homines posse Turcarum spiritus reprimere, illorum classes & exercitus ab Italia auertere, Cui tot annos ferrum & flammas minantur. Ad quam mirabiliter festinant & peruenient si (quod animus abhorret dicere) hic uicerint, neq́ enim ambitiosus iste puer animo, perfidia, crudelitate Hannibalem superans, Hannibalem imitabitur. Qui facta ingéti ad Canas romanorum strage uictoria uti nesciuerit, Sed cõtinuo celeritate Iuliũ Cæsarem uincens expositis omnibus opibus ægy-

ptiis quas pater in direptione Cairi reperit, Apuliã, Calabriam, Siciliã magna classe, magnis exercitibus inuadet. Inde in Gallias irrumpet, Mox petet Hispaniã, Cæterasq; Christianorum regiones, omneq; crudelitatis genus in uniuersos exercebit. Sed altius me rapit oratio q̃ uelim, aut opus sit. fides enim & uirtus uestra magnanimi ciues in tolerando & oppugnãdo hoste firmior est, quã ut oratione indigeat, cõstantior q̃ ut malis quæ inclusos obsessosq; pati necesse est, cõstringi possit. quanq̃ illa quæ uere mala sunt, famẽ & sitim omnino non sentietis. Quas tamen populi aliquot fide uirtute & animo uobis nequaquã comparandi constantissime ptulerũt. Siquidẽ Petilini a pœnis obsessi parentes & liberos propter inopiam eiecerunt, ipsi coriis madefactis & igni siccatis foliisq; arborum & omni genere animaliũ uictum trahentes. xi. mensibus obsidionẽ tolerauerũt, Nec antequã uires ad stãdũ in muris, ferẽdaq; arma deerant, expugnati sunt. Casillini obsessi ab Hannibale murem centũ denariis emerũt, Excubias in stationibus agere necessariũ erit, Domorum ruinas si tormentis eiaculata saxa inciderint, æquanimiter tolerare, Sed reparari possunt hæc mala & minora sunt, quã ut ideo deditionem faciamus hosti, in cuius clementia fideq; nulla spes est. Præterquã enim q natura crudelis & pfidus est, tum nobis qui illi tot mala intulimus, A quibus solis sibi ut ait dominatori terræ & maris quo eum sæpe deturbauimus resisti dolet, nullo modo mitis, fidelisq; esse poterit, Quos toties marte aperto, ui publica, ingenio, astu, dolo, fraude adortus est. Verum semper conatu irrito opitulante nobis deo optimo maximo quem ante omnia uelim charissimi Ciues propiciemus, nisi enim ille custodierit ciuitatẽ, frustra uigilant custodes.

Postquam omniũ animos alacres uidit cohortatus ut petitionem suam curæ haberent, conuentum dimisit, & solennẽ supplicationem quam etiam dies tempusq; anni expostulabat, ad Phanum Deiparæ uirginis indixit. Comitatus sacram maximãq; hostiam latam circũ omnia cõpita Medius inter paludatos equites sequente maxima hominũ multitudine Deum optimum maximũ præcatus est, ut bellũ quod instaret bene feliciterq; sibi, populo Rhodio, & nomini Christiano eueniret. Respondere omnes rem diuinã rite peractã esse, Precationi annuere cœlites iri posse quo uocaret Christiana religio & inimicorum audacia. Deum & sanctissimum tutelare numen omnia læta faustaq; portendere, Vrbis protectionem, uictoriam, & triumphũ. quæ dum uulgus cui plerũq; plus animorum quam consilii est festiuissime ante bellum cantaret, Viros primores prudentioresq; magna cura occupauit, qui summo studio ut uulgo feliciter opinata contingere possent, procurare non cessabant. Inter quos Frater Clemens Pontifex Græcorum clarus abstinentia, & Ingenio, nec non græca facundia merito connumerandus est, qui Græcos suos ex uetere fortuna olim stupenda orbi, animum adhuc retinentes oratione quam appositissima ad obsidionem fortiter strenueque tolerandam est

ii C

cohortatus loco publico pro basilica mercatorum & ante sacram imaginē Deiparæ uirginis e summo primarioq; Phano gentis allatam, ut oratio hoc modo luce religioneq; cōmendatior, cui populus ille alioqn deuotissimus est benignioribus auribus accepta efficacem magis aculeum in animis audientium relinqueret, Sed nunc orationem ipsam adscribo.

Optimi magnanimiq; Dores, Rumor aut uerius certitudo belli quod nobis instat diuersissimas inter se res gaudiū & metum, in animū ingessit meū, Neq; profecto scio utro magis cōmouear. Nā dum tacitus mecū classes, copias, exercitus, uim, magnitudinēq; hostium mēte reuoluo, totus tremore horreo, Verum dum animus æger ex solicitudine ut fit, in spem rapit, atq; in admirationē præsidii latini & fidei, fortitudinisq; Græcorū repente mutor, & is qui nō erā, fio. ex solicito, liberrimus, ex pauido timidoq; audax, e tristi, alacer & gaudens. Spondeoq; mihi titulos, spolia, exuuias, uictoriā ac Triumphū de immanissimis hostibus. Et si me benignis ut coepistis pergatis audire auribus, aperiam uobis spei & pollicitationis meæ rationē. Sed inuocato prius Christi Iesu dei nostri optimi maximi, & deiparæ Virginis Mariæ auxilio, ante cuius imaginem sacrosanctā conuenistis, In quo primā maximamq; uictoriæ nostræ rationē pono, hinc sensim ad humani ingenii uires, consiliaq; mortalium descendens cerno generosissimorū equitum constantissimam fidē erga deum, erga rempublicam. Cumqua collata illa Marci Attilii Reguli fides multum lucis dignitatisq; amittit. Video horum nobilitatem, ad quodq; maximum facinus sic animatam, ut nullo cruciatu, nullo metu inde terreatur. Aspicio Vrbem inexpugnabilem muro, moenibus, propugnaculis, uario genere tormentorum, multiplici cōmeatu, omnibusq; aliis quæ ad nostram salutem, hostium excidia pertinent refertissimā. Tamen libere dicam quod sentio meo more, neque ad gloriam uestram nec ad Latini præsidii uires nimium eleuandas. Hæc Vrbs contra tot hostium conatus, tantas barbarorum copias nihil potest, nihil etiam ualet Latinum præsidium, nisi coeat fortitudo & fides Græca, quæ ne latinis tam necessario tempore fraudi doloq; sit, uos precor, non q; hic prece multum opus putē, sed q; sciam Turcas uos hortaturos, ut a Latinis desciscatis. quid enim est illis optatius, quā uno tempore & uos circumuenire & nefario scelere uos obstringere? Aut quid irati grauius de uobis sentire possunt, quam ut eos prodatis, qui se uobis & omnia sua crediderūt, & in eorū potestatē ueniatis, qui se per uos periisse, ac tot dānis, tot cōtumeliis, totq; iniuriis affectos æstimāt. Redeat obsecro in memoriam maiorum uestrorū fides, non domestici scriptoris, sed externi Latini. T. Liuii omniū mortalium iudicio digni, Cuius inuicto calamo, inuictæ populi Romani res gestæ conscriberent, testimonio celebrata, qui multa egregia, erga populū Romanū Terra, mariq; ausi sunt. Nā cū Antiochus Philippū, Macedonem aduersus Romanos exercitu nauibusq; adiuturus uideretur, le

gatos ad Regem miserunt, si non contineret copias suas, se obuiā ituros, nō ab odio ullo, sed ne coniungi cum Philippo pateretur, & impedimento esset Romanis. Quæ honestissima legatio cum parum profuisset, Rhodii Romanos adiuuantes Antiochum regem fusum fugatumq; & exutum castris, prius Europa, post Asia quæ cis Taurum montem est, expulerunt. Quare merito a Catone, quinto Originum libro (ut autor est Gellius) appellati sunt optimi fidelissimiq; Socii Romanorum, quibus nec animum duntaxat bonum ac fidelem præstiterunt, Sed etiam naualibus præliis quæ multis locis facta sunt, omnibus adfuerunt, nec labori suo, nec periculo usquam parcentes, & quod miserrimum est in bello, cum Mithridates Asiam occupasset, Q. Opium proconsulem, item Aquilium legatum in uincula cōiecisset, iussuq; eius quicquid ciuium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatū esset, obsidionem, cum soli in fide Romanorum permanerent, passi sunt. Et in dissensione ciuili inter Antoniū & Octauium ultores necis Cæsaris, & Cassium ac Brutum, cum petiissent si in ciuili discordia a Partibus abstinere, & æque omnes Romanos colere non liceret, tantisper dum ipsi ad senatum mitterent, bellū differri, ut ex eius autoritate arma caperent, inuasa mox Vrbe cum ira uictoris cūcta quæ collibuisset, in matronas, in uirgines esset operata, omnibus bonis mulctati sunt, frustra misericordiam cum multis lachrymis rogante Venerando sene, Archelao, a quo Cassius Rhodi Græcæ fuerat eruditus. Nā Aeschynes cum a repub. excidisset, huc doctrinam Athenarumq; studia intulit. fuitq; Gymnasium ea tempestate hic florentissimum. In quod cum Aristippus Philosophus Socraticus naufragio in littus nostrum eiectus diuertisset & de Philosophia disputasset, magnis adeo muneribus est donatus, Vt nō tantum se ornaret, sed etiam eis qui una fuerant uestitum & cætera quæ opus essent, ad uictum præstaret. Hoc Gymnasio Tiberius postea Romanorum Imperator amoenitate & salubritate insulæ captus sine Lictore aut Viatore sæpe obambulans mutua cū Græcis professoribus officia usurpabat, In quo ut Antenodorum audiret, Cato huc ab exercitu nauigauit. Cicero quem unum Latini contra tot nostros Rhetores & Philosophos obiicere solent, quiq; primus unusq; cuncta Philosophiæ dogmata a græcis accepta, eis tradidit, Hic Appolonio qui eum tantum quantus est effecit, operam dedit. Et quam gratiam reddiderunt oro, Romani Græcis? a quibus omnia honestatis probitatisq; exempla, omnem armorum litterarumq; scientiam accepere, quorum fideli opera & industria domi forisq; imperii sui ditiones propagarunt, Nēpe Cassianam ut audiuistis, & Rhodiorum quos ideo superbiæ insimulabant q; sese superari superbia æstimarent, opibus diripiendis intenti infensiq; fuerunt. Gētem uetustissimā nobilissimāq; uel fama rez gestaz uel omni cōmēdatione humanitatis, doctrinarūq; ciuitatibus quas non tam liberaliter q̄ merito ob nauatam bello Macedonico & Asiatico operam dedere, mulctaue-

runt, Neq; hac iniuria cōtentus Vespasianus, Rhodum cum adiacentibus insulis adempta libertate, in prouinciæ formam redegit. Verum optimi maiores uestri tot aliis supra alias affecti iniuriis, magis quid illos deceret cogitantes quam quid mereretur aliorum improbitas, Vtq; leuitatis ac perfidiæ notam fugerent, semper in fide Romanorum permanserunt. Vos quid nunc facere conuenit laudatissimi uiri, tam præclara constantiæ & fidei domestica monumenta animo reputantes, pro Christo Iesu deo & homine, pro sacra militia, quæ non modo æquis legibus & facillimo imperio uos semper indulgentissime habuit, sed etiam fouit, nutriuit, locupletauit? Ingrati, malique animi est reticere quorum beneficio sis adiutus. Ingratissimi pessimiq; uero non rependere gratiam cum possis & debeas, cūq; omnimodo opus sit tua ope. Defendetis ergo hoc necessario & difficillimo tēpore Rhodii, in quos nulla ingratitudo perfidiaq; unquā cecidit, Qui liberi etiam aliorum libertatis causam egistis, sacrū militarē ordinē, Arcem equitum, Imo capita, focos, aras & fortunas uestras quibus insultat & ultima exempla parat perfidus Tyrannus, hostis fidei ac religionis, quam a maioribus uestris accepistis. Pro cuius dignitate gloriaq; afferenda, nullum discrimen ne mortem quidem certam intactamq; fugere debetis. Sed cum uos considero Græci fidi, fortes, pii ac, ut uno nomine omnia complectar uere Christiani, cum equitum Latinorum audaciam nobilitatemq; æstimo, magna me spes Victoriæ tenet. Ite igitur, duce Christo Iesu, Ioannis baptistæ ac sanctissimi equitis Georgii secunda fiducia contra gentem impiam & nefariam, perfidam, quæ nunquam uirtute, sed semp occasione freta uicit, nullam regionem nisi domesticis malis ruentem occupauit. Eunuchos seruos orientis, Imbelles Syros, fugaces persas, aliosq; quos tepens pharius & leuium populorum nutritor Nilus emittit, tenero perlucentes amictu, & uix leue pallium uitando sole tolerantes oppugnare solitā non Rhodios, qui istas primū gētes cū imperatore suo Mēphitico Halbuzato ingenti & fœda cæde fere ad internitionem usq; deleuerūt. & iteꝝ adiuti a pōtifice maximo Calisto. iii. Quiq; ipsoꝝ Turcaꝝ obsidione tantū nouem & octoginta dierū, octo milia præter quindecim sauciatos morti tradiderūt. Sic enim numerum init Cauorsinus quasi pollinctor mortuorum & uulneratorum omnium Chyrurgus, Vidit sol lætus spectaculo, audiuerūt diuersaꝝ terraꝝ populi intra paucos dies Euersores Asiæ atq; Europæ ab Ambusono uno unius græcæ gētis duce stratos, cadaueribus suis eā terrā metientes quā pugna cōmittenda sibi spondebāt. Si diuina pietas ductu auspiciisq; Ambusoni uos quos omne genus Christianū iuxta ac ueteres illos Græcos heroas iampridē intuet̄, tanta cæde hostiū, tam celebri triūpho insignire uoluerit, qd creditis christū deū optimū maximū socio tutelari nūine iā ministerio uestro ac serui sui Iiladami principis uere optimi & nobiliss. aduersus crudelissimos hostes suos actuꝝ, certe mens maiora oīno concipit q̄ exprimere

audeat, Verum euentus rectius spem pollicitationemq; qua me uosq; anima ui dubio procul confirmabit. Mirum in modum Græcorum animi hac oratione accensi sunt, nam ducitur, rapiturq; hæc gens inter cæteras maxime nationes laude & gloria, Tantumq; suadendo & hortando hinc inde apud homines effectum est ut hostis magis cupitus sit, quam detestatus, nec diu multorum stultas uoces infeliciaq; sibi uota remoratus est, Quadam enim nocte elatis e specula ignibus in hostico signum dedit. Missaq; est extemplo cum lembo armata militaris Triremis, & in ea Castrophylaca interpres, qui cũ in proram processisset, cõmodius inquit, unus hostium turma equestri circunfusus si in terram egrediaris, cũ id facturum se negaret quid inquit Xaici fortunam metuis? Ad hæc ille minaci & Rhodio animo Xaicus quem contra fidem sacramentumq; cœpistis nihil me solicitat, Nec uos quibus non credo, metuo cum sermonibus de industria compositis uellent tempus protrahere poma remigi adiicientes aut paucis inquit præfectus de Puppi loquens mandata explicate aut hinc facessite, nisi malueritis actutum bombardis obrui. Barbari primum equis & arcubus ferocientes uno uerbo attoniti obsignatam epistolam super saxum quoddam ponunt, ibi mandata contineri, & cũ dicto calcaria adigentes cursu quam concitatissimo aufugiunt.

Epistolæ autem talis fuit sententia.

Solymanus Tsacchus dei gratia Rex regum, dominus dominantiũ, maximus Imperator Byzantii & Trapezuntis &c.

Reuerendo Patri Philippo Vilerio Liladamo Magno Magistro Rhodi, Equitibus suis, & uniuerso populo. Commouerunt me afflictissimæ gentis meæ commiseratio & summa iniuria uestra. Impero igitur uobis per celerem Insulæ & arcis Rhodiæ deditionem pie ultroq; concessa gratia secure abeundi cũ omni preciosa supellectile, aut si libet manendi sub imperio meo in nullo nec tributo quidem minuta libertate aut religione uestra. Si sapitis præferte amicitiam & pacem bello crudelissimo, Nam uictos manent acerbissima omnia quæ uicti a uictoribus pati solent, a quibus non defendent uos arma, domestica externaue auxilia, nec ingentes muri, quos radicitus euertam. Valete bene, quod tunc demum fiet, si potius quam uim, amicitiam malueritis quæ neq; fraudi neq; dolo uobis erit. Iuro deum cœli, terræq; auctorem, Iuro quattuor euãgelicæ historie Cronographos uicies quater, mille prophetas lapsos e cœlo, summumq; inter hos nostrum Mahumetem, adorandos, item manes aui patrisq; tum hoc sacrum augustumq; meum Imperiale caput. Ex Regia nostra Constantinopoli. Huic cum alii acerbius, quidam lenius, quisq; pro ingenio suo respondendum sentirent, nihil est responsum. Eodem die qui mensis Iunii Decimus quartus fuit, appulerunt ad Cos insulam Hippocrate suo, Venereq; Apellea non minus quam solo

coeloq;

cœloq; nobilem,triginta Triremes hostiles,Harum præfectus leui præsidio in nauibus retento,militem ferme omnem in terram exposuit ad exurenda tecta & frumenta,quæ iam prope maturitatem erant,atq; ad uicos,agrosq; depopulandos. Verum Preianes Insulæ Dominus uehemens,impiger,summæ audaciæ uir,accensus indignatione funestam illis hanc populationem fecit. Nã expedita manu peditum,cũ tumultuario equitatu leuis armaturæ erumpens in prædatores,per segetes,per agros palãteis,clamore classico, strepitu armorum simul a diuersis locis facto,tantum terrorem barbaris iniecit,ut cæcis & limphaticis nedum fugientibus similes, sine ui,sine defensione,in obuia tela armaq; incurrerent. nec, nisi naues littori propinquæ plerosq; trepidos & fugientes excepissent,superfuisset cædi aut fugæ quisquã. Ita re infeliciter gesta,pfectus naues inde auertit,nec postea littus attigit. Rhodii haud minori ardore quã turcæ in langone cœperunt agros, camposq; suos deuastare et ex eis quæ diutinæ obsidioni tolerãdæ necessaria erãt,in Vrbem importarunt.exciderunt arbores,confregeruntq; omnia suburbana,Et quicqd amœni sanctiue prope Vrbẽ infra lapidem stabat,demolitum,soloq; æquatum est,ne hosti integrum usui commodoq; foret. persuaserat hoc pridem populo. F.Gabriel pomerolus promagister, Aerarii Triumuir spectandus domi forisq;,facundus , callidus, amicitia facilis,multasq; alias bonas animi & corporis artes possidens. hic postea ĩ anticuniculum,uia non admodum incõmoda gradiens,pede lapsus,læso paululum capite,ilia perfregit,paucisq; inde diebus extinctus est.Nunc orationem ipsam adscribo. Ornatissimi ciues auditis Turcam ingens bellum moliri terra mariq;,erga quem,Incertum. signa ostẽdunt q aduersus uos militiãq; nostram. Laborãdum igitur ac prospiciendum nobis communiter omnibus ne ab hoste immanissimo imparati offendamur, Ne ue negligentia aut imperitia nostra illi uires addat.statuit igitur magnus magister uicinas urbi arbores excidi debere,domos dirui,ambitus murorum qui foris sunt solo æquari.quod ut sinatis,rogat & iubet.Cõpertum est enim,relatione militum qui urbes defenderunt & oppugnarunt, hæc posse obsessis nocere & hosti prodesse,a quo uobis fortũisq; uestris idẽ quod nobis & cõmune periculum. Nam in eadem ut dicitur, naui nauigamus.Magister quem hoc difficillimo tempore magnum & sapientem uirũ esse expertus sum,omnia leniter & modeste cũ populo,cum equitibus agẽs, etiam ubi res poscebat grauiter,ut alios exemplo confirmaret, Viridarium suum stationi Gallicæ præiacens,haud dubie amœnissimum, primus demoliri,extirpariq; præcepit. Dum per hunc modum omnia amœna,iucundaq; aspectu deformantur, tristius omnino deformeq; magis spectaculum erat, quod Vrbem prope maiori luctu mœstitiaq; confecit,quã ipse aduentus hostium,miserabilis scilicet,multitudo inconditæ turbæ agrestium hominũ, ligna,frumẽtum,pecora,legumina,aues cortales, cæteraq; necessaria usibus

E

& quibus diuturnior obsidio sustineri posset, ex agris quod magister iusserat, urbi inferentiū, quos immista ac circūfusa turba sequebat̃ puerorum ac mulierū plorantiū, quæ sparsis crinibus genas, facieq; suam, consuetudine patria, foede laniabant, supinas manus ad coelū, ad deū tendentes orabant, ut clarā Rhodū ex flāma, ferro, peneq; fati faucibus eriperet, matresq; Rhodias & liberos paruos inuiolatos seruaret. Colluuio ista agrestiū in arcta tecta cū urbanis locatorum, animantiūq; omnis generis coelū graues morbosq; fecit contagiosos. Tamen magis quā pniciales, profluuiū alui & febrim. Verū cum istorum brutorum maxima pars, decrescente annona, impasta, neglectaq; ac sæpe morbida, per strata, per uicos, relinquerel̃, Maioris & pestilentissimi prorsus mali seminarium factum est. Quod sero post fugam, deditionemq; nostrā, uim suam in hostes & miseros qui remansere christianos, sæue exercuit. Nec intacta ab hoc malo fuere obsidentiū nos hostium castra, facile enim a tactu mutuaq; familiaritate morbū cōtraxit gēs īmūda incōpositaq; multitudo. cui cibus caro pter suillā uix semicocta, massaq; tritico manu molito facta, atq; in carbonibus decocta, humi uti pecoribus pabulū & stratū cōfecta uigilis sitiq;. Nā iudex urbis uenerabilis & exactæ iā ætatis uir pabulū & aquarum fontes lino putrido, aliaq; simili materia corruperat qua uentum credidit hostē. Qui priusquam tota classe ad insulā obsidendā descenderet, arte atq; insidiis usus cū uiginti longis nauibus reliquis aliquot auxiliari cū supplemento in statione ad Gnidū promontorium haud procul ab urbe Rhodo atq; in sinu Symæ insulæ quæ Rhodiorum est, relictis per continuatos aliquot dies fretū medium inter oram Lyciæ & Rhodum insulam nauigauit. Cogitans isto modo ad nauale certamen e portu nos elicere. Spem enim habebat optimo sane cum consilio propositam si respondisset euentus, aut nauali prælio uincere, quod tunc temporis nō multo minus fuisset, quā Rhodum expugnasse, aut res nostras destructo inter pugnandum flore militum hominumq; nauticorū plurimum debilitare posse. Qui cum nullo fine facto nunc ad mediū usque fretum ueniret, nunc in altum regrederetur, inde iterum ad portum prope procedens classem in conspectu explicaret plerisq; tum ætate, tum ingenio feruidis quibus non tolleranda superba ista fiducia uidebatur, consilium haberi placuit faciendū, ne periculum naualis certaminis foret. Cancellarius sacræ militiæ idemq; ærarii Triumuir multis illustribus factis domi belliq; clarus animo, immoderata incredibilia nimis alta cupienti, ingenio magno uarioq;, copia dicendi larga & exuberanti quā prouectiori iam ætate cum in pueritia litteris non uacasset, feriatus a bellis, negotiisq; tum publicis tum priuatis, quottidiana lectione omnis disciplinæ autorum sibi præparauerat. Plinium enim ita nouit, ut nemo melius nomen digitosq; suos, cui ad summum honorem magistratumque nihil obstitit, nisi nimia inconsultaq; honorum cupido, negabat cessandum esse, aut enim inquit, ut erat lingua

immodice liber, ingens ista classis ad cuius nedū uim aut aspectū sed solā famā pleriq; contremūt, q̃ tamen noua nō est nam singulis annis uenire ad nos solet, His piraticis nauigiis ueluti membris caput iungenda est, & tū utilissimū fuerit, quod quidē superioribus robore nauiū, numero, & uirtute militari facillimū est, capiti membris defractis huiusmodi dolorē atq; ignominiā infligere ut perpetuo inde langueat, uel nulla alia quæ in nos fabricata sit classis istā sequit̄, quod mihi (fremāt licet homines qui umbram suā ac cœli ruinā metuunt) uero similius uidet̄. Nec enim tam uecors est Turca, ut hoc sero anni tēpore post septimū Kal. Iulias huc moueat parte æstatis ad oppugnandā Vrbem cōmodiore exacta, & quā Vrbem munitissimā, nullius idoneæ rei egentē, ualidissimo firmatā præsidio, unde maiores sui semp cū clade & ignominia repulsi sunt. Cui prius quā cuncta expugnandis urbibus reperta apud ueteres, aut nouis ingeniis inuenta admoueat, reliquū omne æstatis transierit. Hieme autē cum ubiq; incōmoda sit oppugnatio, tum insula incōmodissima, p̄sertim hac, in qua nō portus ullus, nō cōsistendi usquam locus. quin igit̄ deo & tutelari numine bene iuuantibus imus hosti supbissimo obuiā, Sed uno minaci indictulo ab adolescente Anxione classem suā alio destinatā a tergo inuadamus, dolo fraudeq; ad nos transmisso desides intra muros, mæniaq; nostra cōplosis manibus sedemus, nusquā metu ac pauore trepidi caput efferētes, timiditatē atq; segnitiē nostrā uocamus si diis placet artes fabianas, & utinā Fabii essemus, & nō potius antiochi, A etholi quorū omnis ferocia in uerbis, Vitellii, credentes sedendo aut uotis debellari posse. Verū non uotis neq; suppliciis muliebribus, aut his sensibus cōsiliis ue q̃ timidi cauta uocant auxilia dei paranť. uigilando, agendo, prospere omnia eueniunt. Propalā his ferociora dicēdo tantū apud multitudinē effecit q̃ plerūq; ex incertissimo animos sibi sumere solet, ut sibi pugnā d̄posceret uelle ait se abolere indignitatis maculam cæde & sanguine hostiū, nō esse se sine armis, sine animis, sine manibus. Patribus Sine quorū cōsilio magistro quippiā decernere ius fasq; nō est uisum in hac rer̄ difficultate fortunā non esse tentandam, lictoribus tantū & a populationibus conscriptis ad hoc mille uiris hostē arcere placuit, qui cū uideret spem suā eludi retro agens classem ad uillā nouā (sic loco nomen) duodecimo ab Vrbe miliario iactis anchoris descensionē fecit, Segetibus tantū quæ prope maturitatem & pro derelicto habitæ erant deuastatis. Nā hominū quod aut in uicis aut in agris erat iam in urbem castellaq; sparsa per insulā hac illac munitiora cōcesserat. quā iniuriā dum uindicatū iret leuis armatura equitū, misso ad hoc nuntio a magno Magistro redire iussa est. prudens enim Dux militē ad maiores rer̄ casus seruabat, qui tota obsidione non ducē sed etiam militē egit & interdiu aliquando cū his cibum cœpit, noctu sæpissime ad tertiā uigiliā in stationibus mansit, aut obambulans, aut fortuito sedili e ligno uel lapide insidens. In oppugnatio-

nibus ferocior q̃ patribus placeret, nec tela nec hostes formidans, semper tamen cauta potius cõsilia cum ratione, quã prospera ex euentu probauit. Fuitq; quod mireris inter tot curas, tam uarios & ancipites casus semper eadẽ uultus gratia & maiestate. quem intuentes uenerabant̃ & amabant. Huic addendũ q; quicquid otii ac quietis a curis, ab oppugnationibus, a naturali usu, & desiderio corporis habere poterat, id totũ in preces, & rem sacram conuertebat. Sæpissime enim maximã noctis partem solus ante altaria thorace tantũ & galea manicisq; depositis, orando psallendoq; transigebat. Palamq; equitum & populi uox erat nihil timescẽdum Rhodum Magni Magistri uigilantia præcibusq; inuictam futuram.

NVNC · RESTAT operis difficillimi pars laboriosissima, nũquam sine ingentissimo luctu atq; moerore omnium hominũ nedum meo memoranda. Nẽpe in qua urbis nobilissimę semper lugenda deditio, & miserrima Hierosolymitanorũ equitum fuga continet̃. Quam qui fando, audiendoue temperare sibi a lachrymis potest, meo quidẽ iudicio modice christianus est, aut parũ prudens male intelligit quantum uictoria Rhodia uires Turcicæ auctæ sint, nostræ accisæ. Verũ nũc omnis querela etiã necessaria sera est, atq; ingrata. Quandoquidẽ Occidentis Principes qui obsidione moti nõ sunt, neq; excidio cõmouent̃, poti calice furoris indignationis & iræ dei, quod utinã Iuuenili meo tantũ calore effuderim. Sed uereor, atq; adeo uereor ne repugnãs reluctansq; dolori meo ueram uocẽ efferre sim coactus, & nehi qui imisericorditer alioꝝ miserabilissimas q̃relas aspernant̃, iubẽtes quẽq; saluti suæ cõsulere, dicẽtes secũ non continget malũ, nec flamma, nec gladius hostilis nocebit nobis, mox ad palinodiam adacti Hieremiæ uatis fatale ac lachrymabile carmen recãtare cogant̃. Ecce gentẽ a longinq̃s & procul dissitis regionibus, gentẽ robustã, gentẽ antiquã, gentẽ cuius linguã ignoramus, nec intelligimus q̃d loquat̃. Comedit segetẽ, uineam, ficũ & stirpẽ nostrã, deuorat panẽ, gregẽ armentũq; nostrũ, & Ignis suus late omnia cõburit. quẽ ego iam iã scintillantẽ uideo, imo ꝓximos lambẽtẽ flãma parietes, nec credimus insani rẽ agi nostrã. Sed cũ omnia fulgore flãmæ hostilis propius admoto Italiã, Hispanias, deinde Gallias lucere uidebimus. tũc inopes auxilii humani ante aras & delubra diuũ frustra afflictãtes nosmetipsos ueniã irarũ coelestiũ, & malis nostris finẽ efflagitabimus. At respõdebit̃ timeo, ab irato numine, oratio uestra cõuertit̃ in peccatũ, manus uestra & impiũ uestrũ sanguine madet suo ꝓpe diẽ flãma aliena Turcica exarsuꝝ. Par est enim ut q̃ in terra uestra christũ dñm deũ uestꝝ cõtempsistis, in terra iã nõ uestra sed hostiũ barbaros & imanissimos Turcas ꝑferatis, q̃d ut uehemẽter futuꝝ timeo, ita rursus spo, & si q̃d ueri mẽs augurat, opto, ut amor ac deliciæ nostri generis Christus Iesus satis se poenaꝝ habere putabit, si errati poeniteat. Illud enim potiusquã funestum quidpiã in præfatione ominari libet, ac præcari ut uelit orsis secundi libri prosperos successus attribuere.

S

EXTO CALENDAS IVLIAS mane diei,nun/tiatum est e specula stante in uertice montis Diuo Stepha no sacri,uno ferme ab Vrbe milliario,maximã classem ad/uenire secundum flexum occidentalis littoris Lycij com/mota ciuitas est acerbo non etiam inopinato nuntio. cun/cta uario tumultu strepere, suo quisque metu pericula me tiri,& clamor ubiq; erat,qualis in obsidenda iam iam Vr/be esse solet.Cumque dies octauus esset ab annua supplicatione circunlataq; sancta hostia,iterum exacto solenni sacro, Vultu habituque supplicum reue/rentissime in circuitu phani tutelaris numinis ab Antistite sacri militaris or/dinis portata est,& deus obsecratus,ut equites hominesque Rhodios, quos religionis suæ propugnatores esse uoluerit,etiam robore militandi & felici tate uincendi donaret,ferrũ,flãmam,cædes,rapinas in hostes nũinis sui auer teret.Religione & sancta spe firmatis per hunc modum animis,sacraque ho stia sedibus suis reposita,clausis raptim portis,in muros concursum est.turba quoq; mulie℞,puero℞,senumq; gressus suos baculo regentiũ & effundentiũ sese e domibus ad spectaculũ maxi æ classis ( nã ad tercentũ & amplius naues omnis generis fuisse dicitur)uias passim & turres,tectaq; domos℞complebat. Venerunt naues hostium longo agmine,prima prætoria nauis præsidis Gal/lipolitani erat,Cui classis cura,maritimæq; oppugnationis imperium man/datum a Tyranno fuerat. Agmen cogebat Archipirata Carra Mahumetes, postea tormento ab arce Telea accuratius emisso,orco traditus.Dux qui me diæ classi præerat incertum quare(nam uento fauonio secundissimo uteba/tur neq; aliter oppugnationem tentauit ) haud procul a portu qui duabus utrinque turribus multiplici & uario bombardarum genere munitis fauces suas dilatat,triremes explicare iussit, Velaque contrahens,malos inclinans,& simul armamenta componens,demersis utroque latere in aquam remis,orã, urbem uersus legere cœpit.Re conspecta subito ad arma conclamatum est, signa canere,decursus tota urbe fieri,fortissimus quisque tendere ad portũ, & molem quæ portus ipsius læuum latus efficit , quãq; supra hostium iniu/riæ obnoxiam esse diximus , & ab hoste peti homines putabant . Verum pi/rata cernens se bombardis obrui,nulla aliter mora facta,sublatis raptim do/lonibus, in altum non sine discrimine ignominiosoq; clamore Rhodiorum stantium pro muris , ad reliquam classem se recepit . Quæ præteruecta ante Vrbem & ora propugnatorum sub signis suis acie instructa astantium, cũ sono,cãtuque musicæ militaris,terrorẽ nõ tam incussit,q̃ accepit , occu pauitq; promõtoriũ,Bo incolæ uocãt,tertio ab Vrbe lapide distãs in oriẽtẽ

uersum. Cumq; is locus haud satis cõmode tot naues capere posset, pleræq; ante hostium in salo stabant. Sed cum Rhodii tormentis per muros dispositis barbaro hanc stationem infestam facerent, propius ad terram naues cõtraxit. Stabantq; ita in arcto stipatæ, ut uix ullum telum in mari uacuum intercideret. Audiui propositam esse a Hieronymo bartolutio florentino in rebus bellicis non inexercitato, rationem exurendæ classis, quæ cum ab uno ex præfectis ærarii (ut pleraq; alia ad hostium perniciē inuenta) non probaret, a collegis quoq; improbari cœpta est. Verum dum hostis tormenta & machinas cæteraq; ad urbis excidium pertinentia, e nauibus in terram exponit, locum castris eligit. Terrestres exercitus a cõtinenti in Insulam traiicit, & Vrbis mœnia ac situm contemplatur, & qua facilius oppugnationem pati posset. Oppidani in omnes occasiones intenti, haud segne otium terebant, Siquidem ante murorum fundaméta nullo ætatis sexusue discrimine facto, profundissimos puteos, altaq; incilia in fossatis effodiebant ad cuniculos hostium excipiendos, quam rem usu experimentoq; compertum est, non tantum christianis, sed etiam barbaris in hiatibus & effossis lacunis sese occultantibus profuisse. Magnus Magister. F. Lodouicũ Andugum equité ad Imperatorem Carolum quintum in hispanias misit, Romam ad Cardinales & sacros milites suos Italos, equitem Cladium Daucenuillum in Gallias ad Regem atq; equites suos gallos, cum litteris quibus opem miserrimæ Vrbi terra & mari obsessæ implorabat. Par autem erat cõmunem christianæ religionis causam a Rhodiis primo strenueq; susceptam, cæterorum quoq; christianorum Principum concordibus armis adiuuari. Sed sors aliter cecidit. Preianus cuius supra fecimus mẽtionem Vir cuiuis antiquorum & huius ætatis ducibus conferendus, terrestri prælio bonus, nauali optimus, ad pericula capessenda plurimum habens audaciæ, & inter ipsa pericula plurimum benignioris fortunæ, ut iure dubites fortior ne, an felicior sit, hyemẽ & æstatem iuxta pati, humi quiescere, eodẽ tpe laborẽ & inopiã tolerare a pueritia assuetus, & quæ cæteri miserias uocãt, uoluptati habere, Cum duos tresue dies metu hostium in deserto quodã scopulo latuisset, nauicula exploratoria silente noctu excubitores fallens, Rhodum intrauit, magnam spem & animum omnibus afferens, neque enim milites alio duce plus confidere aut audere, nec magister ubi quid fortiter ac strenue agendum esset, alium quenquam præficere malle. Is dies noctesq; armatus intentusq; milites hortabatur, uigilias & stationes circuibat, opera quæ hostes igni ferroq; uiolauerant, sedulo reficiebat. Aduenit etiã e Creta insula consiliis atq; adhortationibus prudentis uiri Fratris Antonii Bossii Gabriel Martiningus Brixiensis in militia & toga spectandus, ac ex ueteri illa Brixiensi probitate, quam Plinius celebrat, multum referens, mirabilis inuentor, ac artifex operum bellicorum. Qui quamplurimos cuniculos (nam quinquaginta quinque fuisse dicuntur) quos

Turca propter scaturienté alibi aquā, alibi occursum indomiti silicis, ingēti cum mole difficultateq; agebat, perleui negocio ludificabat, actis cōtracuniculis & specubus introrsum ad murorum radices effossis. Res ipsa hortari uidet, quoniā de Rhodo obsessa agimus, eius sitū paucis exponere, ac instituta maiorū domi militiæq;, quomodo Rempub. habuerit, ut in manus equitū Hierosolymitanorū uenerit, differere.

Insulam Rhodū Carpathii maris sicut ego accepi, habuere initio Telchines e creta pfecti, fascinatores & malefici generis homines, asperi incultiq;, quos primū ferrū & æs operatos scribunt. Hi neq; moribus neq; lege aut imperio cuiuspiā regebant. Sed postq; Tlepolemus populis secū iunctis quos postea nouē nauibus ad bellū Troianū duxit, eam habitare cœpisset, multo inde & apud deos, & apud homines celebrior facta est. Siquidē optimus maximus illius ætatis & gentis Deus Iuppiter non cōtentus ibi ex diuino uertice Minerua suā peperisse, etiā auro pluit. quod poetas fabulatos crediderim ob nimias opes, omniūq; bonarū artiū egregia studia, quibus is locus, adeo refloruit, ut multi dissimulata patria mallēt se Rhodios nuncupari, quod duobus Apolloniis aliisq; cōtigisse, memoriæ proditū est. Breuiq; res Rhodia in tantam claritatem & potentiā euasit, ut multis annis ante quā olympia instituerent, plurimum toto mari polleret, eamq; potentiā ad Romanorū usq; tempora Rhodii summa cum ui & autoritate conseruarunt. Estq; horū fideli opera & industria, nomen Romanorū in oriente rerū potitum. His siquidem Rhodiorū urbs magna atq; magnifica cōmeatum, socios, naues, cæteraq; bello maritimo necessaria, sine quo oriens inuadi capiq; non potuit, facile suppeditabat. Verum haud eodē omnino loco sita, quo nunc ab equitibus latinis ære ingentissimo atq; opere ducentorū & quattuordecim annorū constructa conspicit, ad extremā oram insulæ, quā Manuel Byzantius Imperator post euictā Macrim Lyciæ urbem, & diu peruagatā, uerius quā habitatā Cyprū, ipsis donauit. Possessionē tamen armis adepti sunt, Græcis nimiopere Syris familiaribus ut qui ægre iustum germanumq; dominū ferrent latinos recusantibus, quos ptim ui ptim metu tædioq; lōgioris belli Gulielmus uillaretus Gallus uariā fortunā domi forisq; expertus, æquis utrinq; conditionibus imperata facere coegit, adiutus a Ioanne. xxii. Pontifice & Rege neapolitano. semper enim regnum istud Rhodiis fauit. hac etiam obsidione commeatus duorum miliū ducatorū & gratis & libere sero tamen hinc ad nos missus est. Cum quadrienniū retro Lutetiæ schola quædam ædderem in iustiniani Codicē, & Constitutiones Bonifacii, Clemētis & huius quem dixi Ioannis. xxii. descripsi uitam eius e uariis autoribus, Quorū nemo auxilii Hierosolimytane militiæ pstiti meminit. quāquā inter oēs cōueniat pontificē hūc nimiopere studuisse gallis, & sacrū bellū in saracenos molitū. Verū domesticos annales hic seqmur, Regē tñ neapolitanū haud nominatim exprimētes. Volateranus

(Ladislaū appellat.

Oppidum in planissimo loco positũ est, & circunuallari coronaq; militum cingi potest, Nam portu tantum septentrionem spectante, mari cingitur, reliqua parte in occidentem uergit, planicie lapidosa haud magna latitudine, longitudine maiori inter ipsum, collesq; apricos, patente, qui urbi adiacent frequentes fontibus domibusq;, consiti oleastris, ficu, uineto ac cæteris id genus arboribus, quæ in humo arida & harenosa gigni solent. Verum manus & ars, naturæ defectum supplerunt. Muro enim atq; pro muro ualidissimo septum est, Præterea tredecim turribus assurgentibus minaci specie horrens, Quinq; maximis propugnaculis, omnem aduersus uim iniuriamq; hostilem firmatum, pluribus portis nobile, Disciplinã militarem mea opinione nusq̃ seuerius obseruatam aut exactã reperies, Vrbis totius custodia in has partes diuisa erat, A turri franca ingenti altaq; magnitudine cacumen suũ in cœlũ prope ferenti, ad portam usq; Ambosianam, qua iter ad mõtem Phileremũ est, sup cuius uerticem tyrannus, Sacello Deiparæ Virginis, in balneas sedẽq; arcanaq; libidinum & mõstruosi concubitus mutato, arcem erexit, sub signis lileatis Franci stabãt, quorũ caput erat. F. Ioannes Aubinus Natalibus & meritis in sacram militiam clarus. Hinc ad portam usq; diuo Georgio sacram infractum robur equitum Germanorum uexillis Aquilaribus splendens, Tertio loco Galli, Auerni, finitimi equitibus Hispanis Ambo belli molem perferentes, q; ibi fossatum latitudine profunditateq; minori foret, Quinto loco Phalanx Britannica pugnabat Duce magno Magistro, Postea Galli Narbonenses, Nouissima statione sed prima uirtute legio Italica Vrbem aduersus Pyrrhi uim fraudesq; defendebat, ducibus. F. Petro Baliuo qui F. Georgio Aimaro ac montaphio præfectis sauciis successerat, & Gregorio morguto antesignano nauarrorum, copiarum auxiliarium præside, Verum fraudes non tam extraneus hostis q̃ domesticus efficacissima ad nocendum pestis struebat, Siquidem ferox una fœmina sanguinis Turcici incompos mentis an amentia simulata, incertum, quæstionibus enim nihil exprimi potuit, Serua ciuis amplissimi ad rem atrocem & maximo cuiq; uiro audendam animum adiecit. Decreuerat enim cum aliquot coniuratis (numerum non teneo) in maximo quopiam tumultu & inuasione hostili per diuersa urbis loca incendia miscere, quorum periculo consternatis & deserentibus stationes suas pugnatoribus, Turcam nudata præsidio mœnia occupare posse, Non inepta ratione colligebat, sed defuit, re indiciis & confessione consciorum comperta, Audaci incepto suus euentus, sumptumq; de noxiis supplicium est. Turca per idem tempus nondum uniuerso apparatu oppugnandarũ Vrbium mœnibus admoto, collem quendam eminentiorem occupauerat, in quo Phanum, D. D. Cosmi & Damiani stabat, pone uirginis Elimonitræ sacellum, fronte in stationem Anglicanam directa, Hinc magis exercẽdi militis causa, q̃ nocendi nobis, leuibus tantum tormentis utens, in urbem

iaculari

iaculari cœpit. Postea uineas agere, superq; aggerem iacere, uallo & fossa loca urbis quibus imminebat, circundare, comparatis ad opus huiusmodi impletionemq; fossarũ & cuniculorum, maximos sub terraneosq; labores die ac noctu continuatos, quinquaginta milibus agrestium hominum assuetorũ magis agro ac pecori quã bello. qui cum moræ culpam statim fuste, aliquando capite luerent, incredibili celeritate effecerunt, quod posse effici negaretur. Excissæ sunt ab his rupes durissimi silicis, & campi mõtibus aggere equati, & complanata fossuris montium iuga, quos Rhodii nihil tutum munientibus patientes primum missilibus summouere. deinde ad erumpendum etiã in munitiones atq; opera animati, porta patefacta inuaserunt, turbatis undiq; clamore & impetu, fessis laboribus. nec animus nec ars ad resistendum fuit, qua quisq; potuit per diuersas uias fugam faciebat, Etiam milites custodes operum. Instabant ferociter Rhodii, crescente (ut fit) & alieno metu audacia. multi qui explicare se ab impedimentis nequibant, aut alio casu tardati, fœde occisi sunt. Et cum ingens multitudo accurreret e castris suis opem latura, maxima & latissima strages tunc per totos campos ædita est, omnia qua uisus erat, constrata globis æneis, armis, cadaueribus, & inter ea humus infecta sanguine. Nam tormẽta in eum euentum per muros & turres præparata, in medias hostium phalanges, cuneosq; confortissimos, cum maxima ui fragoreq; & tonitru erumpentia, multos mortales pessundederunt. Quo genere pugnæ cum hostem semel bis atq; iterum eluderemus, munimenta sua noctu intensissimis uigiliis, quanta maxima poterat diligentia accelerabat. Diecustodiæ duplicatæ sunt, & tormẽta ad exitum Rhodiorum opposita, quæ non tam in urbe eos continuerunt, q̃ꝫ q timebant ne crebris eruptionibus nimium attenuarentur præsidii uires. Cũq; per hunc modum Rhodus terra uere obsessa esset, mari etiam die noctuq; naues aliquot uento & remigio mobiles ante portus hostium insalo starent, adierunt præ propere magnum magistrum nautici quidã, parati seu uersare dolos, seu certæ occumbere morti, dicentes rationem a se inuentam qua hosti per oportunas insidias struerent, Sineret modo eos facere, periculi esse nihil. Animus magistri paululũ arrectus annuit. Illi melopepones, uuas, aliosq; anni & regionis fructus scaphæ imponunt, mutati arma atq; ornatum, promissa barba, capite, consuetudine Turcarum, linteis turrito conscẽdunt, tertia uigilia cœlo obscuro tendentes ad eã Insulæ partem, qua traiectus in continentem erat, Gnari linguæ & gentis, fructus suos uenum exponunt. Coemerunt mox Barbari profundæ intempestiuæq; ac sordidæ gulæ. Epulas enim & quocunq; tempore, uel ante lucem, & quocunq; loco sumunt, Protrahuntq; illas a medio sæpe die ad mediam noctem distenti & madentes inter exoletorum ministeria, Sunt enim libidinis in mares profusissimæ, nam persuasissimum habeo neminem Turcam pudicum aut ulla corporis parte purum esse. Diuenditis hoc modo pomis ac fru

F

ctibus & inter contrahendum hostium animis atq; consiliis caute exploratis, nostri nauiculam a terra moliūtur. Turcæ quibus obsidionis initia tantū miꝝ in modum displicebant, nam præ inusitata multitudine tormentorum, qualem nec uiderant unquā, nec audiuerant, nusquā recipiendi sese tutus locus erat. Omnia enim ui & impetu letales bombardæ Rhodienses penetrabant. hortari, obsecrare nostros, ut in continentem illos traiiciant. Qui simulata recusatione, negare se id facturos, Nauiculam modicam esse nec tantæ multitudinis capacem. ægre tamen ut uidebatur barbaris, septem aut octo admiserunt. Hi ingenti dolore suo, nostro uero gaudio Rhodum adducti Socio interprete a Preioanne & F. Gabriele summo militiæ præfecto turrim templi diui Ioannis editissimam scandere iussi sunt. Vnde per omnem circunuicinam insulam atq; in castra hostium prospectus erat. cum multa & uaria pro Ducum arbitrio rogati sensere respondissent, inter cætera quod hic ad scribendum putaui Renunciarunt tumultum ac etiā reꝝ nouarum initia cōiurationesq; complures intra hostium castra exoriri, Militum aliquos cum ingēs multitudo quottidie fame miseria tormentisq; ab urbe emissis periret, & locus sepulturæ uacans nullus extaret sub pellibus teguriolisq; se continere. nec inde a Ducibus uoce ue præconis extrahi posse plurimos secessionem & fugam meditari metu magnitudineq; præsentium & futurorum periculorū querentes frustra se conari dicentes duces si sani essent, uim inexpugnabilibus inuictisq; non intentaturos, Rhodum nequaquā Albæ Panonicæ cōparandam præesse Liladamium cum selectissimo equitum robore Nouas auxiliarium copias uel iusto prælio accessuras, Relq; melioribus & fœlicioribus quā ad Albam ducibus geri. quæ cum ad gratiam a captiuis auribus seruientibus dici æstimabantur, Res tamen ipsa postea patuit. Nam Pyrrhus assiduus desertoꝝ & seditiosoꝝ inquisitor placatorq;, tali enim tēpore linienda magisquā punienda uis erat, litteris Constantinopolim missis Tyrannum in castra uocabat. opus esse celeri suo accessu omnia seditionem & turpem fugā spectare, Militem obsequiū rūpere ausum, & imperia aspnari. Interim dum tyrannus iter parat, compertum a ducibus per transfugas est (quos leuitas ingenioꝝ in omnibus bellis prebere solet) turrim phani Christianis pro specula esse. Quare promouente etiā odio crucis in fastigio erectæ, nihil antiquius habuerunt, quā crebro ære magnitudine capitali bombardis excusso, turrim illam deiicere. Quod dum diligentissime faciunt, ecce tyrannus Quinto Calendas Septēbres hora postmeridiana in castra uenit. ibi cum in Villam pernecessarii mei Iacobi Galteri quæ Megas andras dicitur, uel casu uel nomine loci arridente decendisset, offendens omnia quæcūq; dici aut fingi queunt, ignauiæ ac pauoris exēpla in illo exercitu nihil instituto disciplinaq; militū, aut imperio eoꝝ qui præerāt, agi plus ex malis moribus sollicitudinis quā ex copia ducētoꝝ miliū militū auxilii, aut bonæ spei accipiebat. Nihilominus

ætate & indignatione tam erga suos quã Rhodios efferuens, seruata tamen temperantia inter iram suam & culpam subiectorum, uocatos ad cõcionem inermes atq; etiam gladiis depositis armato peditatu quindecim milium chiriboarderiorum quos secum adduxerat circundedit. simul & suggestum ascendens sedit tacitus paulisper animo secum cogitans Vtrum in autores tantum seditionis animaduerteret, an plurium supplicio uindicanda tam fœdi exempli defectio magis quã seditio esset. Vicit sentẽtia leuissima ad multitudinem satis esse castigationem. tum silentio per preconem facto ita cœpit. Serui (neq; enim eos milites appellabat) ambitiosius id æstimans quã aut ratio militaris aut maiestas sua postularet) quod gẽus hominum? Turcæ ne? militare uincere assueti equidem corpora, ora, uestitum, habitum meoq; facta dicta consilia leuium transfugarum & desertorum uideo. Heu quantũ me fefellit opinio mea. Abiit illa uis uigorq; turcensis, dilapsa sunt robora corporũ & animoq; quibus Arabes, Persæ, Syrii, Aegyptii, Mesii, Panonii, Tribali, Epyrotæ, Macedones, Thraces superati sunt immemores patriæ, sacramenti, disciplinæ militaris aduersus ducum iussiones, aduersus summi Imperii mei maiestatem ausi estis pugnam detractare, fugam moliri inani cogitatione, ac timore mortis & periculorum militaribus uiris indigno Rhodum siquis domi in conuiuiis, in compotationibus, in circo, in foro nominaret expugnaturos uos lingua iactabatis, uix temperabatis manibus hic experiri uim uirtutemq; uolo, Sed credidistis forte conspectis signis Rhodios supplices ante portam se & sua in fidem potestatemq; uestram tradituros, desinant omnes hoc sperare & dicere, mihi qui compertissimũ habeo credant. Ignobilis & infamis ista cauea quam uidetis plena est feris efferacissimis quarum rabiem nunquã sine maximo labore & cruore uestro domare poteritis. Domabimus tamẽ, nemo enim adeo ferus est ut nõ mitescere possit. Quod donec perfecero hic aut mori aut consenescere decretum, ac iuratum, secus si unquã dixero feceroue tum hoc caput cum classe exercitu & Imperio diris execrationibusq; obnoxium deuotumq; semper esto, Nec plura effatus, nisi q; clemens magis quã sæuerus princeps uideri & esse cupiens omnibus primorum erratorum ueniam condonabat, Citati deinde nominatim omnes apud Tribunos inpulsoribus timore pudoreq; in uerba Tyranni iurauerunt hunc finem exitumq; seditio militum apud Rhodum cœpta habuit, Omnia deinde melioribus auspiciis & intensiore ducum militũ q; cura acta sunt, Statuebantur locis diuersis Duodecim æneæ machinæ obsidione Aubusoni quintum numerum haud superãtes ore in cœlum erecto, base arctiori uersus terram, iactu bimestri qui altera obsidione tantum nouem dierum fuit, dies noctesq; continuato, Globos saxeos septa palmares in tecta templaq; semel fere in caput magni Magistri proiiciẽtes, Sed plus omnino timoris quam ueri periculi attulerunt, Nam cum sonitu campani æris

diuerſo ab eo qui uel oppugnationem uel uim tormẽtorum in muros qua-tiendos indicaret,homines a ſpeculatore ſedente in faſtigio phani periculi admonerentur,duobus milibus huiuſmodi globorum tantum decem occi-ſi ſunt. quod inter cætera quidam Apella renatus medendi artis profeſſor hoſti prodidit.Cui uerſato inter milites trepidatione detecto,tormentis ex-preſſa confeſſio eſt peracti facinoris. Iecerunt etiam globos cupreos plenos intus bombardis digitalibus,& inter eas exurimenta, bitumen, ſulphur, pix li quida,foris coopertos ſæpius in orbem tortis funibus, cui ſtili ferrei acutiſ-ſimi inhærebant.Hi longo igneoq; tractu uolantes, dum caſu ſuo crepabãt, omnia fœdo fumo atq; odore obfuſcantes,quicquid aſtabat cui inciderent ſtili illi,bombardulæq; fœdæ necabãt. Sed cũ hmõi tormenta nec diu plue ret & ſæpius non frangerentur,liberata eſt ciuitas ancipiti periculo .Efferati-or uis erat quadraginta bombardarum ,quæ iactu ſaxorum rotunditatis pal-morum nouem , aliquando undecim, deformare magis q̃ ſolo æquare mu rum poterant.Harum una cum in domum quam forte fortuna haud infeli-ciſſima præteribã furibũdo impetu irruiſſet,uolatu ſuo me proſtrauit.Aethi opi ſequenti,lapis euulſus caput & collum minutim cõtriuit.Et quia in Ethi opum nomen incidimus,nolo gẽtem quãquam ſeruilem fruſtrari ſua laude, tota enim oppugnatione dominos ſtrenue & fideliſſime adiuit.Inter machi namenta hæc,quæ oppugnatione altera ducis Paleologi haud plura quam quindecim erant,duodecim uaſtæ & immoderate longitudinis æneæ ma-chinæ globos æreos ſaxeoſq; multo maiores iuſto capite in oppidũ euome bant,quibus appoſitiſſime nomina a ſerpentibus baſiliſcis indiderunt,q; tam machinæ,quã belluæ contactu ſuo omnia fœdantes parẽ noxam miſeris mor talibus adferant. ante ora omnium iſtarum machinarum ſæpius uno die in ſtationes ſingulas cẽtum & triginta milia excutiẽtium,quod licet multis ſu pra naturam uideatur,tamen ita rem eſſe diligenti obſeruatione compertũ eſt.barbari quo eas ſe q; a bombardis & conſpectu Rhodienſium intactiores ſeruarent,Tabulas attignatione contigua inter ſe iunctas oppoſuerunt, qua-rum medium tranſuerſus introrſum axis ſuſtinebat.Has Turca ſuperiori capi te funibus ad tormentorum calcem reducto,cum in tantum altitudinis ſub-duxiſſet ut capita machinarum detecta apparerent,mox appoſito ad forulũ tormenti igne,murum quatiebat. Eſt etiam alia arte atq; ingenio hoſtis uſus ad tutelam ſuorum tormentorum quæ ſine rotaq; adminiculo ſup cõtiguas tabulas humi proſtratas iacẽtia texerat ualuis,non altis neq; ſe expandentibus ſed quæ fune ductorio a milite utrinq; intra foſſas abſcondito clauderentur & aperirentur.Rhodius huiuſmodi opera quibus confractis reliquum diei & tormentum hoſti inutile reddebatur, præcipua cura ac diligentia tollebat, Sed tantam animi præſentiam uirtutemq; hoſtes præſtiterunt,ut noctu refi cerent, quæ inter diu bombardis diſſipata erant, qua reficiendi pertinacia,

& crebro suo missili igne, incendiisq; cuniculorum Rhodii sero inopiam tormentarii pulueris senserunt, quem rotatu molarum per dies noctesq; quinq; mensium continuato bis septem fortissimi equi ex splendido illo equitio magni Magistri atterebant, inter irrequietos triginta & sex liberorum hominum labores, neq; enim tunc temporis seruili ministerio in re tam periculosa utendum uidebatur. idq; ne qua fraus contingeret, loco fideli custodia septo, cuius caput erat primum. F. Desiderius antagallus praefectus Manuacensis, Postea Gulielmus Parisottus eques gallus. Turris Nicolea quam liberalitas Ducum Borgondiae struxit, quod insculpta marmoribus insignia attestantur, super molem, dextro cornu ante portum admirabili antiquitatis arte & sumptu in mare proiectam, in qua stetisse ferunt Colossum illum Solis inter septem orbis miracula primum, qui cum terraemotu corruisset, iacens quoque miraculo fuit, Neque Rhodii quod Strabo dicit prohibiti erigere rursus potuerunt, Mira & supra fidem captumque humani ingenii De hoc Colosso prodit liber Graecus quem penes me habeo, seu uerius libri quaedam uetusta pars incerto auctore. Quae licet nihil minus semper quaesiuerim, quam ut plus iusto a rerum ordine declinarem, hystoria in quinque libros dilatata, cum multis aliis inter iter & fugam mihi uisis auditisque explicare proposueram, ut opere uarietatibus distincto, legentibus amoena diuerticula essent, & animus mihi per uarios casus, per tot discrimina rerum in Latium acto, memoria repetitioneque praeteritorum periculorum constantior ac deuotior deo liberatori redderetur. Sed id quoque alia ratione effici potest, quare non putaui opere praecium bonas horas ulterius in re nec utili nec necessaria collocare. Verum nunc ad rem turrimq; Diuo Nicolao cōsecratam, Cui cum supplemento Trecentorum militum, inter quos fuere triginta fortissimi & nobilissimi sacri equites, praesidebat Frater Guiotus Ragusus Gallus, eques magnitudine, animique industria singulari. Hanc Turcae per idem tempus diutino impetu tormentorum non modo inutili sed etiam opprobrioso ipsis tentarunt. Quaecunque enim tormenta opponebantur, ea tormentarii arcis primis fere ictibus aut arte sua, aut diui Nicolai ope adiuti dirumpebant. Cumque per hunc modum omnis conatus diurnus irritus ludibrioque hosti esset, noctu ad lunae lumen, nihilo meliori fortuna (Bombardis interdiu subterra defossis, ne a nobis frangerentur) Turrim impetiit. Quae cum occasum uersus pateret hiatu commode equitem Cataphractum capiente facto supra quingentos Bombardarum ictibus, dimissa nec aliter tenta a Barbaris est. Verum circa moenia Ciuitatis cum totius orbis oculi hoc bellum spectarent, opus mirum in modum feruebat. Ingens coeptum, pertinax conatus, par utrinque labor, industria & spes haud dissimilis Rhodiensi die noctuq; irrequietissimo ad uarios cona

tus hostium, neq; ars neq; uis defuit, Nam immani specu sub terram infra propugnaculum nouum effosso, fossatum rudere, saxo, terra, sarmentis, opera hostili impletum, sedulo repurgabat transuersis cuniculis hostium, cuniculos duos & triginta excipiebat, & palã, ac clam cœptis inimicorũ audaciter obuiam ibat, qui cum nonis Septẽbribus ab imo ad summũ aperuissent partem haud paruam per egregii propugnaculi Anglicani, incenso inflãmatoq; cuniculo, cuius uiolentissimo crepitu tota Vrbs nõ aliter quã motu natura li semel obsidionis tempore facto contremuit. quem cum sentiret magnus Magister ante altaria armatus, mediusq; inter preces Sacerdotum canentium in Sacello pro introitu propugnaculi, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina, Capio omen (inquit) hostis adest. festinat in adiutoriũ Deus. danda nunc opera nobis est cõmilitones fidelissimi, fortissimiq;, ut hic ordo auspicato institutus per tot ætates maioribus cultus, nec ab ullo hostium adhuc læsus, quantum in nobis erit incolumis posteritati tradatur. Eoq; uehementius q; maius dedecus est parta amittere q̃ omnino nõ paruisse. plura dicerem nisi strenuis abunde dictum esse putarem. Et simul cum dicto, sequente satellitio armatoꝝ, plenus spei bonæ atq; animi in hostes tendit. contra quos inferẽtes signa licet undiq; tela coniicerentur, custodes propugnaculi arma & corpora intrepide obiiciebant, Deturbabantq; manipulos militum per hiantem fossuram ingredi conantes. Hisq; turbatis ac pedem referentibus, cæteri qui pone erant, quos nec extructi aggeres, nec timor satis munierat, nã plerosq; iacula tormentis aut manu emissa uulnerabant, paulatim retrocedere cœperunt. quorum ignauia increpita, dux Mustaphus si ipsi cunctentur, solum ascensurum se minatur. Barbari Ducem circunfundentes cum ululatu, strepituq; moris sui in pugna ineunda certamen instaurant. Aequatis itaq; uiribus prælium aliquandiu atrox fuit, summa ui & duces hortabantur & milites pugnabant. Potuissentq;, barbari si aduersus partem ruina prostratam leuia tormenta opposuissent, cum uix quisq; nostroꝝ sine cæde, aut uulnere stare potuisset, eo impetu propugnaculum capere. sed cum undiq; tubæ clamor, adhortationes aures circunsonarent, in capita toto turbida cœlo tempestas telorum ferreusq; ingrueret imber et oppidani equitibus immixti saxa & picem sulphure tedaq; ad mixtam in Turcas coniicerent, nec animos, nec uires Christianorum amplius ferentes. Nondum recептui signo dato, terga uerterent, turmatimq; abibant, nihilq; ordinum aut imperii memores passim qua cuiq; proximum fuit fuga effunduntur. bombardæ per muros dispositæ in abeũtes & uagos cruentissimam stragem fecerunt, uti prius cum e castris magno agmine in prælium ruerent. Ceciderunt hac oppugnatione multi Christiani & inter strenue pugnantes & occisos equites Gallos Hispanosque, Philippus quidã Lõmelinus Ligur negociator q ab Alexandria uenerat Stampalea ciuis Rhodius. Plurimi uulnerati

sunt. F. Henricus Mansellus signifer. F. Petrus Mela Saonensis Præfectus cuiusdam onerariæ nauis qui ambo uulnere obierunt. F. Michael dargelmunt summus Triremiū & propugnaculi præfectus, amisso sagitta oculo, post grauem infirmitatem superuixit. enituit etiā in huius propugnaculi custodia fortitudo cuiusdam equitis Itali quē Baptistam Romanum uocant & F. Francisci telis lusitani, Hostium quos belli euentus aut læsit, aut necauit, certū numerum scribere non possum. qui modestissime mihi loqui uidētur, millie cæsos ferunt. Templa lustrata, supplicationes indictæ deo ob uictoriam, honos habitus. Muliercula quædam Hispanæ gentis singulari uitæ sanctimonia, q̄ ab urbe Hierosolyma redierat, nudis pedibus frequens circa aras & templa, stipē publicam quam non tam sæpe emendicabat, q̄ a sponte offerētibus accepit, rursus in pauperes erogans, Sedulo hominibus religionē incutiebat, deum pœnas flagitiosorum isto bello expetere. cæterum ultione sceleratorum facta, urbi & mœnibus parsurum. hæc sibi per quietē atq; inter præces obnūciata esse per sancte affirmabat. Et iam sanctū aliquid & prouidum habere putabatur. nec aut consilia eius aspernari, aut respōsa negligere uulgus uolebat, adeo deuinctas sibi habet mortaliū mentes religio. sed miseros fefellit sua uates. Dum hæc domi agunt. F. Desiderius Podius Præfectus arcis feracleæ, qui multarum rerum cognitionē in recessu habet, quam ut est modestissimus palam non hostentat, Ex insula per nauiculam nunciabat Captos perfugasq; ad se dicere q̄ magnates quidam in Rhodo, secreta consilia cum hostibus cōmunicabant, qui uiam sibi subterraneam stemebant in septo equitum exituram ad Phanum Ioannis Colossensis. Sic enim a Colossi illius quem diximus memoria, non q̄ quisq; Colossas Phrigiæ ciuitatem cum Rhodo confundat locum appellant Græci tam Turcarum q̄ Latinorum imperio subiecti, qui linguam tantum græcorum habēt sicut speciem hominum moribus ritibusq; efferaciores quā ulli Barbari. Magnis animorum motibus ciuitas agitata est nuncio perniciosi & ocultissimi mali, nequa enim scire poterant homines qua uia contra foderent, quo loco, quo tempore, die an noctu, in ocio uel in tumultu eruptura foret uis illa terrigenarum. Iamq; non pro muris & mœnibus solum uigiliæ erant, Sed quisque Domi suæ magnis præmiis primo euulgatori a magistro propositis, armatus, anxiusq; terræ partum expectabat. Indicia coniuratorū cum nomina haud exprimerētur, Magister silentio suppressit, Verū prodidit exitus, quinto Idus Septembres, quintoq; die post primā oppugnationem, propugnaculum Britanorum quorum ac obsidione non contemnenda manus, bello periit, Prælio multo acriori primo, iterum tentatū est. Irruperant p ruinas septē animosi uexilliferi cū delecta iuuenū manu. Et cū pauci propugnatores pluribus pares esse nō possent, ignominia accepta fuisset, Nisi delecti eqtes duce magno magistro cū signo sacræ militiæ superuenissent, Ad cuius primū cōspectū Turcæ haud aliter quā fulgetris miraculo ue attoniti cū supe

riores essent ad suos se receperunt, Mustaphus impigre suo munere fungẽs, inclinatam nulla notabili causa aciem sedulo restituebat. Cæteri duces, militem terga uertentem iterum ui, gladiis & exhortationibus in prælium retruserunt. Itaq; pudore & Imperio superante metum, pugnã denuo capessunt. Rhodii imbre sagittarum laborabant. Sed cœperat omnium animos pecto raq; obliuio uulnerum, mortis cogitatio aberat. Hoc unum solum meminerant, hos esse hostes, quos superiori pugna cum strage & ignominia repulissent. Qua uirtute dum prælium in tertiam horam protraheretur, Barbaris uires animiq; defecerunt. inter duo milia quæ manus militaris & tormẽta prostrarunt missa sinistro cornu e propugnaculo Cosquinense quod uocãt Dextro Hispanensi ceciderunt tres Satrapæ induti holloserico pallio ad pedes demisso, nam inhabili ad pugnam indumento barbaros uestiri moris est. Ex nostris pro tanta multitudine hostium sane pauci signifero. F. Ioachino de cluys sagitta ex oculato uexillum amissum fuisset, nisi propere. F. Emericus Ruyaulx singulari magnitudine eques auernus illud ab hostibus seruasset. Venerat hic cum cõmilitone suo. F. Baltasare Augustino equite hispano ex Creta insula in Rhodum obsessam, magnum & audax facinus. Iterumq; per mediam hostium classem in pacatum iuit copias auxiliares acceleraturus, sed inuidit diligentiæ suæ & miseræ urbi fortuna Mustaphus secundo iam ꝑlio infeliciter cõmisso, uilescere apud tyrãnũ cœpit. Pyrrhus quo apud eũ omnesq; Turcas gratiam & dignitatem suam tueretur, aggerem e terra lapideq; ante stationem Italicam intra mœnia prostructum magna diligentia continuatoq; impetu decem & septem imanium Bombardarum quatiebat. nec segnius stationem equitum Galliæ Narbonensis quibus imperabat. F. Raymundus Ricaert præses Bithiniæ Cuniculis & tormentis demoliebat. Habuerant ambo sibi a quopiam qui spetie emẽdæ ancillulæ a Georgio Sanctorino ciue Rhodio secreta urbis notauerat persuasum, Oppidum hac parte capi posse. quos quoniam res obtulit silentio præterire non fuit consilium quin utriusq; mores quantum ingenio possem aperirem. Igitur his ingeniũ, crudelitas, perfidia equalia fuere, magnitudo animi par Item religionis nostræ contemptus, in mares libido ambobus profusissima, qua in pirrho minuit ætas, auget in ꝑside Cassio. hic dando audendo ignoscendo (simulat enim clementiam Vt pleraq; alia bona) gloriam adeptus est. Ille autoritate, consilio, studio publicæ utilitatis apud suos clarior sed hac parte & reliquis oppidi locis nobilissimus æques e Narbonensi Gallia. F. Gabriel chier præfectus augustalis fraudibus & conatui hostium semper mature obuius fuit pauperes urbanos atq; agrestes profusissima largitione pecuniaq; suaq; ad cuniculorum effossionem cui operi præsidebat impellẽs, quod ubi sentiebat Cassius, paululum impetus suos repressit. Pyrrus prædurus & pertinax senex equites Italos quottidianis fere ac leuibus præliis lacessebat, Sæpe etiam instructa

sub signis

sub signis acie illos aggressus est, si quidem decimo kalendas septembres, iu stis copiis occultis intra uallum decem pedum altitudine muros ciuitatis su perans, structum seruili ministerio hominum ex Mœsia Vuallachia allatorũ, aggerẽ militarẽ illũ erectũ principatu optimi Emerici Ambosi magni Ma gistri Rhodii, quẽ diximus muro Italico piacere, cũ subita iuuenũ manu inua sit, trucidatis aliquot, qui præsidio erant & omnia magis quã prælium expe ctantibus. Sed cum repenti sonitu æris campani, ingens Vrbana multitudo, inmisti etiam sacri milites accurrerẽt, maxima ui certari cęptum. hostes equo loco pedem firmantes, haud facile depelli quiuerunt. Pirrhus strenue labo rantibus succurrere, integros pro sauciis accersere, omnia prouidere, contra equites memores nominis Rhodiani & pristinæ uirtutis suæ pugnam æqua bant. Quod ille uidens, signo dato, recentes suos extra uallum prodire iubet, scalis, grumnisq; ac cumulis lapidum tormentis euulsorum, aggressi milites prope summa cœperant. oppidani in subeuntes saxa uoluere, ignes longuriis ad id ipsum factis immittere, detrudere eos sparris ferratisq; sudibus Bom bardarii propugnaculi cosquinẽsis & Carestani quod custodiebat ueneran dus senex. F. Fernandus gentilis latus oppugnantium petendo & nullo tor mẽto fere frustra emisso maximã hoium armorumq; stragẽ ædiderũt. extremũ tũc agmen pcedere nõ audebat. pmores sensim retrocedere cœperũt. signa eqnæ caudæ q̃ pricipũ naualiũ sunt, & inpicta lintea q̃ ducũ terrestris exerci tus fluctuare. Qđ dux uidẽs, postq̃ duas horas maiore aĩo quã frustu pugnas set, canete receptui iussit. nostrum plurimi læsi. inter cæsos occubuerũt equi tes Itali hostium ingens numerus. Mouerat iratum ducem in nos iactura no bilissimi uiri (si modo ulla sit inter barbaros & unius Tyranni mancipia nobi litas) qui pridie huius diei tormento traiectus, occubuerat. dum incautius in feriori, ueste holosericea, superiore, redimiculo aureo indutus, longam uir gam rubram manu gestans, ante ora propugnatorum obambularet, aiunt fu isse pro tyrannum, penes quem summa rerum insulæ Euboæ erat. Solyma nus hoc amisso. haud minorem dolorem concepit quam antea, quum bom barda accuratius e statione Anglica emissa, ei ingeniosissimum artificẽ, sum mumq; rei tormentariæ præfectum abstulisset, Sed nunc ad tertiam oppu gnationem Anglicanam stilum diuertamus. quæ ut felicius quam duæ pri mæ Mustapho procederet, operam & consilium cum Achimeto Hispano rum oppugnatore partitus est. hic cum maximã muri partem quem illi tue bantur, ignito, uiolentoq; diffractu subter effossorum cuniculorum, in altum aera eiecisset, nubę terreni pulueris obfuscatos statim maxima ui adortus est. neq; segnius Mustaphus quinq; Vexilla inferens, Britannos aggrediebatur. Pugna duobus locis simul, anceps & atrox fuit. Mustaphus unumquemq; no minans hortabatur, putaret se contra latrones, pirhatas, pro patria, pro liber tate, pro aris, atq; focis, que toties illi uiolarunt certare. Contra Rhodii manu

magis quam uerbis strenui, intrepide resistebant. Christophorus Vualdtric armorum & nauigandi peritus, Germanus æques, qui Rhodiis in pace ius laboriosissime ac integerrime dicebat, quum præsidis Græciæ omnes contra se conatus, Supra terram bombardis, & subter cuniculis ludificatus esset, necessario præsidio ad stationem suam dimisso, huc se conferens, cominus gladio cum hoste depugnans, duo illi uexilla extorsit, Barbari omnes cum strage & ignominia reiecti. Achimetanus miles & si animosior fuerit, nã in summa altissimi muri euaserat, nihilo tamen felicior, leuibus enim tormentis iussu & consilio Martiningi per tecta domorum in frontem oppositis, & leuo latere bombardis noui propugnaculi cui præsidebat. F. Ioannes Maupasus, Item dextro ex opere militari, ad radices portæ Athanasianæ quod F. Florentius guiuereaux diu magno animo & periculo corporis defendit, missilibus impetitus, uictoriam nobis reliquit nec lætam nec incruentam. nã strenuissimus quisq; aut occiderat in prælio, aut grauiter uulneratus decesserat. Preianus in gula tormento uulnus accepit, nec tamen lætale, Ioannes Buoch strenuus & magnanimus eques, ærarii triumuir, & Thurcomastix (id dignitatis nomen in legione Britannica est) cum semper uim & oppugnationem Turcicam futurã negasset, morte sua, Vtranq; expertus est. Occisus est enim inter Anglos, quibus ut Hispanis cum supplemento auxiliari opem ferebat, hunc finem habuit Secundus ærarii Triumuir. Tertium deus ad grauiora meritaq; supplicia seruauit. Achimetus strenuus alioquin ac prudens dux, indignatus quod uoti compos non fuisset, propugnaculum Hispanum maiore postea ui tormentorum quatiebat. modico inde spatio locatorum nec minorem uim omnium quæ ad urbes euertendas pertinent Experti sunt Auerni, quos in prælium ducebat Frater Raymundus rogerius magnanimus, & strenuus eques, patre Gallo, Rhodi natus nono kalendas octobres, aduersus hunc, commissum sibi locum strenue inpigreq; tuenterri, magna uis Barbarorum e castris processit spem habens fragore cuniculi ducti ad Basim murorum, & pleni materiæ inflamatilis, ingentem mox imposito igne ruinam adfuturam, qua oppidum capi posse militi duces spoponderant, stabant iniquo loco Barbari, telisq; nostrorum obruebantur, nec cuniculus cuius tota uis in uenas subterraneas contraque actos cuniculos euanuit, murum paratis ingredi aperiebat. Qua propter signo dato, clade aliqua accepta, nulla illata, statim redire in castra iussi sunt. murus qui occultam introrsum uim cuniculi & si palam non apparentem accepisse a ducibus æstimabatur, magno bombardarum numero, & impetu, per reliquum diei, noctemque insequentem diruptus est. tota nocte omnibus castris strepitus armorum, ingens hominum concursus exaudiri. Duces de summa rerum deliberabant, decreta in crastinum oppugnatio est. Tyrannus cupidus simul uincendi, & anxius contrario metu, quippe bellum hominibus su-

mere licere, Victoriam in manu fortunæ esse, quæ ad eum diem ingentibus coeptis suis haud adfuisset, confidere tamen copiis suis, sperare fortunæ erga se mutationem, nulli hæreditarium uincere, uictoriam uagari, a uictore ad uictum uenire. Itaque cum spes metum uinceret, ubi paucis arbitris in tentorio suo obambulans, diu multa secum animo uolutasset, duces ac tribunos militum ad se uocari iubet, eosque pro prætorio hunc in modum alloquutus fuisse traditur. Vestra magnanimi duces fortitudo atque prudentia nulla indigent oratione, Verum ut pauca dicam, male sana mens hostium facit. Qui dum urbe tormentis lacera, cuniculis suffossa, dirutis templis, domibusque, cæde, labore, uulneribus fessi, quæ mala toties oppugnatis accidere necesse est, primos spiritus, solitumque pugnandi ardorem non remittunt, Videntur militi nostro merito inuicti atque inexpugnabiles. Quam opinionem immutatam esse plurimum ad strenue feliciterque pugnandum refert, facietis igitur illis urbis potiundæ spem hortando, animum dando promittendoque omnia. Ad hæc aperietis consilii mei rationem, ne credant se ad urbem unam oppugnandam adductos, oppugnabunt uere moenia unius Vrbis, sed in una urbe uniuersam Christianam capimus ditionem, hic cognati, affines, necessarii sunt omnium nobilium regum, principum, Dominatorum catholicæ gentis, hic pecunia omnis hostium, cuius concessa direptio maximo uobis usui ad conciliandos animos militum erit. hic tormenta, arma, omnis apparatus Belli est, qui simul nos instruet, & reliquos Christianos miserabiliter olim trucidabit. Potiemur præterea tum pulcherrima opulentaque urbe, tum opportunissima, portu egregio, Vnde terra marique quæ belli usus poscunt, suppeditentur. quæ cum magna ipsi habebimus, tum dempserimus hostibus multo maiora. Hæc illis arx, horreum, Aerarium, armamentarium, hæc omnium quæ Turcas maritimo bello infestant, receptaculum. Hinc tutus in Brutios, Salentinos, Apulos, Siculos excursus. Sed cum considero uos magnanimi Duces qui uirtute, prudentiaque uestra, opibus atque imperio meo, ante duos omnino menses Belgradum adiecistis Vrbem inuictam, inexpugnabilemque, uel proaui Mahumetis uiribus, magna mihi spes quod nondiu latebris, claustrisque ciuitatis tuti manebunt crudeles & contumaces isti Cruciferi. Duces finita concione, mandata militibus explicabant. His urbis nobilissimæ & opulentissimæ direptio uoce præconis per omnia castra concessa est. Tyrannus cum ægrum curis animum uti solet, somnus inuaderet, strato se reposuit. Magnus autem Magister cui insolitus hostium nocturnus tumultus Magnum quidpiam portendebat, armatus, intentusque singula urbis loca circumire,

quemque amica uoce aut nomine proprio compellans hortari, meminerit se pro patria, pro libertate, pro uita excubare omnibus necesse uiris fortibus esse, si motus intempestæ noctis in diurnam pugnã euadat. Respondere omnes bono animo sic, neminem illi se uiuis magistratum aut Vitam erepturum. Cumque ab hostium seruo quopiam Christiano ad uigiles clamaretur, Vltimam pugnam parari, Vrbem prima luce diuersis simul locis inuadendam, Liladamus nihil temere, trepideue agens, conuocatos equites suos sic alloquutus est.

Lætor sacri commilitones incidisse tempus, ut uno prælio ingentem gloriam parare, & artem uestram tutando, Orbis Chistiani defensores, & numinis Vindices a genere humano uocari possitis. Gens in quam crastina luce pugnaturi sumus, sola multitudine fræta nos impetit. Cæterum si non numero, Sed dextra, pectoreque uirtutem metimur, haud dubium, pauci strenui multitudinem superabunt. nec genus belli, nec hostem ignoratis. cum his est uobis equites pugnandum, quos semper mari iam quinquies, terra iusto prælio omitto, tumultuaria tota acie mœnibus admota uicistis. Erit igitur crastino certamine is uobis illisque animus, qui uictoribus & uictis esse solet, neque illi quia audent pugnaturi sunt, Sed quia Tyrannus, & Violenta imperia ducum sic cogunt. Igitur memores quibus parentibus, & in quam Christiani orbis de uobis opinionem orti, quæ terra uos genuerit, quæ exceperit. In illos, sequentes unum furiosum iuuenem cum indignatione quadam atque ira, ueluti si seruos uideatis uestros, arma repente contra uos ferentes pugnabitis. Ad quod faciendum, non solum indiguitas, sed etiam necessitas, quæ sola uel timidos fortes facit, cogit. Siquidem hic in insula estis, Vnde nullus fugiendi locus, tum in Vrbe cuius laceri & defracti muri non tam uos quam arma uestra defendunt. Ideo crastina luce hic uincendum aut moriendum uobis est. Vna dies uel lætam Victoriam, uel laudandam omnibus sæculis mortem præstabit. Plura dicere parantem nuntius aduentantium hostium impediuit. Equites popularesque quos nouissimæ pugnæ fides & sperata Victoria, fortes faciebat, in muros cucurrerunt. Subito signa hostium canere, & urbs ad stationem Italicam, Narbonensium, Gallorum, portam Athanasianam quã aliter propugnaculum Anglorum uocamus, murum Hispanorum, & Auernorum quinque simul loca inuadi cœpit. Mustaphus pauca pro tempore suos cohortatus, patentem ruina locum inuadere iubet. Turcæ propu-

gnatorum globo illati summa ui pugnabant. Oppidani ubi maius periculum, eo acerrime niti ac hostem propulsare. Neque alius in alio magis quam in se ipso spem habere. Vndique ingens clamor & strepitus armorum. Funditur ater ubique cruor. Dant funera ferro certantes, hii cominus gladio, illi tormentis. Quæ mira dexteritate torquebat Frater Toros Eques Hispanus, Vita, & moribus integerrimus. Alii balistis & arcubus utebantur. Vicarius agonothetæ ac summi principis desertorum catholicæ fidei inter confertissimos Christianos egregia animi magnitudine pugnans, postquam multam intulisset cædem, tormento traiectus occubuit. Debuerat merito mors fortissimi ducis suis pauorem incutere. Sed nihil tam incertum quam belli euentus. Occisio unius barbari reliquos in furorem atque amentiam uertit. Mortem enim clarissimi uiri ultum ire cupientes, cominus gladio & procul nube telorum iniecta, nostros paulatim loco summouebant. Mustaphus suorum alacritatem cernens, flammæ (ut dicitur) addebat oleum, Mahumetem nomenque Turcaicum obtestans, spolia, manubias, prædam. memorabat ferro Viam per medias acies faciendam, quo sibi minus pepercissent, eo minus periculi fore ad commodum fessis submissa subsidia, pugnam priorum cæde hactenus inclinatam recentes æquabant. Et cum Viri propugnarent, fœminæ tela omnis generis, saxaque in muros gerebant. Anhelos sudore, pugna, cibo & potu adportato reficiebant. nec minoribus animis milites Pyrrhi equites Italicos oppugnabant. Anceps Vtroque loco prælium. Totius negocii facies uaria, incerta, fœda, atque miserabilis. Hostes pro præda, pro imperio, Rhodiani pro Vita, pro libertate, certabant. nec erat ullus ordo, aut ulla tam inutilis ad bellum ætas, quæ eo die Hierosolymitanos milites non iuuaret. Pugnarunt prophani & sacri necque crucigeri sacerdotes tantum, quorum uirtus tota obsidione haud sane minor quam equitum fuit, Sed etiam cucullati & Inter eos Franciscanus quidam cui Ioanni antonio nomen. Fœminæ, pueri, & cum his immisti senes, supra animi corporisque uires defensoribus, tela ministrabant. lapides stratis effossos manu fundis eiiciebant. Ignes, sulphur, oleum incendiarium, picem liquefactam deuoluebant in subeuntes. Nec ulla perniciosior pestis ibi uehementius timebatur. Quippe ubi feruens semel materia artus aliquos appræhenderat, nec ulla ui quidem ex-

cuti poterat & quicquid attigerat perurebat. Iacentes arma lacerantes in dumenta, unus alium impediebat. turbari ordines, fluctuare signa, nec recentes audere sauciis succurrere, cum undique in pectora tela e muris missa uolarent, in capita imber ignium & Lapidum plueret. ad hæc clangor tubarum parua dictu, sed magni eadem in re gerenda momenti res non tantum Barbarorum aures, sed etiam animos mire perturbabat. In isto ardore Magno Magistro hortanti suos pro porta sancti Athanasii, huc enim eum quum prius ad stationem Italicam resedisset, Prætorii sui cura strenuo ac Nobilissimo equiti Fratri Antonio monterolo commissa, belli necessitas, periculorumque magnitudo aduocauerat, nuntiatur propugnaculum Hispanum ab hoste captum. atroci nuncio ut par erat motus, non tamen defecit animo, Sed belli curam Emerito Gombaulto Præfecturæ Peloponensis Titulo insigni relinquens, cum delecta manu iuuenum eo tendit. cœperant illud hostes admirabili casu, nam custodum maxima pars excesserat auxilio laborantibus tredecimo inde passu manipulis equitum Hispanorum, quibus cum acriter conserebant manus, Achimetani milites pauci qui restiti erant, tormentum quoddam armis manu positis intensissime aptabant in dextrum cornu integrorum qui fessis aduersus Hispanos succedebant. Et ut sunt in omnibus bellis ignaui multi, quidam ex his hostes cum scandere in murum animus non esset, inter disiecta saxa ruinasque ad pedem propugnaculi aliquantisper pauentes remansere. tandem cum supra se solitudinem esse intelligerent, metu in confidentiam & fortunam uerso, per cliuum reptantes occupata deserta parte, paucos inermes & tormento aptando intentos a tergo occiderunt, & extollentes patrium trucemque clamorem deiecerunt uexilla. Turcæ qui intra munitiones suas parati intentique stabant, concitato per mediam fossam cursu, suis agglomerare sese non cessabant, Donec condensatæ undique pilæ æneæ tormentis euolantes, impedimento Barbaris essent, duas horas super muros ancipiti marte pro propugnaculo dimicatum est. Barbari loco superiores, Inuenta ibi saxa insubeuntes Christianos iacebant, submouebantque arcubus & tormentis multitudinem. Magister hortatur, imperat quæ in rem sunt, quod plurimum ad accendendos animos militum intererat, testis spectatorque uirtutis atque ignauiæ cuiusque adest. Itaque in Vulnera ac tela ruunt, nec illos muri, nec superstantes armati arcere queunt quin subeant. Hugo Caponus, Hispanus eques, unus e quattuor tribunis militum, & Menotius eques gallus cum aliquot auxiliaribus cretensibus in portam negligentia Barbarorũ obice ferreo non clausam irruperunt. Cretenses infra

teli iactum, barbaros brachio apphensos ftructis pugionibus transfodiunt, multi in fubter patentia moenia deiecti, illifo cerebro expirarunt. accendit recens ignominia iram in fortiffimo uiro Magiftro militum, qui fidem chrifti deferuerunt. & hortatus uulgum ut fequeretur, primus cum duodecim fortiffimis uiris, pari robore corporũ & animorum, in fupræma muri Hifpani euafit, quadraginta figna fua lunata defendens, noftra cruciata deturbans, Imperatorem fuum milites quamque feffi labore, fame, fiti, & pugna matutina, quæ in mediam diei lucem proceflerat, nouiter fequebantur. Liladamus cum fæpe alias memorabilis, tum hac præcipue pugna fuit, nam parte prætorianorum demiffa intra recuperatum propugnaculum, cum reliqua cohorte ad atrox dubiiq; euentus prælium accurrit. Hifpani cæterique facri milites & immifti his prophani, qui uulneribus, cæde, ac laffitudine confecti erant, confpectu Magiftri uelut tunc primum pugnæ fignum accepiffent, reintegrato animo & clamore, certamen reftituunt, gladiis, faxis, contifq; ignes præferentibus, ac denfatis miffilibus, ftragem & cædem continuabant. Bombardæ locatæ per tranfuerfa opera im fumitate murorum, hoftium latus foede difcerpebant, neque fegnius Aurni & Galli Narbonenfes Turcas trucidabant. per hunc modum cum pugna æquata effet, recens præfidium ex arce Nicolea eductum, rem ad fe inclinabat. cuius ubi per internuntios certior factus effet Solimanus oppugnationem cernens ab alta fpecula procul e malis atemnifque nauium ftructa, receptui canere iuffit, & Rhodiis, & barbaris grato, Iacho Baffo autem gratiffimo. nam dum alii pugnabant maxime, ipfe fugiebat maxime. quam ignauiam prope ftipite luiffet, per obfcænas inferiorefque corporis partes acto, huiufmodi enim fupplicii fœditate Barbari fontes plectunt. Verum nulli iratior, infeftiorque Tyrannus fuit quam Muftapho belli iftius machinatori, quod Vaniloquus, ut plerique palatini effe folent, fpem fuam inflaffet. quod falfis adulationibus extollendo (uerbis multiplicatis) eius uires, Rhodianas nimium mendaciis deprimẽdo, occurfurum ad littora populum unde regiam claffem afpexiffet, facturumq; deditionẽ & inperata fpoponderat. quæ uanitas promifforum non fine maximo damno & dedecore nominis Othomanici iam pateret. quare mors ei indicta, coramque tranffigi a fpiculatore telo imperans, uolo aiebat oculos pafcere. Iamque fupplicii apparatum lictor promebat, adeo torpentibus metu qui aderant, ut non modo ferocior uox aduerfus atrocitatem poenæ, fed nec gemitus quidem audiretur. Pyrhus unus parantem fe fagittarium fummouere aufus, prodiens ante Tyrannum clementiam eius appellat, & uitam Muftapho Rogabat. accẽfus ille audaci facto & indignatione, eundẽ pari fupplicio dãnat, ꝙ fe procul a regia, ab otio & qete in infulã ad maxima belli tempeftatifq; pericula euocaffet. Vniuerfa apocletorum concio factum

deprecari,humum hostilem satis madere,non esse rigandam ulteriori san/guine duorum clarissimorum ducum.itaq; cum ira iam deferbuisset, & ad/moneri se pateret,Pirrho prudentia & eius ætas, Mustapho coniunx,sororq; aui sui materni;uitam impetrarunt. Illuxit itaq; dies hic tanta hostium strage, Rhodianis tam celeber quantum unquã alius quispiam ab urbe cõdita,inter aceruatos corporum cumulos reperti duodecim Satrapæ, & is quem dixi Vicarium magistri scholæ militaris,Cumulatæ corporibus fossę,strages omnia tenebat,corpora quædã adhuc spirãtia, multi trũci,artus,diuisa quædã a corporibus capita,pectora,latera,terga multoq; sauciata uulneribus, quidã ictibus saxorum integri,uel in mortem sopiti iacebant,uel ægram trahebant animã,tellus cruore atra, undiq; tristissima facies & plurima mortis imago. & uictoria ipsis miseranda uictoribus erat,si de alio contigisset hoste,Turcæ qui suos humare parabant, cernẽtes patentia occisorum uiscera, foeditatem immanium uulnerum, horrorem concipiebant ingentem.nec desiteri ad/uersos quos uiros,quæ tela dimicarent.uigiles Rhodii pro muris excubãtes, palam eis maledicere,Pirrho,Mustaphoq; uecordiã obiectare,tyranno ma/sculam libidinẽ, Rhodios caudæ salaci nouaculas acuere, ignem in famibus parare corporibus,quorum interemptoq;,uulneratorumq; numerum certum nescio, nec si sciam Refferre ausim.is quem in diurnos comẽtarios suos teme re tamen conscriptos retulit nobilissimus eques & antiquarius. F. Macedonius haud dubio multum inferior Vero est. duo tantum milia occisa prodit. Sed F. Georgius Faucellus eques lugdunensis qui hac oppugnatione egregium sane de se specimen exhibuit,hunc numerum ad cæsos solũ pro ual/lo Italico restringit. Robertus perusius moribus & ætate grauis, atq; omnium quæ hostibus aut prospera, aut aduersa fuere diligentissimus inuestiga/tor,in oratione quam ad Hadrianum pontificem habere proposuit,cæsa narrat decem milia. F.Iacobus Barbonius eques,clarus litteris natalibus ac uirtute,cæsorum sauciatorumq; nũerum ad quindecim milia extendit. Ego ad hunc modum argumento neq; temerario neq; inprobabili, nũerum ad. xx. milia augere non uerebor, quantam enim hominum tum suapte natura, san/guinis & bonorum nostrorum auida,tum imperiis & exhortationibus ducũ in cædem nostram impulsorum,stragem fecisse sex horarum spatio & quin/q; simul locis putabimus.tormenta,ignes,arcus,tela,saxa,hastas, lupos, ferre/os,curuos harpagones, deniq; omnia quæ ars aut prauitas humana hactenus ab euo condito in suam pernitiem excogitauit. plura uexilla hostes amisere. Itali equites coeperunt duo regia ingentis splendoris æstimatiõisq;.a nostris præter plurimos sacros equites centum fere & quinquaginta prophanæ mi/litiæ desiderati sunt.Sauciatorum maior numerus. Decretum erat singulos equites aut læsos aut interfectos nominatim recensere. Sed cum huiusmodi Diligentia haud necessaria in historia sit,simul ne nimio studio recitandoq;

nominum

nominum fides mea lectori suspecta fieret, cunctos ob patriam pugnando uulnera passos æquali silentio transire animus fuit.sua cuiq; gloria contigit. alii aliud decus tulerunt.nulla e Rhodiana militia natio expers suæ pietatis, religionis meritorum est. classis centum triremium armis uirisq; instructa, tota oppugnatione fauces portus obsidebat, occasionem expectans si quo modo posset subito inuadendi.Sed præfectus cum uideret ab equite franco qui.F.Petro decluiis militabat & sacro milite Vlterioris Hispaniæ lusitaniæq; omnes aditus a mari præclusos, haud ausus est concurrere, homo nequaquam militaris sanguinis, cui celebre maris imperiũ postea adeptum est ob animi ignauiã,& quod sæpe nimium falli se pateretur a nautis nostris.qui indies crescente inter oppidanos hominum & rerum bellicarũ inopia,supplementum & comeatum importabant ex arcibus Lindo, Mauolito, feraclo petrea quam ex ruinis hallicarnassi, piramidibusque Mausoli sepulchri inter septem Orbis miracula nominatissimi struere cœpit Henricus Scleghelholt eques Germanus, Dum tamberlanus inuaderet Asiam, coniiceretq; in uincula Baraxetum Turcarum regem. qui prius pannonios & Ioannẽ borgundiæ ducem,insigni apud Nicopolim prælio profligauerat, præterea ex insulis Cos, Lero,Calymnia, Nisero,Telum autem & Chalcea barbari haud longo ab aduentus sui die,inopia aquarum cœperunt,omnia crudelitatis exempla in uictos exercentes.Sed cum res sic obtulit,non putaui silentio prætereundum facinus,nescio utrum atrocitate,an animi magnitudine nobilius,quod ausa est supra uires,supra sexum suum mulier una græcanici sanguinis,quæ cum arcis præfecto consuetudinem habebat,quẽ ut agnouit fortitet dimicando occisum,amplexa duos uenusto corpore & amabili indole pueros,quos defuncto genuerat,postquam maternæ pietatis oscula extrema libasset,& notam Crucis Christi lachrimãtium perituroruq; frontibus impræssisset,ferro atrox fœmina iugulauit, & trementes adhuc, exeunte simul sanguine, & spiritu, artus cum cæteris quæ chara habebat,in ardentissimum rogum coniecit,ne hostis(dicebat)uilissimus uiuis aut mortuis, gemina nobilitate corporibus potiretur.& cum dicta induens chari amatoris paludamẽtum madidum multo adhuc sanguine,accepta framea in hostes tendit.ibi egregia bellatrix & omnium sæculorum memoria dignissima Virago,inter confertas hostium phalanges, morte uirorum fortiter bellando occubuit.Tyranno(ut a diuerticulo quodam modo in Viam reuertar)postquã tot locis,omnibus copiis,tanto tempore urbem summa ui frustra oppugnasset,nulla amplius libido inuadendi aliena regna erat.ingentes illi spũs conciderant,nihil præter recessum & fugam meditari,linqui ad hæc sæpe animo, atq; collabi diu,sine uoce simillimus mortuo iacere, memoria tot præliorũ infeliciter cõmissorum,strage tantorum ducum,tot fortium militum,quorum sanguine haud tempnenda Italiæ pars parari poterat,æger, torpens ac

ſilens,diu omni humano acceſſu,atq; colloquio,etiam complexibus, & Ve/
nere Abrami abſtinere quem perdite deperit quãuis agreſtem opilionem &
patre pecorario raguſino natum,non equidem hoc dubites amborum fœde
re certo conſentire dies & ab uno ſidere duci.huius conſilio Aſiam ille regit,
maximam Europæ partẽ moderatur,ab hoc bardo inepto, agreſti monſtro,
emaſculato, nobiliſſimæ Italiæ tot præclaris ingeniis, tot præterea ſtrenuis
atq; magnis ducibus,fœda mors & ignominioſa ſeruitus parãtur. Sed tyran/
ni mentem nihil æque ſollicitabat,quã lunæ ante initam pugnam deficiens
lumen,quæ colore ſanguinis ſuffuſo,dira,fedaq; apparuit diis inuitis ad Rho
dum fatalem turcicæ gentis peſtẽ ſe uenisse Abraimus & quæſtor cui publi/
cæ pecuniæ in diuerſos uſus ærogandæ cura fuit,animo metum excutiebãt,
naturæ uicem eſſe lunamq; deficere cum autem terram ſubiret,aut ſole præ/
meretur,tempus quod omnia domat expugnaturũ quos ferunt flammia uin
cere non poteſt. Interea amœni receſſus cauſa etiam terrendi magis obſeſſos
munimenta in uertice mõtis phileremi erigenda Tyrãnus annuit. cœpta ſtrui
arx eſt ingenti opere atq; ſumptu. Muſtaphus dum indies tyranno ſuſpectior
eſſet,ſine autoritate,ſine gratia,præterea exulce ratam mentem habens igno/
minia nuper parati ſupplicii, nihil enim magnorum uirorũ animis tenacius
inhęret quã iniuria,litteris ad ſagittam ligatis,hoſtium cõſilia oppidanos do
cebat,& fugam in urbem moliebat. Sed inuidit fortuna incœpto nobis ſalu/
tari,nam cum in caſtris nunciata eſſet mors Rectoris Syriæ,quem barbari ca/
ierbechum appellant,Muſtaphus ad liniendam minati ſupplicii iniuriã,cum
ampliſſimo imperio ut Syros in fide atq; officio contineret, ad babilonem
menphiticam miſſus eſt. Verũ quando hiſtoriã ſcribentem nõ deceat parum
cõperta pro ueris narrare. Lectorẽ hic admoneo quæ de Muſtapho hoc loco
dixi,accepiſſe me ab hominibus magis opinionẽ ſuam q̃ rei certã cognitio/
nem ſequtis, quicũq; tamen proditor & fugitiuus iſte fuerit, magnum eũ ui/
rum ſecretorum conſiliorũ participem fuiſſe liquido conſtat. tria milia Sy
rorum poſtea & quingenti mamaluchi qui rectoris mortem attulerant,per tri
duũ leui certamie,ſed quo nullũ nobis nec moleſtius nec nocẽtius,ſaxa ignesq;
iacendo,cum cuſtodibus propugnaculi Athanaſiani bellum geſſerũt. Ve
rum leui certamine, nec iuſto prælio, neq; bombardis, cuniculis, tormen/
tiſue clara Rhodos capi potuit. Iam quietis aliqua facies apparere effera/
cior,uis tormentorum continere pauliſper ictus & boatus ſuos. In ſumma ob
ſidio magis quã oppugnatio aliquot dies fuit. hoſtis tamen dies,noctes in foſ
ſis excubans,dolum tentabat defenſoribus mœniũ. præmia modo, modo
formidinem oſtentans, Latinos tantũ ad ſupplitium ſe cupere, Græcos uero
imperatorem Greciæ inuiolatos ſeruaturum dicebat. Sequuta eſt inde fœda
imbribus hiems,tonitrua,fulgura,minæ cœleſtes non ſolum corpora feſſa la
bore,metu ac uulneribus,ſed etiam animos barbarorum frangebant, præte/

rea asperum mare naues in statione qua haud facile alia infestior classi esse potest, ita affligtabat, ut præfectus ubi nulla facultas administrandi aut adiuuandi daretur, cum uexata & lacera classe, dimissis funibus & anchoris, continentem petere sit coactus. quam ob rem, magnam quod necesse erat accidere, totius exercitus sui perturbationem tyrannus sensit. Vnus posteaquam Achimetus ei promiserat quod ima murorum dolabris, uestibusq; ferreis euerteret, tanti mali patiens, uocatosq; ante prætorium suum milites, quorum lubricæ ac rigentes manus uix arma tenere poterant, in hunc modum alloquutus est.

Quanta pro dignitate atque decore imperii mei feratis magnanimi milites, haud ignoro. Continuus cœli fragor, immensa himbrium uis sonorum, cœlum, algor, fames, sitis, cæteraque longæ istius obsidionis mala, ut arma uos deponere, quietemq; necessariã sumere sinam, multum me hortantur. Sed uideamus primum ne an turpe sit uiris fortibus uictoriam quæ in manu est, hosti, tedio imbrium & tempestatis relinquere, uallum, fossam, aggeres nõ in Vrbem modo sed in cœlum etiam spectantes, munitiões, turres, & talium oppugnandarum urbium apparatum deserere. Certe aut non suscipi bellum oportuit, aut geri pro dignitate imperii turcici oportet. Quod si æstate factum non est, hieme ut faciamus cogit me publicum imperii decus, tum uestrum quemque priuata sua utilitas. Si enim hinc reducimus exercitum, quis est qui dubitet hostes non cupiditate solum ulciscendi, sed etiam necessitate imposita ex alieno prædandi, cum sua amiserint, agros uestros, domos, fortunas uestras inuasuros, uos coniuges, liberos, necessariosq; in multo fœdiorem quam nunc est seruitutem redacturos. Vrgete igitur obsessos. nec ante abscedatis sub adeo, quam spei uestræ finem ceperitis. Si hercle nulla necessitas subesset, tamen ipsa dignitas famaq; corporum & animorum uestrorum perseuerantiam imponere debet. nam ora, oculi omnium gentium, omnium Christianorũ in istud bellum, in uos conuersa sunt. quos si hiemem unam durare in castris non posse intellexerint, merito æstiuas aues appellabunt. qui statim nubilo cœlo, tecta ac recessum circumspicitis, Græcos ob unam pellicem, Troiam decem annos oppugnasse dicent, sed Turcas cædibus, rapinis, excursionibus terra & mari factis, seruitute præterea ducẽtorum & quatuordecim annorum uexatos oppressosq;, unam hibernam obsidionem perferre non posse, terrorem nõis uestri hactenus uanũ fuisse, famam illum (ut pleraq; alia quæ nõ uisa magis timentur) auxisse apud homines ignaros in regionibus exteris iam tuto sustinere quemq; uos posse, qui impetu potius bella geritis quam perseuerantia quæ in omni genere militiæ maxime autem in obsidendis urbibus necessaria est. quarum plerasq; munitionibus ac naturali situ inexpugnabiles, fame sitiq; tempus ipsum uincit, atq; expugnat, sicut Rhodum expugnabit, in q̃ occultum telum paratum est charissimi cõmilitones. Verum cunctis præsen-

tibus res se tractari non patitur, tam nescire enim quædam multitudinem, q̃ scire oportet, pleriq; id callide magis quã uere dictum existimabant. & quã quã ingentia præmia & placida ducis oratio moestos & defatigatos militum animos parum reficerent, uicit tamen in gente obsequentissima imperatoris amor, & magni secreti auida expectatio. Achimetus teli illius autor sponsor/ q; uictoriæ, ad murorum fundamenta septa haud alto promuro, post quem custodes nostri excubabant, crebro (licet haud satis tuto loco) militem suum submittebat. qui cum (nescio quo infelici fato nostro) pro murum illum oc cupasset, factus uoti compos auxiliares inuocabat. hii intra locum se munie/ runt, donec dux murum musculis testudine pluteis in eum casum paratis sub iret. quod quidem facillimum illi factu fuit, per fossas iam complanatas, mul ta terra iniecta, cuius eminens supra modum altitudo usum tormentorum e/ cauis propugnaculi auerni latus hostium tentantium impediebat, neq; Rho/ dii e fastigio murorum immanibus bombardis illis dirutorum, cum nusquã in illis esset consistendi locus ꝑpter chiriboarderios intra aggeres suos tormẽ tis paratis latitantes, quidquã deuoluere in subeuntes poterant. Itaq; homi/ nes defunctos ut uidebatur omnibus periculis & in umbra quodãmodo qe/ tæ pacis existentes, recens atq; inopinatum malum mire perturbabat. conspe ctus primum pauorem silentiumq; torpens iniecit. admiratio deinde ac cõ/ miseratio suiq; aperta querimonia subiit. preianus ad omnia impiger & au/ dax, perforantes igne, oleo, pice ardenti, reliquaq; materia incendiaria sum/ mouebat. Sed cum fugientibus ignem, fustuariũ morsq; parata essent, & pro sauciis sẽp reponerent̃ integri, fatale opus septimo die octobris incoeptũ magno conatu miserrimorum seruorum procedebat. Serui enim sunt turcæ omnes, etiam consilio, autoritate, armis præstantissimi, solus Vnusq; tyrãnus in tam imenso imperio cuncta sibi possidet, cæteros omnes quẽq; pro digni tate & merito stipendiis alens. hii quo pleno discriminis opere ocius se libe/ rarent, excauatum circa fundamẽta murũ stipitibus fulciebant, quos adiectis malleolis ignibusq; torrendo muri ruinam parabant. Verum cum res ex sentẽ tia non procederet, eundem cathenis ferreis, funibusq; anchorariis mirabili machinamento distrahere in terram conabantur. Sed tormenta per Auernũ propugnaculum disposita, exiguo tempore insani & multorum dierum ope ris molem deiecerunt. Dux achimetus postquam omnem conatum suum lu dibrio esse uidit, atq; obuiã sibi ueniri ab oppidanis intellexerat, anxius trahe re cum animo suo, omitteret ne incoeptum, quoniam frustra uidebat̃, an for/ tuna opperiretur, quæ sola promissiones suas tyranno factas implere & mor te eum liberare poterat. Interea ut iussum fuit a Gabriele martiningo tracho/ nes fieri intra murum crassissimum ut educta inde armata iuuentus operarios trucidaret, & minutoꝝ tormentorũ utroq; latere positorum cõglobatis ictu bus muri faciem, ad quam hosti aditus erat, tueretur. Sed martiningi manda/

tum ſpetie ſatis tutum, euentum nobis & ſibi infelix fuit, nam oculo ictu chiriboardæ inter opus ordinandum priuatus eſt, ut pleriq; alii ſtrenui equites Inter quos haud immerito retulerim. F. Ioannem emendem equitem aragonenſem cui cura ueſtitus militaris diſtribuendi incumbit. Diſpoſuerunt barbari multitudinem horum tormétorum per rimas partis muri quæ inter ſe & nos media adhuc reſtabat, quem, cum ignari eſſent quantum hæ chiriboardæ nobis nocerent, ſuſpenſo opere terebrandi, denuo bombardis maiori mole acriter feriebant. quarum uis iam ſolito erat efficacior erga murum tot modis debilitatum, qui ubi indies magis magiſq; tormentorum continua uiolentia labaret, oppidani ad omnia tuenda obeundaq; multimoda arte deſtineri coepti ſunt. non noctе, non die ceſſauerunt ab opere, ut nouum murum ab ea parte qua patefactum oppidum ruinis erat, reficerent, hoſtibus & defenſoribus par labor, ſimilis animus, quem illinc ſpes, hinc deſperatio fecerat. Cretenſes quorum operam atq; induſtriam ſcriptores in bello nauali commendant, etiam huic terreſtri utiles fuere & locum difficillimæ cuſtodiæ cum ſupplemẽto ſacrorum equitum adeo egregie fideliterq; obſeruarunt, ut nõ ſint ueriti Caſtrophilacam ciuẽ Rhodiũ, opibus, & cognatorum atq; affiniũ celebri multitudine potentẽ, cuiuſq; in extruendis operibus, diſponendis munitionibus ſumma toto bello fuerat diligẽtia, quiq; ipſos ſæpiſſime pauit cibo ac potu largiſſime adminiſtrato, in uincula publicitus cõiicere. qđ tẽpore & loco ſuſpecto, cõtra magiſtri edictũ per ſingulas ſtatiões uoce pconis diuulgatũ, ſagittã in hoſtes eieciſſet. Quẽ ubi uariis & multis qſtionibus affeciſſem, nihil potui expectorare, adiutus etiã opa prudẽtiſſimi & nobiliſſimi hiſpani eqtis. F. Ludouici luel cui cũ quattuor tribũis militũ iuris dicẽdi ac diſtribuẽdæ ãnonæ cura erat, qđ qđ inter amicas & fortuitas cũ pleriſq; ciuibus cõfabulatiões hoſtis irã, ſi auxilia tranſmarina nõ Venirent, aliqua tributi ſpetie uel manumiſſiõe ſeruorum leniendã dixiſſet. hanc grandi cũ difficultate expſſam a reo cõfeſſionẽ, ubi nocte ad magnũ magiſtrũ retuliſſem, ſtrato cui indumẽto militari ſæptus incũbebat, ſe attollẽs ac gemẽs ad Vigilias perrexit, iuſſitq; nullo alio addito uerbo ut reus ſeruaret. Per hoc tẽporis tyrannus foris comitia celebrare, cũ ducibus de ſũma rerum frequenter conſilia inire, omniũ unanimis ſnĩa erat urbẽ eo die capi poſſe. Cæterum ut in multitudine ſemp aliis aliud placet, qdã ſentiebãt (ſic enim mihi obſidi hoſtes ipſi retulerũt) Rhodiorum animos prius colloquio tẽtãdos ſi forſan peccati qđpiã reſpõderẽt, ad hũc modũ uictoriam minori ſanguine imperatori futuram & orbis totius imperium anhelanti utilem eſſe clementiæ famam, quam ſummis ducibus ad opes propagandas miro uſui eſſe Caſſius & Achimetus affirmabant. his magna animorum contentione deſertorũ fidei magiſter contra ſtabat, qui ſeuitia ingenti & cupiditate pdæ ad exidiũ ciuitatis trahebat. Tyrannus placitorum mahumetis ſtudioſiſſimus, ingẽio infido & ſupra naturã hoĩum feræ cuiuſq; trucisſimæ crudeli, qđ

tamen crudelitatem altitudine ingenii ubi expedit mire dissimulat. in sententiam seueriorem magna totius corporis & animi alacritate accessit. & per omnia castra urbis direptionem militibus contendens, eos in hanc sententiam alloquutus est. Tandē magnanimi uiri fortuna uirtutem atq; cōstantiam uestrā egregie experta, digna laboribus modo praemia affert. Victoria & opes hostium quae tam diu cupiuistis in manibus uestris sunt, nunc tēpus graecolatinos istos qui plures pene perierunt, q̄ supersint. non homines sed effigies & umbras hominum, fame, uulnere, squalore, laboribus debiles impotentesq; trucidandi. qui scio uobis resistent, non quia audent, sed quia necessitas perituros cogit. Sumite perfidiae, crudelitatis & sceleris poenas nunc a cruciferis, & documentum modo graue posteritati exhibete, ne quis unquam turcam ulla in fortuna opportunum iniuriae ducat. strata in urbem uia est, patet oppidum immani ruina, quae cōmode alam triginta equitū amplecti potest, ab hac exhortatione imperatoris milites incitati, cum per aliquot dies inter stragem ac ruinas captae urbis nihil super esse praeter armatos hostes uiderent, nec quicquam tot cladibus territos nec flexuros ad deditionem animos, ni uis adhiberetur, experiri ultima & impetum se facturos in urbem Tyranno promiserunt. Vtq; omnia eis opportuna magis ad uicendum forent, oppidanis palam ob saeuam necem & miserrimam seruitutem pridie diei quam pugnam inirent, minabant̄. & lapides crebris tormentis excutiebant, quae per hiatum disiecti muri in urbem uolantes, multas uno die domos prosternebant. interiorem autem recenter oppositum murum propter suam decliuitatem raro attigerūt. quae res magne nobis saluti fuit, fragor ruentium tectorum, sonitus hostium, tonitru fulgorq; bombardarum, magnam miserrimae plebi perturbationem iniecit. ploratus mulierum puerorumq; undique audiebat̄, omnia triste spectaculum erat, dira & feralis ubiq; rerum facies, diem tam foede exactā turbulentior omnino nox excepit, noctē lux turbulentissima insecuta est. Albescente enim coelo fulgentia legionum signa in patentibus campis conspiciebantur. Barbari spe praedae & uictoriae alacres, cum immenso strepitu armorum cantu ululatuq; patrio ad diruta atq; disiecta moenia properabant, maximam uexillorum multitudinē cinctam festa fronde ante portā ambosianam statuentes, quā Angelus eques multis fortibus factis atq; prudentia animi insignis, praefectus modo aquilarius & augustalis Thomas chiensel custodiebat nec segniter nec imprudenter, nam tria magnae molis hostilia tormenta contrariis suis tormentis perfregit. quo suo facto & opera Christophori uualderic cuius supra feci mentionem, ciuitas hac parte non admodum firma ab excussionibus & ui undecim immanium tormentorū liberara est. Regia classis portū locaq; maritima circumnauigans inuasionem simulauit. dixisses urbem terra & mari inuadendā, expiratura res publica, casusq; omnibus impe-

rium merito uidebatur,nihil tamen tot onerati atq; obruti malis flexerunt ani/
mos,sed tãtum arma ferrumq; in dextris uelut solas reliqas spei suæ intuẽtes,
ab alienatis a memoria periculi sensibus ad sonitũ æris campani effusi undiq;
ex domibus,antris ac latebris,quas pleriq; contra imbrem ignium & imanium
saxorum sibi parauerant,densato agmine in rabiem uersi ad pugnam cucurre
runt.pro nudata mœnibus patria corpora sua oppposituri.nihil ducum exhor
tationibus nil imperio opus erat,sua quemq; conscientia recordatione malo
rum hosti illatorum ad defendendam impigre urbem hortabatur,& propo/
nebat alius alteri hostile iugum,ludibria & uictoris supbos uultus,ultima om
nibus supplitia & fœda mors ob oculos erãt,pugnabant inter ruinas collapsi
disiectiq; muri uelut campo patente equites & ciues Rhodii.fœminæ uiros
suos ad cœlum manibus tensis poscentes a deo & numine tutelari uictoriam,
ut pro patria,pro libertate,pro domesticis opibus,ꝓ religione christiana for
titer pugnarent hortabantur,mortem clamabant timendam non esse quæ no
uam beatissimis animis uitam afferret,mulier quædam corpore quæstum fa/
cere solens,hoc die.S.Andreæ profecto,ut cõmissum sæpissime scælus mor
te expiaret,multos barbaros acuta cuspide transfodit,quædam afflictæ ma/
tronæ in domibus suis patriæ occasum cũ suo exitio expectabant.multæ mœ
stissimæ matres cum cœtu uirginũ in templis ante aras,ante imagines sancto/
rũ prostratæ,funesto cõploratu atq; ululatu fœmineo inter se dissonæ, uotis
ac lachrymis delubra implebant,dubiis rebus diuinam opem implorabant,
& ut optimi coelites nefandam uim a pudicis corporibus auerterent,F.Cle/
mens metropolita cuius ante prælium in re diuina placandisq; superis,in præ
lio cohortandis excitandisq; & consilio & exemplo uirtutis militibus opera
singularis ac diuina extitit,homines Græcos manu sacro sanctam crucem ge
stans sancta spe & fortitudine bellandi inplebat.Si more uirorum pugnarent
cuncti inquit multos uictores super uicturos.contra si ignaui remissiq; in acie
sibi parcerent, inuasa mox urbe omnes ante ora captarum coniugum libero/
rumq;,inter uerbera & uincula,omnia fœda atq; indigna passuros.Antistes sa
cræ militiæ & phani diui Ioannis Collosсensis equites hominesq; latinos ex
hortabatur,ne ullum ante finem pugnæ quam morientes facerent.F.Ludoui
cus tentauillus iuuenis congestis omnibus a natura fortunaq; bonis splendẽs,
nobilis diues,forma uiribusq; corporis excellens,facundia pollens bello quo
q; bonus propius cum Liladamo Magno Magistro & per necessario suo ue
xillum Christi crucifixi quod ferebat in hostes intulit. pugnatum est circa il/
lud utrinq; summa ui & uario marte Barbari cœpisse iam se urbẽ si paululũ ad
nitantur credebant. Itaque quo plus terroris adderent cuncta clamoribus per
miscebant. Rhodii uero eos pro uictis habebant quia non uicissent ipsi nu/
mero & robore corporum maiores,sunt enim turcæ fere omnes procero al/
toq; corpore,capitibus tõsis,& raso pleriq; uultu,excepto superiore labro qđ

omnibus(cum tondere inter eos aut nephas aut dedecus sit)pilis cōtortis atq; reflexis utrinq; ad ambas aures hirtum horridūq; est præterea loco ad pugnam & uictoriam aptissimo. Accendebantur ergo animi & certamine laboris et periculi,atq; ipso inter se conspectu,Ita ferox natio bello orbem puagata,si tamen turcæ bella & non potius latrocinia agant, occasione semper,raro uera uirtute adiuti,ab unius oppidi defensoribus longa obsidione prope enectis fœde reiecta est.oppidani pedē & terga uertentem barbarum clamore incessebant, Turcæ genus hominum in iram & cæcam rabiem præceps, indignati quod uictores plurimi a paucis & uictis si incœpto prælio perseuerantia adesset,irriderentur.uersis in frontem cuneis Rhodios aliquanto atrocius quam antea adorti sunt.cecidissemus haud dubium omnes eo die & prælio cum patria,nisi comodum custodes qui summa extremaq; murorum adhuc stantium tuebant, e tabulatis atq; ibi erectis operibus nubem sagittarum & machinalium globorum in dorsa per ruinas Vrbem incurrentium eiecissent,& q; maximum atq; omnium utilissimum fuit tormenta dextra Leuaq; parte muri recenter in spetiem quadratam extructi barbarorū latera fœde cōfringebant.magna strages edicta,atrox spectaculum, gemitus & ululatus nō clamor amplius moriētium erat,et plures omnino mortui fuissent nisi inbercheriboarderiis obstitisset,nā illorum puluis pluia madefactus haud facile incendi potuit. Achimetus astutus uir & tenuis boniq; sensus, quāuis obeso & propenso sexquipede uentre, ueritus ne suorum cæde nobis cresceret nimium animus,gnarus præterea maximarum rerum cardinem momento temporis in bello uerti,& q; hostis contemptus sæpe cruentum certamen daret,ingentesq; exercitus infelici hora, parua manu deleri posse,milites in castra reduxit.cōpertum ibi(Si modo uera narrāt)cecidisse eo die præter ingentē sauciatorum turbam quinq; milia fortissimorum uirorum.Duces omnes territi tanta suorum cęde,quamquā nemo ex eis uictoriam desperaret.Vnanimi sententia statuerunt urbem haud amplius iusto congressu tentandam.Verum inductis per medias ruinas in eam quinq; fossis atq; incilibus, murum illū qui oppositus erat & alterum opponēdum pone quæ adhuc uallum ligneum obiecimus dolabris terebrisque subrui debere , obsessos interea in dies inque singulas horas leuibus , & tumultuariis pugnis lacessendos, Vnicum istud consilium magis quam omnia alia prælia hostibus profuit. quidum indies noua quæ pro dirutis opponebantur,opera ferro igneq; Violarent , & oppidani præmio quadraginta milium ducatorum quæ summa in sanctiore ærario ad ultimos casus testamento Aubusoni relicta & seruata fuerat remunerati,tuendo dimendo domos,fossas transuersas uiis perducendo, minorem indies urbem facerent,breui in tanam extremitatem sunt adducti ut qua primum aut potissimum parte ferrent opem,cum omnia longe lateq; hostium essent satis scire nō poterant , nam altitudo areæ intra Vrbem ab ho

stibus

ftibus occupatæ passuū erat fere ducētoꝝ,lōgitudo cētū & qnquaginta Tyrānus interea quāquā certus Vincēdi,animū ad cōsilia Achimeti & cassii applicat,qui nuper frequenti ordine procerum dixerant Volentibus imperii fines propagare utilem esse clementiæ famā,Et pyrrho mandauit ut obsessorum animos colloquio tentaret,ille quendam Hieronymum Moniliam ligurem ad mœnia misit,qui fidem & tutelam corporis a defensoribus impetrans,pauca quedam & utilia desolatæ urbi uelle se exponere aiebat. omniū animi arrecti erant,iussus est dicere,negat sibi palam id licere,Sed secreto cū Matheo de uia ligure habitatore Rhodi aut per epistolam loqui uelle. F. Fornouius eques auernus qui forte adstabat,cuius tota obsidione uirtus atq; uigilantia singularissima extitit,ferunt enim hunc solum e turri diuo Georgio sacra quæ in mœnia & ruinam murorum spectabat,ultra quingentos Turcas ui tormentorum neci tradidisse,indignatus mentione secreti colloquii, nuntium bombardis abegit. Multi quorum animi in spe ultima obstinati ad certandum fuerant, posteaquā uictor obsidens colloquium tentauit,& spes uitæ adfulsit,magnum magistrum rogare ut genti suæ optimæ meritæ prouideat,tot prælius sese uictos,urbem dirutā,multos mortales ægros occisosq;, rē bellicā cōminutam esse,satis sæpe iam & uirtutem militū & fortunā tentatā,caueat ne se cunctante hostis maiorem indignationē concipiat, si uideat postulata sua sperni. His atq; aliis talibus ad legationē magistri animū impellunt,mittunt ad tyrannū legati. F. Anthonius Groleus eques Auernus. ingenio & græci sermonis cognitione commendatus,qui toto bello signifer sacri Militarisque uexilli fuerat. Robertus perusius homo ætate grauis & græca facundia pollens, accepti pro his obsides,cognatus unus ducis Achimeti,Epirota quidam qui per patētem ruinam murorum a nobis ad hostes trāsfugerat,quod quidam Græcæ gentis præfectus faciem illi depalmasset, homo cuius acre ingenium & linguæ græcæ turcaicæ ac Italicæ usus apud nos in obscuro, magno nostro damno inter hostes illuxit, Accessit deinde Tyranni ipsius interpres, Neque enim ille peregrinam aliquam linguam nouit. Quemadmodum apud nos imperator Germanus Gallicam aut Hispanam,ratus id contra decorem esse sermonis patrii, & othomanicam maiestatem, Oratores ergo nostri prætentatis & excussis prius diligenter Vestibus,si quod ferrum absconditum esset, Tyrannum rogant quam ob causam colloquium expostulasset, ille similis nescienti cum ira & indignatione factum negabat,& castris quamprimum excedere iussis hanc epistolā ad magnū magistrum & oppidanos dedit. Ni si misertum me foret humanæ infirmitatis,quæ multorum ambitiosas mentes plerumq; in maxima & minime neccessaria mala præcipitat. profecto hasce litteras direxissem minime. Sed morte qua digni estis, & miserrima seruitute uos afficerem, quod quam

mihi sit facile, ipsi cognoscitis, egregie iam experti Vim meam, si sapitis experiamini gratiam, satis indulsistis furori, satis dementiæ uestræ, redite ad cor, facite ocyus quam impero deditionem, do uitam, do opes præterea optionem manendi & abeundi, nolite si quod omnibus uotis petendum erat, ultro offeratur. fastidire. non quemadmodum hodie utrumq; uobis licet, sic semper liciturum est. Reditu oratorum in Vrbem magnus concursus hominum omnis generis eos sequentium factus est ad domum qua magnus magister se tenebat, haud procul a muro urbis diruto, summota cætera multitudine ciues primores inducti sunt, recitatum cum esset frequenti ordine equitũ & ciuium Rhodiensium minax imperiosi tyranni mandatum, magnus magister cui satis honorum satis superq; uitæ erat honestæ mori, sic exorsus est.

Audiuistis sacri cõmilitones uosq; magnanimi mei Rhodii feralem & tristẽ epistolã. cui quomodo sit respondendũ haud anceps deliberatio est. Vel parendũ fortioribus uel moriendũ, Victoriæ oĩs spes decollauit nisi adueniãt foris auxilia, si meũ igit approbatis consilium, fidẽ, nobilitatem a maioribus nostris acceptam, bellicã laudem domi militiæq; partam per tot annos, fortiter ferro ac dextra ad extremum usq; spiritum & sanguinem tuebimur, ne prius sit uiris fortibus gloriæ quam uitæ finis. huiusmodi ducis oratio amarior multis uisa est. quam tyranni imperium, diu mœstum silentium aliorum alios intuentium fuit, multi occulta oris inuitatione motuq; corporis magis quam uoce quid ipsi sentirent exprimebant, tandem Sacerdos quidam græcus cum summa animi cõmiseratione & lachrymis, in hæc uerba prorupit

Tacerem ego quoq; si priuatus essem, aut in uario turbulẽtoq; tumultu non primus meam sententiam dicerem, Verum quando cura communis salutis Vocem nemini exprimere potest, & omnes sciunt dicendi ac suadẽdi quod quisq; uelit aut optimum putet occasionẽ modo esse, quæ nec semper nec diu erit, eam præterlabi non sinam. fingamus igitur potentissimi principis obsidentis nullum nobis mandatum factum, sed ueluti priuatus cum priuato, amiculus cum amiculo, ante focum & inter compotationes, sine cura, sine studio ĩmodico alterius partis, sine libidine aut odio de rebus principum nihil ad se pertinentibus solet, nos differere. Et tum neq; ingrata neq; ut spero infructosa erit oratio mea. Sex iam mẽses Græci & latini unanimis armis non solum foris ante muros sed in uisceribus urbis infestum hostem sustinuimus, sine ullo auxilio, sine ulla extrema ope, quam ut diu omnes frustra sperauimus ita singuli nunc certo desperamus, hostis autem uel occulta dei benignitate motus, uel Virium & animorum nostrorum ignarus, quæ uulneribns, cæde, morbo, dies ac noctes continuato opere perierunt. id ultro offert quod optandum nobis ac summa ope petendum erat. aurum argentumque omne publicum & priuatũ, corpora uestra, fœminaq; puerorum seruat inuiolatã, Vrbem tantum quam ex magna parte dirutam ca

ptamque fere totam habet, adimit. magne magister nobilissimi equites cum
aliis multis naualibus prælijs tum hoc terrestri præcipue oppugnatione for/
titudinem uestram sum expertus, cuius cũ in re desperata amplius nullius sit
usus, prudentiam uestram & clementiam appello. cũ iam omnia uictoris sint
quod uitam opes relinquet in lucro est, non in damno Vrbis insulæq; dedi/
tio quam uictor hostis imperat. quæ licet grauis acerbaq; nobilitati uideatur,
fortuna uestra uobis suadet deditionem ergo faciendam censeo, potius quã
trucidari corpora uestra, rapi trahiq; ante ora uestra nos. coniuges, liberos bel
li iure sinatis. Si ulla misericordia flecti potestis, Si qua christiana pietas in mi
litaribus animis est, ne ad ultimum perditum eatis rogo. innocentem hũc po
pulum, & ut modestissime dicam non male de uobis meritum, quem Chri/
stus Iesus, quem hostis infestus seruare uult, pietatis causa nec ullius alterius lo
qui quæ loquor apud uos uel ea fides sit, quod neq; dum uestris uiribus resti
tistis, neq; dum auxilia a principibus sperastis, deditionis unquam apud uos
mentionem feci. Posteaquã autem cernam omnia fatis in peius ruere, com/
munes fortunas nostras in extremo sitas, hostem infestum, spem auxilii nullã,
pœnuria rerum necessariarum bellum non posse trahi. Deditionem sua/
deo, pacem quam bellum malo, & gratiam potius quam uim experiri. Cum
hic perorasset nemini certare cum eo oratione necesse fuit: adeo pro
pe omnis ciuium audientium cœtus sacerdotis erat, aliqui tamen con/
scientia iniuriarum quas turcæ intulerant, & quia nec deditio tuta ad tam in
festos hostes uidebatur, nec spes mœnibus aut armis tuendæ salutis erat se ac
cæteros periculis obiectare & more Virorum cruentam luctuosamq; uictori
am hosti relinquere cogitabant. e quorum numero quidam quem & iuuen/
tus & extrema (ut credebat) hora non solum liberum ac loquacem, sed etiam
inermem inter armatos proceres & seniores uiros ciuitatis corãq; ipso magno
magistro audacem faciebat, sic eloquutus est. Nihil unquam minus consue/
ui quam quod ipse sentirem coram principibus uiris aut in magna hominũ
frequentia dicere adeo malui semper aliena uerecunde audire quam impu/
denter ingerere mea. Sed nunc cum extrema dicendi necessitas institutum ui
tæ tenorem obseruare nec ulterius non patiatur, Quid nobis diro nuntio &
graui imperio perfidissimi tyranni cõmota faciundum sentiam, liberrime lo
quar. Deiecit immanissimus hostis murum, & ciuitatem nostram tricentos &
amplius pedes ingressus est. molestissimus hospes sub eisdem tectis nobi/
scum uiuit ac uersatur. Qui durum aduenam & grauem uicinum perferre
amplius nolũt. turbatori tota possessione cædendũ suadent. Mihi longe alia
mens est sacri equites, nec enim tam leuiter fundum ducentos & quattuorde
cim annos cultũ relinqui uerendũ sentio, sed molesto inquietatori aliã mole
stiam inferendam, & cum prædatore continuo præliandum, quẽ ubi armis ani
misq; nostris inuitum & repugnantem quinq; menses exclusum tenuissemus,

irrupit tandem in ciuitatem nostram, nulla sua uirtute fretus, sed tempore quod omnia domat, hodieque agitur ab introitu suo dies fere quadragesimus, nec dum iter longum centum & sexaginta integris passibus quamquã mire festinans conficere potuit tardatus impedimentis, que illi obiecimus & obiecta re non cessabimus, si uiri sumus, si sani, si pristinæ uirtutis memores. me prius perdant cœlites quam isto gemino obtutu cernã sacros equites tradere claram Rhodum, antiquam propugnatricem Christianæ religionis, inmanissimis hostibus, contaminatis omni infamia Mahumetis. qui præter anhelam sitim nostri sanguinis, quã sint infido malignoque ingenio, si nescimus, satis nobis exemplorum præbent, ne queramus quo modo aliis exemplo simus, Constantinopolitana calamitas, posterior Euboæ clades, recentior metonensis, tum Mamaluchorum caretensium contra fœdus, contra acceptam & datam ab ipso imperatore fidem miserabilis trucidatio. quid nonne in mentem uenit summorum ducum qui belgrado imperabant dolo fraudeque hosti um procurata mors? Eamus nunc sani homines & fidem adhibeamus insanissimis belluis, permittamus corporum nostrorum potestatem, quibus nõ lex, nõ ratio, nihil sancti, nihil pensi est, quorum nescias maior sit auaritia an crudelitas, qui nihil aliud multos iam annos meditantur, agunt, quam quomodo dolo, ui, nomen Rhodianum ipsis tantopere inuisum penitus deleant. Sextum iam mensem circum uallatos inclusosque nos tenent. nobiscum ultima pericula grauissimos labores perpessi, ante propugnacula & muros sæpe trucidati, postremo iniuria fulgurum, himbrium, tempestatis, hieme quæ omnium bellorum terra ac mari quies est, hinc auerti non potuerunt. tanta auiditas supplicii expetẽdi, tanta sanguinis nostri hauriendi est sitis, nec omnino iniuria nos quoque illorum cruorem fudimus, Et adhuc funderemus libenter si per fortunam liceret. Verum quando deo immortali aliter uisum est & ultimam necessitatem effugere non possumus, Cruciatus & contumelias quæ hostis sperat dum liberi dum potentes nostri sumus, honesta uelim morte inter arma inter uexilla. S. Crucis euadamus. hoc pacto æterna gloria quæ pro republica cadẽtibus inter superos & mortales parata est, perpetuo perfrueremur. quam uirtuti & nomini tuo nobilissimo Magne Magister inuidere eos non cõuenit, qui multorum annorum pacis cõmodo atque fructu usi tum liberalitate etiam sacrosancti militaris ordinis, extremum nũc belli onnus ferre recusant. Quę uerba excipiens quidam græca nobilitate atque prudentia insignis uir, magno silentio gentis suæ etiam multorum latinorum assensu hunc in modum sententiam deditionis perorauit. Quod dolor & desperatio facundos homines facere possint magis quam prudentes, cum sæpe alias tum hoc die cognoscere potuistis sacri equites. nunquã enim prudens a modestia labitur ad maledicẽtiam, non commiscet uera falsis, non cupit cædem ciuiũ, non suadet furorẽ, non hortatur ad dementiam. Sed ita profecto multis ingenitum est. cum ipsi

nec prudentia nec consilio malis suis explicare se possint, cæteros in eandem permitiem Protrahere, Adeo semper noxiæ & auidæ fuerũt societatis calamitas & malitia. Verum si tu magne magister mihi quoq; dicẽdi potestatem facias, hominu iter suos neq; potẽtia neq; autoritate ultio, q cũ pſens calamitas tum ipsa etiam necessitas impetrare abs te debet, differã quæ acuti istius oratoris plura atq; magnifica uerba, & rei augendæ causa conquisita, non solum refellant sed etiam mentem tuam ad id quod utile honestum ac necessarium est, motis inde odio, metu, turbatione, desidentia erigere possint . N . noster quẽ non solum uehementem oratorem esse, Sed interdum etiam trucem scimus omnes. quum tamen ingenio sit mitis, atq; adeo mitis ut neminẽ ex his quos appellat barbaros insanos, imanissimos, quorum detestatur perfidiam, accusat crudelitatem, quos sine lege, sine penso, sine ratione uiuere exclamat, nedum occidere sed ne modice quidem uulnerare uoluerit. Et nunc tempore indutiarum, dum sagittaꝝ imber pluuia globorum cessat ferreorũ, ignis, lapidum, prodiens de cauea sua miros excitat tumultus, omnia cõmiscet tragediis. & quanto in discrimine uersetur ignarus, mortem quam hactenus factis se horrere manifestauit, nunc dictis inuocat ne ludibria & cõtumelias hostium, inquit, ferre cogatur, superbia hæc est non fortitudo aut Christiana humilitas. Verum ista nec minatur neq; parat hostis, nequaquam tam perfidus aut crudelis quã ipse uideri uult, refricatis cædibus Cayri, Euboæ, Metonis, Constantinopolis, Vrbium uel ui uel ingenio militari expugnatarum, non obsidentis & obsessi conuentione permissarum in fidem uictoris. qui quia perpercisse uobis uult cõmittere cur pereatis non patitur. Sed unde hæc noua clementia? inusitata erga populum Rhodium pietas? Ego rerum archanarũ tyranni non sum conscius, nec unquam alieni beneficii rationem inquisiui, cum opus est accipere gaudeo. Verum quid ipse in re dubia sentiã, minime diffitebor. Vult (existimo) Rhodiensi oppugnatione & uictoria cæteris gentibus quibus imminet uim suã ostendere & gratiam, ne semper sæuiendo aut solitudinem ea facere quibus imperaturus aduenit, aut animis mortalium perpetuo a se alienis, cum omnibus ferro & flamma certare cogatur. quibus malis non tam hostium quã suorum iacturã fecit. Hanc ob causam (ut reor) uitã nobis, & opes relinquit, nedum ipse eas ui auferre, & nos insano bello retinere uelimus, ambo in maximam ruamus pernitiem uictori prope tam luctuosam quam uicto, Præterea si omnes hic trucidat, licebit tunc quidem nemine uiuo hic resistente per cæsorum cadauera Rhodum ruinis patentem ingredi. Sed clausa est lerus, serata petrea, munita Arangia, Lindus situ inexpugnabilis, hic tela, hic enses, arma, Viros esse credit, & nouus belli iterum apparet desudandus labor, nisi malit uestrã militiam fatalem imperii sui pestem, in suos grassari. quæ loca sine cæde, sanguine (ut par est) habebit si te magne Magister, Si uos equites, & nos miseros incolumes hinc cum leui suppellectili de-

mittat. hæc humana consilia nisi illum ad gratiam & miserationem nostri commouerũt, tum dubito procul numine agitur, & occulta erga nos dei ac domini nostri Christi iesu crucifixi pia clementia. Cui uos si sani estis, Si uiri religiosi, si uirtutis hominum uere Christianorum memores, obicem opponere non conuenit, & uestra ruina hanc miserabilem plebem extinguere. Quæ semestri obsidiõe ista uix quod satis ad naturale desiderium corporum esset quieti dare potuit, pro uobis in acie stans, pro uestra gloria uictoriaque uulnera & mortem ferens. Cuius fideli opera & diligentia domi forisq; adiuti estis. Siue turcam inuaderetis terra Metilene, Naupacto, Metone, patris, totaq; Peloponesso, siue eundem turbaretis possessione maris Ionæi & ægei qua ex re uel ceco aparet, q̃s sit iniuriũ & a ueritate alienum, obiicere nobis q̃ pacis fructus metientes, belli honera recusamus, imo bellum nũquã recusauimus. Nunc autem & si maxime gerere uelimus non possumus. Robore iuuentis occiso paucis reliquiis quæ supersunt nõ tãtum corpore, uulneribus, morbo, uigiliis, labore irrequieto, sed etiam animo fractis, dum hosti secunda, aduersa nobis omnia sunt. Tum maxima eademq; optima parte æneatũ machinarum continuo usu rupta, cuius si hodie integra extaret nullus usus, nulla utilitas esse potest. inopia tormentarii pulueris, qua non modo laborat hec ciuitas, Sed etiam lerus, lyndus, Halicãrnassus, Arangia. Nunquã fui secretorum cuiuspiam aut cupidus aut diligens explorator, multo minus militiæ uestræ. tamen, hec ita eẽ dissimulare nõ potes magne magister. qui illinc palam militem secreto machinalem puluerẽ importare huc fecisti. Qua tua prudentia, sex menses externum sustinuisti hostem & unius atq; alterius domestici proditoris fefellisti inpietatem. Sed fino libenter hec omnia, desero ueritatẽ relinquo multitudinem, uenio & loquor ad paucorum gratiam, & fingo armorum & animorum nobis esse satis. Sed hoc rogo his ne ad custodiam an perditionem utendum suadeant. Ad utramq;, fieri nequit. non magis quam seruum esse & liberum. Ad perditionem. Dementia hæc est. & uecors superbia exosa deo atq; hominibus. Ad custodiam ergo. Sed quomodo custodiemus urbem (non dico quod res est) iam amissam atque ab hoste occupatam, in qua ille regnũ possidet, diruit, mutat, uersat ima sursum & suprema deorsum. Sed mœnibus nudatã, immani ruina ad stationẽ Hispanã patentem? qualis muro Italico non impendet modo sed adest iam atq; infertur. Quo pacto seruabimus infœlix istud oppidum ad stationes Narbonẽsem, Britãnicam, auernam, & turrim. D. Nicolai lacerum. Quod & si tam lacerum, si tam egenum omniũ rerum bellicarum non esset, Sed integrum, & armis & cõmeatu instructissimum, cogente sic necessitate, suadente prudentia, relinquere deberetis, Quando omnis ulterior pugnandi facultas uobis ablata est. an non uidetis ut leui immo nullo negocio, hostis ex noua quã super montem philerem um extruxit arce, tantum duobus miliaribus hinc di/

ſtante,omnem commeatum uobis intercipere poteſt?& inſula & mari,præterea omnē acceſſum,& exitum prohibere Profecto uidetis uiri armis & prudentia inſignes,cuncta hæc diu melius præuidiſtis, quam ego armorum & bellandi prorſus rudis,tantum mercibus uenundandis & alendæ familiæ aſſuetus Sinite me ergo dicere uerum,exceſſere omnes aditis,ariſq; relictis.Dii quibus imperium hoc ſteterat. Aduerſus uim hoſtium nulla ars aut cuſtodia humana reliqua eſt. Expectare autem exercitus Angelicos, Diuinas e cœlo acies aliaq; id genus miracula eſt meo iudicio iratum deum quamquam in ipſa ira adhuc miſerentem magis ac magis irritare conſulamus ergo deſtituti omini humano auxilio. Saluti noſtræ Nobili te rogo magne magiſter per has lachrymas,per innatam nobilitati tuæ pietatem, iſtam miſeram urbem direptionibus hoſtium exponere,ſenes & mediam etatem gladio uxores & filias noſtras ſtupro,pueros noſtros infami abhominandæ que ueneri barbarorum,tum inſanis æterniſq; erroribus impii & uirulentiſſimi dogmatis Mahumetei. Vtinam uidiſſetis equites quibus lachrymis quanto gemitu, mœſta familia,& plorantes circum matres pueri,nos huc dimiſerint, quibus præcibus ſint proſequti. Vellem ſciretis quali animo,quantaque cum ſpe incolumitatem ſuam a ueſtra clementia expectant. Potuiſſet hæc oratio uel lapidē cōmouere,uerum magiſter cui nobilis ille & ingentior ſpiritus q̄ p̄ſens fortūa poſtularet in uultu apparebat.Singulos ad uigilias cū ſermo in multā noctem protractus eſſet ire iubens,nihil aliud reſpondit, quam cogitaturū ſe de cōmuni ſalute.Et ſequenti luce pacto ſacro uiros rei militaris peritos nominatim preianum,Gabrielē tadinum quem ſupra martiniugum appellauimus de ſtatu & ſalute urbis diligentius percunctari cœpit,Omnium concors ſententia fuit. Vrbem in quam hoſti & fronte & utroq; latere expeditus ingreſſus eſſet,amplius nulla arte teneri poſſe.prolata hac triſti ſuorum ſententia,poſt longam ſanctioris conſilii, tandem omnium equitum & ciuium in quo diuini ac humani iuris plures peritiſſimi uiri fuere diſputationem, utrū ne deſpondere uitam. & ruere in perniciem Saguntinā & fatum Abydenorum an ſeruare tot miſerabilium hominum corpora,ſigna,tabulas,æra,monumenta orthodoxi æ præſtaret?Magiſter unanimi omnium ſuffragio & inſtigatione deditionem faciendam pronūciauit. Dum hæc diſceptarent̄ qua triduana pax fuit,timoris tamen & periculorum plena.uiolauit hanc Fomouus in iuſſu ducū .indignatus enim homo nobiliſſimi & gallici ſanguinis barbaros urbem audentius inſpectare.tormentarios globos in confertam multitudine excuſſit,uenit ad hæc per idem tempus ex inſula creta.naue Hyeronimi carmanioli. Alphonſus hiſpanus ſummus triremium noſtrarum nauarcus,uir ad omnia maris & armorum pericula ſume audax & inpiger.Intulitq; in Rhodū uina & inconſulto Senatu Veneto centū uoluntarios latinos milites nullū Cretenſem, Turcæ & fractione federum,& q nauim receperamus.

quam multo milite & ipsi & nos refertam crediderāmus merito commoti uersi in rabiem & furorem, sine signis sine ducūm imperio, per disiecti stratiq; muri ruinas in urbem ad tabulatum usq; uice quarti muri oppositum incurrerunt. Magnus magister dimisso consilio & senatu procerum ante signa norum ad tumultū accurrit. Pugnatum aliquādiu hinc inde est acri animorum contentione, magister (quod, quoties rē quispiā impigre fortiterq; gessisset, tota oppugnatione fecit) Ingenti eo die præmio remūerauit uirtutem Dalmate cuiusdā familiaris. D. Marini restii ciuis Ragusini, quē insana plebs cum more humani ingenii multa noscendi cupido de dispositis insidiis & suffosso ad cremandos hostes puluere inquireret, quasi proditionis conuictū non expectato iussu magistri in carceres coniecit. Parem aui tumultuq; populari iniuriā accepit coquus antistitis phani collosceñsis, non tamen tam immerito qnā innocēter. Siquidē octauo kalendas Octobres, dū omnis ordo & ætas circa menia propugnaret, Magnanimus ipse miles in fastigium phani scandendo irrupit, Inde bellantium utrimq; cædes & uulnera secure, minime tamen ociose prospexit. Nam hostibus a quibus neq; uideri neq; audiri poterat, procul in aere minabatur, defensoribus agitatione uexili ibi reperti (ut uidebat) animū addens. Et primū ab hominibus religiosis Diuus Ioannes æstimabat. inde cognitus homo uocat fustifer, uerbero, sacrilega, proditor, fautor hostiū qui eis e specula signū faceret. & q̄q̄ crebro missi nuncii ad descensionem illum hortarētur, nihilominus personam suam egit, donec iaculis & lapidibus funda excussis impetitus descendisset. Ibi mox turba puerorum & mulierum circumfusus, rapitur, cæditur, mulctatur miser, unus barbam euellebat, alius depalmauit faciem, tercius conculcauit uentrem, quartus iugulo ensem intentauit, accurri & hominē ereptum e fati faucibus in publica uincula conieci. hac pœna non contenta muliebris cōmotio opa puerorum carceres effregit. Et collo grandi fune nautico iniecto (quē manibus puerorum sors obtulerat) miserrimum inter uerborum ludibria & contumelias ad crucem protraxerunt. pars sacrilegam, pars proditorem. multi recutitum appellabant, nonnulli constantius asserebāt turcam esse & missum exploratorē. Perierat infelix manibus furiētium, nisi cōmodum renunciatum & assertum fuisset ab antiste templi esse culinarium suum, natum in gallia ad fossas Marianas nec turcaicæ nec græce linguæ peritum. Simili iniurioso spectaculo, subq; ipsum deditiōis nostræ tempus & post uiolatas inducias Magister Gladiatorum Turcensium crudelis, & sanguinarius bellator, corpore uasto & rudi quod conuenientes sequebātur mores. contemptus omnium hominum, superbæ aures, contumeliosa dicta, libidines noue, inhumana crudelitas, affecit tres christianos. quos barbari incautos extra urbem in hostilem campū lupis ferreis protraxerunt. Nam manus illis auresq; abscindebat, Postea uulnere inhonesto nares truncauit, Et in urbem remisit cū huiusmodi litteris, Nul

lam

lam salutem magne magister. Quem ego ante tres, quattuorue ad summum dies his manibus minutim conscindam. Et milites mei populo tuo nulla habita consideratione ætatis, sexus, ordinis, ui, ferro, flamma miserabilem animam eripient: ut insigni exemplo posteritati innotescat iustitia Turcarum & Christianorum perfidia. Quos uiolatis induttiis externa auxilia recipere, & improuisos milites trucidare non pudet. quorum nemo (credas) amisit inultam animam. magister minaci epistola perlecta subridens, ne modis omnibus (inquit) oppugnati non essemus, etiam minæ, & conuicia addita sunt. Verum magis turbati sunt animo Robertus Perusius, Frater Raymundus Marchetus de quo supra primo libro dixi, & Frater Raymundus Lupus a Pacis eques ulterioris Hispaniæ ingenio acri & summo iudicio Oratores in castris Hostium, Quos Achimetus incandens ira ob foedus uiolatum & nauim uix mediocrem receptam, Procul dubio omni tormentorum, & cruciatus genere affecisset, nisi in oppido nostro egissent obsides. Verum cum Nicolaus Vergotus & Georgius Sangriticus Ciues Rhodii, Vrbis tradendæ formulam attulissent, repente lenita est omnis efferatorum hostium exasperata rabies. Tyrannus cintus ingenti exercitu & proximiore choorte Prætoria quæ ad pompam & ad terrorem auro, armisque præfulgebat, Singulas pacis ac deditionis leges testibus Deo & Mahumete foederum inspectoribus, conceptis uerbis pronunciauit. Conuenit inter cætera capita, Diuorum templa inuiolata manere, Pueros non auellendos e parentum familia, Neminem cogi debere ut Mahumeti nomen daret, mansuris Quinquennalem tributorum inmunitatem concedi. Abituris dari naues, & Commeatum usque in Crætam. Tormentorum bellicorum quantum liberet tolli posse. Diem deferendæ Vrbis arbitrii Christianorum esse. Quæ perfidus Tyrannus deorum ac hominum iuxta contemptor ut seruaret, tantum abfuit, ut die Natalis Christi, antequam quisquam fugam adornasset, Porta Cosquinii propugnaculi ui effracta urbi infesta signa intulerit. Et sacra omnia prophanans, Primarium phanum numini tutelari sacrum In ædem Mahumetis conuertit. Euulsis e sedibus suis statuis, & Beatorum Imaginibus abrasis, Sepulcra magistrorum & quicquid sculptum scriptumque magistratus causa erat, dirui ac complanari iussit. Ornata eximie Sacra Basilica fuit & copia uicini marmoris & ingeniis artificum. nec diruere modo ipsa simulacra ac sepulcra euertere satis habuit, Sed lapides quoque ne integri cumularent ruinas frangi iussit. Et posteaquam non tam

ira satiata quam iræ exercendæ materia deerat. Templum omni composita effigie & simulacro uacans ingressus, Iueneratus est Mahumetem qui secundum illud summum & æternum neq; mutabile neq; interiturũ numen selectus maximusq; in cœlo esse a barbaris creditur. Postea hii qui spretis patriæ religionibus Mahumeti nomina dederunt, gens ad rapinam & immanitatem prona, Iudeis haud absimilis, nam genitalia circũcidere instituũtur, ut diuersitate noscantur, Transgressi in morem turcarum idem usurpant, nec quicquam prius inbuunt q̃ cõtemnere Christum, exuere patriam, parentes, liberos, fratres uilia habere, passim tota urbe templa cõspurcare incœperũt, rapere quæ oculis ac mãibus obuia essent, miserorum hominum sarcinas ad portum deportatas ut nauibus imponerentur, diripuerunt. Sacrum xenodochium omni ornatu cultuq; & supellectile argẽtea plane maximi ualoris spoliarunt, nullum tormentum nauibus imponi patiebantur, triremibus tamen sua remanserunt magis casu quam illorum uel fide uel gratia. Christianis cæsis fustibus & colaphis uice iumentorum ad ferendum onus utebantur, Iudeos uel quadraginta annos retro renatos ad Mosem redire compellebant uernas seruos tinctos aqua lustrali Mahumeti sacra facere, Christi crucifixi statuas luto cenoq; conspersas per strata eiecerunt, christianis tollere uolentibus statim fustuarium paratum erat, in foro aut loco publico nemo expers iniuriæ aut contumeliæ esse poterat. nec is quidem qui imperatam pecuniam exoluebat. Nam ego cum uno solato Gallico & aliquot Marcellis Venetis a pluribus barbaris uexationem meam redemissem, neq; possem omnium auaritiam inopia numorum explere, miser ad necem usq; uapulaui. magnus magister consilio siue iussu Achimeti assumpta humili ueste qualis supplici, uicto, & uictoris maiestatem ueneraturo cõueniebat. foris in castra hostium ad prætorium Tyranni iuit, paucis comitibus ex illo infelici ordine equitum. Qui cum die ac noctu semestri oppugnatione ultima ausi passiq; essent, & iam post uniuersa uitæ & uictoriæ amissa atque desperata subsidia, affecti continuis uigiliis longo diuturnoque morbo cæde, opere irrequieto exhausti uiribus arma substinere nequirent, necessitatibus humanis magis quam ui in ignominiosam superbissimorum hostium potestatem deuenerunt. Magister cum a summa luce in maximam usque diei partem impotus impransusque sub densissima etiam pluia & grandinum turbine diu ante prætorium expectasset, tandem lato clauo a Barbaris indutus, ad conspectum Tyranni inductus est. Ambo alter alterius intuitu & admiratione mutua attonitus, inuicem se se paulisper contemplati sunt. Tum salutatus primum a Magistro & manum suam passus osculari Sic loquutus perhibetur. Et si merito iure quæ optimo deditionis leges quas præscripsi irritas facere possim scelestissimis tuis cruciefris ac populo Rhodio tibique

(in primis

hosti tam infenso, a cuius merita poena iustissimum uictorem nec fides nec sacramentum flectere deberet, Decreui tamen in sontem & nouissima exempla promeritum, non tantum pius esse & clemens sed etiam liberalissimus. cui si grauissimos uitæ ante actæ errores bene agendo emēdare uelit, hōestissimos ordines, summos magistratus, suprema imperia in bello, in exercitu in toga in pace polliceor. Hæc ne recuses & præsens fortuna tibi suadet & christiani quorum causam meliore incœpto quam exitu aduersus me tuendam cepisti, hāc talionem merentur. Quid enim prohibet quin a tuis omnibus desertus & proditus uictus in perpetuam fidem & ultro oblatam gratiam potentissimi & benigni uictoris uenias? Ad hæc liladamus, Maxime clementissime imperator inquit oblatam condicionem ego præ tantis ducibus tuis minime mereor, Sors autē & merita de te mea haud talia sunt, ut refutare illam uel ausim uel debeam. Libere tamen dicam inter arma uictricia, uictus ante uictorē cuius summam clementiam nunquā desperaui, cuius fidem haud sum ueritus malo aut statim amisso imperio priuatam & infelicem hāc uitam amittere, aut semper ingloriam eam uiuere, quā a meis transfuga potius quam uictus appellari. Vinci enim fortuitum est & a tanto uictore etiam ipsi uicto non prorsus pudendum sed suos deserere & militiam mutare, ignauiæ & perfidiæ plenum duco. Solymanus admiratus cani principis in tanta difficultate animum, & modestiā iussit, demissum a colloquio cum summa fide & satellitio turcaico in urbem reduci ad augustale. Singuli etiam equites qui magnum magistrum suum comitati fuerant, ueste coccinea donati sunt. Neq; hoc officio satis se fecisse Solymanus prudentiæ & fortitudini magni magistri credidit. Die ergo quadam improuiso urbem ingressus Salutato Mahumete magnum magistrum reculis suis componendis intentum inuisit. Hic cum se submittere in genua, & uictoris maiestatem adorare uellet, Ille nullo modo id passus est. Immo motis paulisper a fronte manu dextera infulis imperialibus, quod reuerentiæ genus turcarum Reges deo tantū & Mahumeti exhibere solent, magnum magistrum Babba hoc est patrem amantissimum & reuerendissimum appellauit. Et infrascripta alter alteri per interpretem loqutus est. Prior magnus magister modestia, prudentia, magnanimitate, non minus inermis in urbe capta, quam armatus in acie esse solebat admirabilis, sic exorsus est. Si quanta audacia mihi fuit, tanta fortuna rerūq; psperaq; accessio fuisset, uictor potius in hac urbe quā uictus esse. Verū posteaq; clarā Rhodū euertere fata uoluerūt, lętor te mihi forte potissimū datū eē a quo illā accip. rē & gratiā. tibi quoq; īter alia multa egregia nō in ultimis laudū hoc est, uicisse Rhodū & pepcisse, adiecisti hoc modo potentiæ tuæ clemētiæ famā, q̄ neq; summis mortaliū spemēda est. nā per hanc solam equales deo estimamur. Seruabis igit̄ nihil dubito pacis leges, quas dare clementia tibi suasit mihi accipere necessitas, Aeternum nunc exemplar

clementiæ & uirtutis Turcicæ ero, magis quam si statim deditionem fecissem. Pertinacia modo mea, gloria & pietas tua per orbem terrarum inclaruit. Ad hæc mihi inquit Tyrannus, etiam magna lætitia est quod te deus monuerit ut aliquando pacem quam bellum malles, atque hoc utinam tibi a principio placuisset. profecto a summa potentissimaque maiestate mea ad hoc tempus plura bona accepisses, quam mala perpessus es. Quæ quod nullo odio tibi intulerim, sed sola dominandi libidine, uel hinc colligere potes, Quod te tuosque inuiolatis corporibus, intactis fortunis hinc dimittam. Haud enim bellum gero ut diuitias ut opes comparem, sed ad gloriam, famam, immortalitatem, protelationem imperii tendo. Est enim regis sanguine regum orti proprium, rapere atque inuadere aliena, non quidem auaritia, sed gloriosa cupidine dominandi, cui quum obstat uicinus armis & ui eum tollere satis habeo. Verum Tyrannus ficta omnia loquebatur, & longe aliter quam animo agitabat. Priusquã enim hunc amicum sermonẽ meditatus esset, Ducibus delegauerat ut maximam onerariã nauim triremesque militiæ & in eis magistrũ cũ equitum cœtu Cõstantinopolim ueherent. Cuius rei non modo occultus inter duces rumor, Sed etiam inter milites publica uox erat. quam ubi percepit Liladamus, cum proceribus Turcarum egit, ut Imperatorem suum fidei sacramentique admonerent. Interea ipse sub noctem Christianæ circuncisionis enauigauit, urbem suam infelicissimam perfido Tyranno relinquens, Cui quantum uno ab aspectu curuatis more patrio antrorsum poplitibus equo insidentem ludidare possum nec autoritas nec dignitas formæ deest. Statura est recta, oculis nigris paululumque trucioribus, cæterum uultu gratioso & subfusco. Anteambulabant pedites sagittarii ore circa suprema labra effero pilis intortis quos mustacas appellãt. A tergo sequebantur equis insidentes molles pueri ministri libidinũ, forma tamen nõ satis uenusta & incõpto nigroque capillitio ad hũeros promisso. Sinistrũ Tyrãni latus obequitabat Farraus præfectus ripæ Euphratis qua minor Armenia Ciliciæ coniungitur, & etiam ultra Amanum montem in Comagenæ finibus quibus Mesopotamia prima Hismaelis Sophi prouincia a uetere Sultanorum ditione disterminatur. Adduxerat iste nocte natalis dominici. xx. milia integrorum militum qui cũ decẽ aliis milibus ripam memoratam aduersus eruptiones Persarum custodierunt, dum Rhodus oppugnaretur. Quæ cum sæpe alias obsessa oppugnataque & fortissime defensa fuerit, maiore ui uincente causam meliorẽ ut dixi in oratione mea ad Adrianum. VI. tandem anno a nato Christo. xxiii. supra sesquimillesimum sub iusto clipeo miserabiliter occubuit Christiani imperii antiqua propugnatrix, & ut inquit eloquentiss. uir F. Thomas Guichardus in oratione sua pro Rhodiis, ærumnosæ Græciæ protectio, peregrinantium diuersorum, naufragorum portus, miserorum Asylum, languidorum Xenodochium.

C OMPERTVM semper habui operis præsentis materiam uires meas excedere & feliciore stilo posteris tradendam esse. Verum ut palam & in urbe Roma hominum doctissimorum theatro ineptus essem, coegit me primum obseruantia sacrorum & nobilissimorum equitum, coegerunt deinde mala mea, nam hæc pectori altius inhęrent q̃ ut eorundem nulla a me mentio fiat, Difficile q̃dem est silere cũ ames & doleas. Et mouebit forte absonus, atq; incompositus hic planctus me us taliũ animos qui qua sunt eruditione, bellum omniũ maximũ maxima cũ eloquentia posteris commendabunt. Quod cum multi in Germania, Italia, Hispaniis Galliis, & in alma urbe Roma p̃stare possint, cumulatissime ut speramus, p̃stabit Paulus Iouius artis medẽdi & litteraturæ cultioris antistes, Tũ historicus in primis celeber & uerus, Deus immortalis quanta fide, quam graui iudicio, quo rerum ordine, quali proprietate uerborum, qua orationis facilitate, descr ibit ille aut uerius ante oculos ponit omnium Regum, principum, populorum tam in oriente quam occidente acta gestaq;, Atq; utinam facundis omnibus ingeniis placeret, Quod instituerunt doctissimus humanissimusq; Iouius noster & Petrus Alcyonius iuuenis, ingenio eloquentia & multiplici rerum scientia præstantissimus, quod præclarissima & nunquam peritura ingeni sui monumenta testantur Aristoteles & Galenus uersi, legatus medices de exilio, Oratio elegãtissima de nece Christi ad Quirites, funebris item laudatio defensorum Rhodi, quæ fortiter scilicet fecerunt aut dixerunt prudenter alii quam quæ ipsi sentiant uulgo tradere, profecto res humanæ melius se haberent. Sed hic est temporum præsentium status ut optima magis optari quam fieri possint. Verum ne prologus sit prolixior fabula, Tertium librum aggredior belli Rhodii. Bellum enim potius quam oppugnationem uocare libuit, quando non tantum circa urbis nostræ mœnia; sed omnes arces Rhodi & aliarũ insularum quæ Rhodiorum sunt, terra mariq; acriter pugnatum sit. Narrabo hic igitur paucis multa quæ toto itinere ad almam usq; urbem equitibus & populo Rhodio contigerunt insularũ; Regionum Vrbium, locorum descriptione exactiori omissa. hãc enim in appendice magis quam libro tum historia non topographia facere mihi nec ocium nec animus est.

EXPVLSI Patria, laribus antiquis, affecti humanis omnibus incõmodis, classi laceræ hiberno tempore impositi, decem dies aspero mari & tempestuoso errauimus. Appulit tandem ad Schitiam Cretæ insulæ uicum

& promontorium maxima nauis nostra quæ in ipso portu dum sub noctem
anchoras iaceret prope impegit . nauis castellata Hyeronimi Carmanioli
quem ordo equestris ꝙ tempore difficili Rhodo succurrisset iure aureorum
calcarium donauit, uento pomeridiano uehementius flante in ipsius statio-
nis cautes acta fœde periit. ibi unda maris Turca inclemẽtior cuncta quæ mi
seri homines secum attulerant absorbuit. Reliqua classis alto & ignoto mari
iactabatur. Ioannis bouladii nauis postquam cortugoli classem euasisset, un
dis per laxas compages incurrentibus fere submersa fuit. Nihilo secundiori
fortuna triremes quæ magnum magistrum portabant in mari carpatio usæ
sunt, nam naufragium prope fecerũt. Sed deo optimo maximo rebus præter
spem succurenti, cum duodecim aliis leuioribus cretensium nauigiis in por
tũ Candidæ actæ sunt . ea est hodie prima cretensium ciuitas in plano sita
duodecimo forte ab antro mynois miliario, uerũ ꝓximior monti idæ ꝗ Io
uis incunabulis & poetarum carminibus famatus apprime est; in hac Veneti
ius dicunt & imperant, ut reliquis omnibus insulæ urbibus. Nam creta uene
torum colonia est. magnus magister omni ordine ciuitatis obuiam procedẽ
te lachrymanteq; summa cum ueneratione a Dominico Treuisano grauissi
mo & sapientissimo consule exceptus est. Miserat hunc senatus uenetus dum
Rhodus obsideretur in cretã cum summo imperio & classe sexaginta trire-
mium uiris armisq; egregie instructarum, mansit hic sacer equitum ordo ad
inchoatam usq; quadragesimam summa cum cura & deligentia mœsta ne-
gotia sua componens, classem laceram reficiens, nauibus nouos nautas impo
nens, nam flos horum bello periit inter quos sedulo industrieq; omnia quæ
uis hostium diruerat reficiendo enituerunt Petrus quidam faber nauticus
Rhodiensis & Georgius quidam ligur, Classe nostra quæ tormentorum icti-
bus Rhodi acceptis, tum nautarum negligentia circa urbis defensionem oc-
cupatorũ & multa unda maris lacera ruptaq; fuerat ut cumq; refecta, & neces
sario, comm atu accepto, februario exeunte a Creta insula soluimus, iussu
magni magistri Et nobilissimi equitis angli. F. Gulielmi austoni, uiri integri
tate uitæ & facilitate morum excultissimi, quem proceres ante signani naui
maximæ imo uniuersæ classi nauium castellatarum præfecerunt . quas uen-
tus & parum propitia aura postquam uela nautæ expandissent, diu in cõspe
ctu insulæ aspero mari hinc inde uagas retinuerunt. tandem post longam cũ
unda & uentis conflictationem , neque ullam in insulam nisi Parum soli ni
ueo marmore splendẽtis, cœliq; amenissimi descẽsione facta, superatis Naxo
uino suo nobili in qua etiam hodie Bacchi uetustissimum templum cernitur
Zacyntho, Chephalenia , Sphoradibus insulis, ad altũ pelagus in sinum adri
aticum estuans peruenimus . magno magistro procul e conspectu & a tergo
relicto qui cum triremibus quæ nunquam altum pelagus tranant & nauigiis
minoris formæ semper secundum oram maritimã nauigauit omni in loco

ad quem descédisset, cunctorum lachrymis, studio, officio, & humãitate honore que exceptus. In Corcyra uero & Gallipoli quantus sit ei publice priuatimq; a magistratu, a popularibus exhibitus honor, haud facile dixerim. Sed cum omnium officiosa obsequia, atque præterea commoditatem & cõmeatus recentis frequentiam, cætera mala quæ nauigantes pati necesse est superarêt, ingens morbus Remiges, Classiarios, Sacrosq; equites inuasit, cuius uis nequaquam tamen tam efferata erat, quã illius qui inuectos nauibus onerariis & affectos omnibus humanis incõmodis, squallore, uomitu, fame, siti grassabatur. Hac rerum incõmoditate, cibi potusque defectu factum est seminarium magnarum egretudinum quæ postea in Messana ciuitate Regni siculi nobillissima in ora post Pelorum sita modico interiecto freto a Regio Calabriæ oppido distanti, enascentes seue & atrociter omnes molestarunt. plurimos quibus nec hostes nec maris tempestates nocuerunt, in aliud sæculum retrusere. mihi etiam ne animam morbi uis eriperet, magis diuina clementia quam humana ars effecit. Et dum infelices exules patria & sedibus maiorum nostrum expulsi, has calamitates & miserias in terra ignota paterentur. pene cunctis malis grauior omnibus erat mora magni magistri. cũ enim grauiora nauigia tertio Idus Apriles ad Siciliã appulissent, neq; de se nũciũ mitteret nec ueniret ille tertia aut quarta hebdomada post, Merito oẽs plurimum timere, ne cum triremibus male ad bellum paratis in Affrorum potestatem uenisset, qui piraticis nauigiis mare siculum apprime infestum reddunt. quidam naufragium fecisse credebant, alius classem suam pestilenti aliquo morbo infectam non audere procedere uaticinabatur. omnia uario tumultu strepere, & ut in rebus tristibus ac dubiis fieri solet, suo quisq; metu pericula sibi fingebat. Tandem ineunte mense Mayo, Rhodiis etiam Messane inhabitatoribus omnibus lux per grata aduentu magni magistri orta est. Gratior tamen fuisset dies illa mortalibus, si principem militiæ Rhodiæ triumphatorem in Classe uictrice & spolia hostium præferenti conspexissent. in lacero autem & morbido nauigio uixq; ut a prædatoribus tolleretur digno ubi uiderunt, nemo lachrymas continere potuit. Dici uix potest, qualis gemitus, quantusq; ploratus circũfusæ undiq; turbæ fuerit. nemo, suspiria nemo lachrymas sponte ubertimque profluentes reprimere potuit, nisi quem dolor mutum effecerat. Et ultra promiscuæ multitudinis optimi erga Rhodios animi ista signa, Amplissimus etiam honor & fauor Magistro Rhodiorũ exhibitus est a primoribus regni siculi, & ipso pro rege Hectore penitagello comite montis Leonis heroe natalibus, litteris, uirtute praeclarissimo, qui ob uiris cum Ioanne lignano archiepiscopo Messanensi Reuerendissimo, & fratre suo Fabricio penitagello Priore Baruli, eum inter ulnas humanissime exceptum & osculatum splendido cõmitatu multorum nobilium uirorum

in urbē īduxit.uenerat Fabritius hic messanā cū bis mille expeditis peditibus in agro & ex iuuētute regni Neapolitani selectis,ut Rhodū suam subleuaret. Est enim unus ex equestri ordine sacrorum equitum, idq; fecit sola animi sui magnitudine & pietatis affectu, nullo maiorum suorum imperio coactus, Mandatum enim receperat tantum de cōmeatu & nauibus parandis, qua in re diligenter industrieq; se habuit cum collega suo Carolo Iosuualdo priore sancti Stephani, qui non semel tantum Rhodiorum animos ad spem fidēq; uenturi auxilii erexit, litteris missis per.F.Ioannem bressolum equitem Italicum, qui cum prælii naualis peritia etiam litteras & historiæ cognitionē coniunxit. Quin etiam nepotem charissimum Ioannem Iosuualdum qui Rhodi fortiter dimicando occubuit, nauicula præmisit exploratoria ad obsessos cōsolandos, socio F. Michaele peralto equite nauarro, cuius admiranda parandi salis petrarum ars, & tormentarii pulueris faciendi dexteritas, operumque ignotorum industria Rhodiis in tempore difficillimo, magno & necessario usui fuit. Saluti autem esse non potuit rebus fessis nemine succurrente. Et his qui succurrere uoluerunt obstitit fatum. Ne culpā reiiciam in Adrianum.vi.& maximum pontificem & mortuum, aut in uiuentem quempiā regem uel principem. Nam & Reges Et principes omnes, iam constat Rhodo obsessæ bene uoluisse, optasse defensoribus uictoriā & triumphum.qbus ut potirentur, Carolus quintus Impetator inter homines optimus maximus e regnis suis, Neapoli, Sicilia, militem, arma, cōmeatum decem milium ducatorum & gratis & libere tollere permisit. E portubus sociorum, & cōfoederatorum gentium in Italia, naues maximas onerarias abducere. Adrianus etiā summus pontifex quamquam summa rei numariæ inopia præmeretur, & iam legatum cum ingenti pecunia in Vngariam misisset, ut regnum illud in fide atq; offic o christianæ religionis contineret, Procurante nobilissimo & prudētissimo equite Iuliano a Rodulphis antesignano crucigerorum capuanorum, in auxilium urbis obsessæ sex milia ducatorum erogauit. quorum loco utinam sex triremes uel uacuas equestri ordini concedere potuisset & uoluisset. Nā arma, uiros, cōmeatum, & cætera bello necessaria inuenisset hic & iam forte uictrix Rhodus de hoste suo triūpharet, immo hostium summū principem credo, ī uinculis cōtineret. Quod ut fieret maxie optasse non dubito Franciscum Galliarum regem, & nomine & reipsa christianissimum, qui uel summis regni proceribus factum haud satis probantibus, & re sub ipsum tempus in Insubribus pag feliciter gesta, etiam a Cæsare, & Socio populo c on federatisq; regibus uim expectans, Sex naues & inter eas tremoliam a portu suo Massiliensi ut his Rhodo auxiliarentur franci Hyerosolimitani equites soluere passus est. Quos ubi magnus magister Messanæ repperisset simul cum equitibus Hispanis & Italis auxiliaribus, Seuero grauiq; consilio in

dicto

dicto, causam publice in coetu omnium equitum & motā expurgare iussit. fu it oratio omnium & diserta & uera. Sed nobilissimi Auerni equitis. F. Ioannis lidserami longe omnium disertissima, & apertissima, adeo ut singuli ueritatē manibus pedibusq; palpare (ut prouerbiō dicit) potuerint. Missus fuerat a ma gistro lidseramus hic tres prope menses ante obsidionem, cum ob alia nego cia, tum ut increbrescente fama belli in nos turcaici, copias auxiliares quanto ocius posset expediret. Sed neq; ipē, nec Dauceuillus & Andugus, quoq; supra feci mentionem in secundo libro, quicquam profec ere. immo nec Nicolaus hussonus secretarius magni magistri, & quarta uice missus cum litteris a Bar/tholomæo politiano uiro doctiss. prudētissimoq; scriptis. F. Antonius boysi us accensus equitum Italorum, uir rebus gerēdis longe accōmodatissimus, qui cum Fabritio carestano optimo & laudatissimo principi ob fidem, indu striam, diligentiāq; suam semper fuerit charus, etiam ob uirtutes suas huic magistro acceptissimus est. postremo deniq; cum totius rei nostræ summa grauiter periclitari inciperet, exiit ut supra dixi. F. Emericus Reaux ad trāsma rina auxilia acceleranda. Sed cum horum omnium nec diligentia nec indu/stria profuerit, in durum atque ineluctabile fatum, cladem nostram sine cu/iusquam offensione reiicere possum, et merito (ut puto) & prudenter. An non fato potius quam hominum nauticorum uel perfidiæ uel ignorātiæ ascribā? q; nauis Ianuensis maxima, quam faraam uocant, cōmeatu, armis, uiris, refertis sima tranquillo mari atque in ipso oræ ligusticæ portu Monœcho Herculi sacro fœde perierit. Etiam Thomas nuper prior aquilarius legionis angli/cæ delectam manum sagittariorum britannicorum & auxilium uix ignotū argenti pondus & auri Rhodum ferens, cum in uētum cōtrarium incidisset, ui tempestatis iterum in insulæ desertum quoddam promontorium repul/sus, unda maris cum omni gente sua submersus est. Et ne in omni loco fortu/na, ut Iuno Troianis, Rhodiorum nauigationi non aduersaretur, fratrem An/tonium a. S. Martino priorem citerioris Hispaniæ, senem in armis a puero ex citatum, & Homerico Nestori simillimum in piraticam classem afrorum in iecit. a quorum tormentariorum saxorum ictibus tātam uim rostrata nauis sua passa est, ut pene fluctibus depressa fuerit. Similem etiam uim ab hostibus ac cepit nauis oneraria Prioris castellæ Didaci toletani illustrissimi Ducis Al/bæ filii, digni profecto tanto patre. nam præter egregias corporis dotes, ani mi quoq; bonis, iustitia, prudentia, fortitudine egregie excultus est. Cum er go Messanæ facer eqtum ordo subsisteret, & pestis futuræ suspicio hominū mentes iam præoccupasset, ne tanto malo miserrimi Rhodii exules post tot tantasq; ærumnas suas contaminarentur, uisum est patribus, locum, aeraque salubriorem inquirere. Indicto igitur hanc ob rem sacro magnoque conci/lio, omnium suffragiis ager neapolitanus & amœnitate cœli & fertilitate gle

bæ, rerumq; omnium quibus uita sustinetur copia aliis prouinciis præstare iudicabatur. Placuit igitur eo cursum dirigere, Sed Puteolani cum post Idus Iulias classis nostra eo peruenisset, mandante magistratu neapolitano, timore contagiosæ pestis terra nos prohibuerunt. in ruinis igitur Baiarum & specubus circuuicinis aliquādiu nos continuimus, uitam trahentes missa e neapoli & puteolis alimonia, quam distribuit industrius eques Narbonensis. F. Ioannes Bonifacius, qui hostili obsidione tribunatum militarem & diligentissime & sapientissime gessit. Verum cum suspitionem hanc uanam fuisse compertum esset, laxior annona ab urbe ad nos redut, & honor magno magistro a proceribus regni exhiberi cœptus. Carolus lanoius rei militaris & regni iuste sapienterq; administrati laude illustris, munera cerealia ad magnum magistrū misit. postea etiā in æde sacra diuæ uirgini ad fauces criptæ neapolitanæ eū honorifice excepit cinctus ipse splendidissima & nobilissima corona procerum Regni, atq; custodibus corporis hastas præacutas gestantibus, quorum tunicis ante & retro aquilæ imperiales intextæ erant. Verum cum sulphurea Puteolo℞ graui insuetoq; odore suo multorum capita & sanitatem læderet, & aliæ multæ causæ recessum suaderent, Nec haberet mœstus senex regno eiectus, patria extorris quo & salubrius & decentius confugeret, quam ad sacrosanctam romanam ecclesiam, ut eius sanctissimo tunc antistiti Adriano VI. casus suos exponeret, unanimi suorum decreto petiit ciuitatem ueterem, quæ in ora est maris inferi, distās ab Vrbe Roma trigesimo miliario. Estq; ibi a Reuerendissimo episcopo Conquēsi hispano summi pontificis nomine, mira & ingenti gratulatione exceptus. admonitus etiam ut quamprimum Pont. Max. inuiseret, cum sacra militia non nisi diuum numine e tam Rabidis hostium & perfidiæ turcaicæ faucibus erepta. Cupere sanctissimū senem & pontificem ante uitæ exitū dare sacratissimo & nobilissimo ordini equitum & uago miserrimoq; populo Rhodio quietas sedes urbemq; mansuram. Magnus igitur magister non diu cunctatus Romam profectus est. Sacræ militiæ summo imperio delegato nobilissimo equiti. F. Bernardino arascha præfecto maris & olim arcis. D. Petri in caria, in qua contra uim & insidias barbarorum (dum Rhodus obsideretur) custodienda & prudenter & fortiter se habuit. Quomodo autem magnus magister quantoq; cum splendore & ornamento Romam ad ædes ipsas pontificias inductus sit, haud satis eleganter explicare possim homo tenuis facundiæ, in libello ad hæc Angusto, Processerat obuiam uel extra muros urbis pontificis maximi domestica familia induta palliis rubris. patres purpurati, quos summa secundum pontificem maximum dignitas atq; autoritas raro in publicum prodire sinit, familiares misit honorarios, qui ante magnum magistrum uecti mulis coopertis stragulo coccineo ad terram demisso, dominorum galeros gestabant. hos seque

batur archiepiscoporum,episcoporum,aliorumq; prælatorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & uirorũ quos aut insignis eruditio,aut uitæ autoritas commendaret,magnus numerus sane maiestate & grauitate morum conspicuus. Ipsum autem magnum magistrum cingebat utrinque pedestre agmen Heluetiorum custodum corporis pontificii, ambulans passu militari compositoque ad sonitum tympanorum fistulæq; Germanicæ, manu longa hastilia gestans,quibus ferox illa natio hostes suos in præliis confodere solet. Adfuit etiã prætoria Choors equitum, Item præfectus urbis cum satellitio suo, Et uigilum, ministrorumq; iustitiæ equestris pedestrisq; turma.Hac pompa cõmitatuque omnium ordinum & magistratuum Vrbis Romæ dum per medias turbas hominum omnis ætatis,sexus atque ordinis,qui passim ad spectaculum e uicis domibusque sese effuderant, ille ad Vaticanum ueheretur,Moles Hadriani eademque Diui Angeli arx honoris & lætitiæ signum,immanes frequentissimosq; bõbos tormentariis machinis expressit. Postea locatus in honoratiore parte ædium,cum sacrosancti Antistitis maximam in terris potestatem adoratum supplex de more ueniret, processit ei obuiam aliquot passibus Adrianus. VI. quãquam senex & æger & summus Pont. Qua in re ostendit egregie Adrianus diuinus homo & humanus deus innatam sibi cum cæteris uirtutibus a puero humilitatem.Equidẽ si historiam liceret in panægyricum uertere,optarem hic mihi ad Adriani laudes describendas eloquentiam (non dico Ciceronis)quam assequi nullo modo possumus,sed F.Hyppoliti Emilii a Penna billorum Augustiniani declamatoris diuini uerbi facundissimi,qui dum defensores Rhodios uehementia orationis in prælium animaret, ipse lapide ictus exanimatus est.persuasi enim mihi si iustus deus uicario suo longiores annos tribuisset,restituturum fuisse in integrum (ut uerbo iurisconsultorum utar)sacrum Hierosolymitanorum equitum ordinem. Quod unice apud illum procurabat popularis suus,idemq; militiæ Hierosolymitanæ nobilissimus eques F. Petrus dux. Spes tamen est,immo fides certissima facta equestri ordini,quod omnia quæ Adrianus ante diem uita ereptus omisit,Clemens.VII.Pont.optimus,laudatissimus uel supra uota resarciet. Qui cum omni cura,industria,uigilantia semper apud Leonem.X.Pont.Max.eius germanum fratrem & Adrianum.VI.militiam Rhodiam protexerit,fouerit, amplificauerit, Iam meritis suis & diuina prouidentia adiutrice orbis & Vrbis imperium assecutus,eandem omni studio iuuat,fauore prosequitur, beneficiis accumulat.Gratias,priuilegia,indulta Romanorum pontificum Antecessorum suorum non solum nouo diplomate firmauit,uerum etiam sua sponte quamlocupletissime auxit. Quod ut semper faciat, & inter principes Christianos acerbissimis inter se odiis dissentientes æternam pacem clementia, prudentiaque sua componat, longam & felicem uitam Sanctitati suæ

optemus, Philippo quoq; Vilerio Liladamo de communi hoste Solymano Turcarum Tyranno uictoriam tam felicem quam olim de GaurioSyriæ, Arabiæ atq; Aegipti rege retulit, Cum ei duas classes in Sinu Issico caperet, unā factam quidem, alteram fere fabricatam & in Regem lusitaniæ principesque occidentis destinatam. Quod cum sanctissimus & prudentissimus pontifex cōpertissimū habeat, nec nō alias innumeras uirtutes quibus Romæ interpontificatu singularis Liladamus extitit, Nā præfectus a collegio patrum purpuratorum custodiæ sacrorum penetralium quibus comitia includebantur, prudentissime mādatum sibi munus gerens, sacro ordini fidem & diligentiam suam approbauit. Cum collegis omnibus modeste & familiariter uixit. Nemini se præponens, omnes obseruans, nullarum partium studiosus unde facilem summam laudem sine inuidia inuenit. Et merito suo summo pont. factus est charissimus. Qui in eo ornando omnia studia sua, omnem operam, curam, industriam cogitationem, mentem deniq; omnem fixit & locauit. Viterbium ecclesiasticæ ditionis uel primariam Vrbem inhabitandam concessit. Ad quam Magister dum hæc scriberem, ut sibi uenturo cuncta præpararet, F. Carolū Pipam misit præfectum agentium in rebus suis, uirum ingenio, morumque facilitate & industria animi ad res omnes gerendas longe aptissimum, Quod cum sæpe alias tum optime in obsidione Rhodia perspexi.

FINIS.

Romæ in ædibus. F. Minitii Calui, Mense Februario, Anno. M. D XXIIII.

Registrum huius operis.

A B C D E F G H I K L.

Omnes sunt duerni.

## FONTANVS CANDIDO LECTORI .S.

Quod iam sæpe sum attestatus operis scilicet huius materiam & ingenium & eloquentiam meam excedere, iterum & ingenue lector opt. tibi confiteor. Et te etiam atque etiam rogo, ut si uoces hic reperias aut Romanas parum, aut scriptas perperam, culpam hanc authori ignoscas. quod te pro humanitate tua facturum omnino scio, si diligenter perpendas hoc quicquid est libelli, esse & præcipitatum & extemporaneum. Nisi enim id stilus ipse satis indicaret, testes exhiberem insignem Theologum Ioannem Echium cum quo tunc uersabar, & Genesium hispanum librarium sacelli secreti Pontificis qui bonam huius libri partem sæpe me dictante excepit, interdum ex commaculatissimis schedis descripsit, Quod Doctissimum Battum Parmensem non latet. Verum proculdubio caruissem onere huiusce culpæ deprecandæ & tu molestia, si Minitius Caluus prælo suo præesse potuisset, sed dum ille aduersa ualetudine impeditus officium non facit, & typographus ex deprauato exemplari deprauatius rem transfert, ipsemet in opere hoc quædam desidero. Ne tamen mercem omnino maculatam extrudere uideremur, erroribus aliquot in calce operis annotatis eã purgauimus. Vale.

¶ In epistola. tuulnus concepit. Lege accepit. in duernione .B. pagina .iii. uersu.x.expunge in Assyria. & uersu.xi.lege necdum Assyria, Media, Armenia maiore .in .D. pagina..i.uer.ii. leg.instructa .in eadem pag. uer.xxviii.dele mittebat.uers.xxix.Bonauallis.pag.ii.uers.xxiiii.dominatu pag.vii.uers.xviii. certam intentatamque.pag.viii.uers.xxiii. Equitibusque & uniuerso.in E pag.ii.uers. vii.Cœlum graue.in F pag.iii.lege lenissima.pag.iiii.uer.vii.exurimenta erant pag.v.uers.xi.leg.illum pag.vii. uers.xxviii.leg. neque.pag.viii.uers.xi.tam inhabili.in G pag.i.uers.vii.leg.repentino sonitu.pag.iiii.uers.iiii.leg sit.uers.x.lege arcem.pag.v.uers.xx.lege adfuere commodum. pag.vi. uers.i. lege. iaciendo arma, lacerando indumenta. pag.vii. uers.viii. nauiter .pag.viii.uers.iii.leg. & sua ætas.pag.viii. uers.xxi. dubie multo. in H pag.i. uers.xviii. ex insulis Coo. uers.xxx.cum dicto.pag.ii.uers.x.lege uenisse dicebat.pag.iii.uer.xiii.an ne.pag. iiii.uers.xxxvi.fortunam.pag.v.uers.v.inter eos & nos.uers. ultimo. hominum ac feræ.eod.uers.quam. in I pag.ii.uers.ult.inuiolata.pag.iii. uers.xxxi. me ulterius.uer.xxxii.commotis.uer.xxxviii. cultum relinquẽdum.pag.iiii.uers.xii. Cayrensium. pag.vi.uers.xiiii.iuuentutis occiso.pag.viii. confœderatarum. in K leg.aquæ.pag.ii.uers.ii.ueneratus.pag.iiii.iudicare.in. L pag.i.uers.i.equitum dicere.pag.iiii.uers.xii.dele.Et.honustum leg.onustum.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO
SANCTISS. D.N. CLEMEN
TIS VII. PONT. MAX.
AD DECENNIVM.